



# MENTOR

LIST ZA SREDNJEŠOL-  
SKO DIJAŠTVO. URE  
JUJE DR. ANT. BREZNIK

LETNIK VIII. ZA L. 19<sup>15</sup>/16

ŠT. 3-5.

## VSEBINA:

Dr. Jos. Lovrenčič: Trentarski študent . . . . .	37
Prof. Fr. Pengov: Med raznimi stanovi. (Dalje) . . . . .	52
I. Mohorov: Prevodi.	
Ibikovi žerjavi. (Schiller) . . . . .	60
Jos. Lavtižar: Pot na Malto . . . . .	62
Prof. Fr. Omerza: Homerjeva Iliada. V. spev. (Dalje) . . . . .	65
Dr. I. Pregelj: Zanimivosti iz nemškega slovstva. (Dalje) . . . . .	72
Prof. Fr. Pengov: Pokopani vrtovi . . . . .	75
Fr. Omerza: Odlomki iz del cerkvenih pisateljev. (Dalje) . . . . .	86
Dr. Ivan Svetina: Uvod v diferencialni in integralni račun. (Dalje) . . . . .	88
Drobiž . . . . .	90—92

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne  
v mesecu in stane za dijake 2 K, za druge naročnike 4 K na leto.

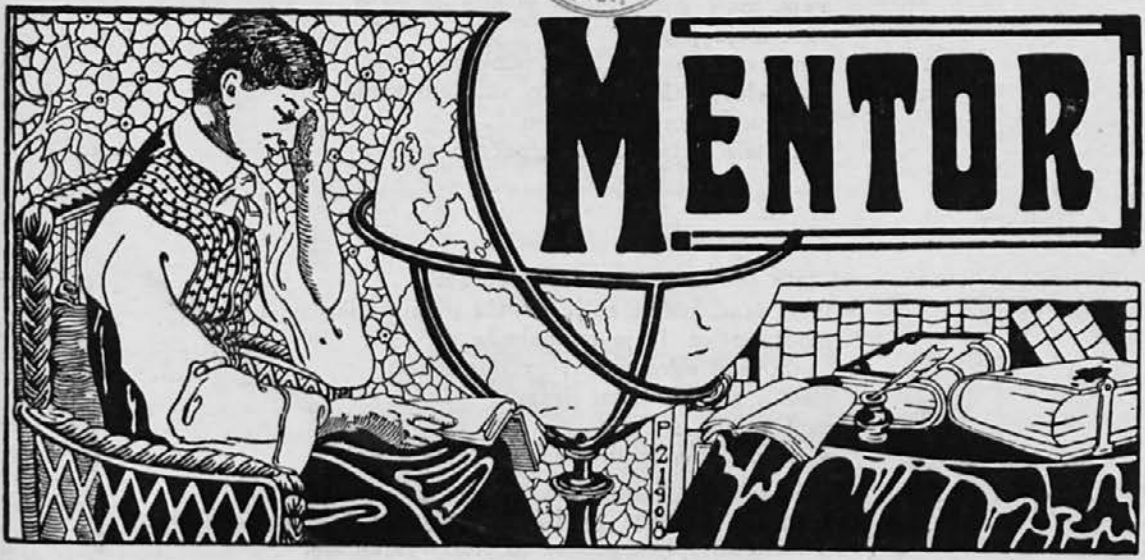
Tisk »Katoliške tiskarne« v Ljubljani.

Odgovorni lastnik Alojzij Markež.





# MENTOR



LETNIK VIII.

1915/16.

ŠTEV. 3, 4, 5.

## DR. JOS. LOVRENČIČ: TRENTARSKI ŠTUDENT.

Zgodba iz sholarskih časov.

### Uvodna beseda.

Od vzhoda do zahoda ima čas peroti  
 in večnosti ga dan za dnevom  
 odnašata v objem:  
 Kar je že enkrat bilo, več ne najde poti  
 v življenje naših dni —  
 vse je ko kaplja, ki se v pesku razgubi.

Spomin ostane? O, spomin je nebogljenoto dete,  
 trenutek bežen mu je oče,  
 ko gre, spomina nihče trajno pripoznati noče:  
 umira, ko poganja prve in najlepše cvete! —

Zamislil sem se v prošlost naših gôr,  
 ki jim pravljicega življenja zor  
 je dolgo svetil  
 in v srcih želje čudežne in hrepenenja netil,  
 in videl sem: Že zadnja kaplja  
 v pozabnosti se pesek nam potaplja.

Ah da, železna kača z rdečimi očmi,  
 tam v davnih dneh prorokovana,  
 se vije, grize v gore in jim pije kri  
 pravljic, v vsakdanjost vsa zaverovana.

Iz mojih misli jih ne more:  
 globoko  
 v srce jih je začrtala mladost s sanjavo roko  
 in dala z njimi svetel mi spomin na moje gore.

Vam, moje gore, vzdihl zemlje do nebá,  
vam moja pesem,  
z njo vašo slavo v svet ponese:  
preteklost vašo in lepoto vklešem vanjo  
ljubeče, kakor lepo sanjo,  
vzcvetelo v tajnah hrepenečega srcá! —

## I.

Zlato solnce je vtonilo za gorámi  
in iz črne zemlje se je vzpela lepa majska noč,  
modra ptica, in je razmahnila  
vsepovsod ogromna svoja tiha krila:  
sladko se pod njimi drami  
sanj tisoč  
v zadovoljnomirnih gnezdih gorskih koč.

Triglav, tisočletja stari in častitljivi očak, strmi  
v misli zatopljen predse in vidi: vse že spi,  
le ena kočica ob izviru Soče bdi:  
dvoje okenc v noč svetlobo meče,  
kočica čaka vdano tihe, mlade sreče — —

Zdaj zdaj v nji se prvo dete porodi.

Zdaj!

Glej: meglica, táko more v noč pričarati edino maj,  
dvignila se je ob živo šumljajoči Soči  
in kot lepa misel pluje k tihl kočl,  
kjer očl golobjih dvoje — dvoje okenc v noč žari.

Obvisela je nad hišico meglica in iz nje izvile  
so se Rojenice tri, lepé ko da bi mesečino pile  
in bi solnčni žarki s snežnimi kristali  
jim tenčlce bele stkali — — —

Prva Rojenica pesem je zapela,  
struna srebrna ne bi tako zvenela:

— Dete, oj dete,  
oj dete mladó,  
v gorah življenje  
te čaka lepó!

V gorah boš živel,  
v gorah osivel  
kmet — gospodar,  
srečen vsekdar! — —

Druga Rojenica pesem je zapela,  
zlata struna bi takó ne zazvenela:

Drago dete, ljubo dete,  
le mladost  
v gorah ti zacvetel

Klic hrepenenja  
v zarji življenja  
zvabi te po učenost  
in te k oltarju pripelje,  
v sveto veselje! — —

Tretja Rojenica pesem je zapela,  
struna solnčnih žarkov bi takó ne zazvenela:

— Dete, dete! Lepó in težkó  
in težkó in lepó ti bodi življenje,  
kakor nikomur ni še biló:

Hrepenenje bodi tvoje — hrepenenje je trpljenje,  
hrepenenje bodi tvoje — v hrepenenju je kal slasti,  
hrepenenje bodi tvoje — v hrepenenju je nemir,  
hrepenenje bodi tvoje — hrepenenje te upropasti!

In dom: dom bodi ti Povsod in bodi ti Nikjer,  
in dasi sam, imej otroke: čuda,  
ki skriva jih očem pozemskim gruda,  
in tajnosti, ki jih preteklost je rodila,  
in tajnosti, ki jih v prihodnosti bo solnčna luč dojila.

Ko v mislih ti dorastejo in jih prozreš do dna  
in ne zadovoljijo ti nemirnega duhá  
in bo ob vsem ti razočarano srce,  
ob Soči ti Morana, moja sestra, utrujene oči zaprè: —

Ko je končala s svojo pesmijo prorokovanje tretja Rojenica,  
vse tri sprejela zopet bela je meglica . . .  
Na poti v noč jih z lučjo razsvetljenih okenc je pozdravljal jok:  
rojen je bil otrok! — — —

## II.

Strmó se vije steza pod smrečjem zelenim v goró,  
po njej Bovčani romarji gredó  
k devic Kraljici na Višarje,  
da jim izprosi milosti in vsega zlega jih obvar'je.

O Devica Ti premila,  
naša dobra Mati,  
iz ljubezni si sklenila  
tu med nami prebivati;  
usliši naših prošenj glas:  
Zdaj in naš poslednji čas  
prosi Jezusa za nas! —

Romarji gredó, gredó, pojó, pojo.  
Pred njimi teče Ivanček, deček kodrolas,  
vesel in živ mu je obraz,  
okó  
mu čudnega je ognja vneto,  
ko da hotelo bi deželo  
zagledati deveto.

Zarja jutranja se je vzbudila  
za gorámi in je razmahnila zlata krila  
v sinji zrak.

V pesem romarsko veseli  
so zvonovi zadoneli:  
novo moč začutil je korak  
in vsa srca sladke radosti so zadrhtela,  
ko pozdravila jih cerkvena je bela — —

Deček že stoji na vrhu gore,  
gleda, gleda in nagledati ne more  
se lepote, ki pred njim jo južna stran  
odgrnila je v probujajoči dan.  
Med romarji se bliža cerkvi dečkov oče  
in ž njim gre mati in se joče  
veselja in ponosa,  
ko gleda sina, ki je svež ko rosa.

Vstopili romarji so v božji hram  
in spet se pesem vernomila  
nebes Kraljici je glasila:

— O Marija, dobra Mati,  
Ti nam moreš pomagáti:  
Var'ješ dete Jezusa,  
našega Zveličarja! — —

Pesem je utihnila. V pobožnem miru si vsak sam  
gleda v srce in molitve tihe  
prošnje nosijo nebeški Materi in vzdihne.

Ivanček kodrolasček pred oltar je šel in tam kleči,  
v Devico, polno milosti, je uprl oči  
in moli:

O Devica  
Pomočnica,  
prosi Jezusa za mé!  
Ob Njegovem si prestoli,  
lahko bode Ti sprostiti,  
da med svet bom mogel iti,  
kamor žene me srcé! — —

Ob desni dečkovi je oče in Marijo prosi  
za zdravje, srečo med družino  
in med živino.

Ob levi dečkovi je mati in molitev njena,  
iskrena, vroča in s solzami oškropljena,  
zaupno Materi vseh mater želje nosi:

— Ko Ti, o Mati,  
imam le enega sinú,  
in kakor Ti,  
darujem ga Bogú!

Izprosi razsvetljenje  
mu Svetega Duhá,  
da lahko bo učenje —  
vzredim Ti mašnika.

Ko uslišiš, Mati,  
moje srčne želje,  
pa pokličí k sebi  
v večno me veselje! — —

Nad gorámi popoldanske ure šteje dan.  
Romarji Bovčani v cerkvi za slovó  
Materi Devici pesem pojejo:

— Dolga je pot še  
in temna bo noč,  
sprosi nam, Marija,  
nebeško luč! —

In že gredó po stezi. Pred cerkvijo stoji  
še deček kodrolasi, solzné ima oči.  
In mati ga tolaži: »Ne joči, moj otrók!»  
Poglej tam daleč belo cesto,  
kako gre v lepo laško mesto —  
tja pojdeš tudi ti — in Bog  
in jaz in oče bomo te veseli,  
ko bomo tvojo mašo doživeli! — — —

Vžarel veselja dečku je obraz,  
s pogledom enim še objel je južno stran,  
kjer v rdečih rožah je umiral dan,  
in šel je z materjo ljubečo  
in ves zamaknjen v sladko srečo  
poslušal pesmi romarske je glas:

— Dolga je pot še  
in temna bo noč,  
sprosi nam, Marija,  
nebeško luč! — — —

### III.

Jesen. Na jug so lastovice odletele,  
gozdovi rumenijo v medlih žarkih in ječijo  
ko ranjenci, ki smrti se bojijo;  
ob ostrih skalah brusi burja svojo pesen,  
kedór jo čuje, mu gre do kosti,  
v srcé ga zaskrbí:  
jesen, jesen! — — —

A v Trenti pomlad se smeji v jeseni:  
pred hišico košata jablana stoji,  
pred hišico košata jablana cveti  
nadahnjeno rdeče  
ko ljubek smeh prijazne sreče.

Ivanček kodrolasček vpraša mater: »Kaj pomeni,  
da naša jablana tako lepo je zacvetela,  
ko jabolka potrgali smo zrela?»

Ivančka mati k sebi je privila  
in pozni cvet takó mu razložila:

— Ivanček, sinko moj, popotni mož nekoč  
mi je dejal, na mojo desno dlan zamišljen zroč:  
»Ko jablana pred tvojo hišo požene v enem letu dvojen cvet,  
edinca sina pošlješ v svet!« —

Glej, letos prišel je ta čas,  
ki težje kakor ti sam sem čakala ga jaz:  
prej kakor jablana odcvete, z očetom stopil boš na cesto  
in pojdeš v daljno tuje mesto,  
v deželo laško, kjer še nisem bila jaz.  
Glej, daleč boš, a ne pozabi, kar sem te učila,  
in moli, kakor bodem tudi jaz molila,  
da bi srečno vse prestal  
in pred oltarjem kedaj maševal! —

Veselo deček materi je vse obljubil  
in odletel spred hiše in se v goščo zgubil.  
Dobil je v gošči ovčko, jo pogladil  
in govoril veselo resno ž njo:

»Viš, ovčka, ravno da sem nase te privadil  
in si me vbožala — pa moram iti  
in moram samo te pustiti —  
povej mi, ovčka, ali bo ti za menó težkó?«

Razumno ovčka je v odgovor zablejala,  
ročice drobne dečku je lizála  
in zvonček ji pod vratom je zapel:

Cin cin cin  
vrh planin  
bele ovčice,  
doli pod robom  
pa rdeče nožice.  
Ena ovčica  
pot je zgrešila  
in je ob skali  
nožico zlomila:  
pojte po njo,  
da ne boste ob njo.

»Ne boj se, ovčka, saj se vrnem včasí,  
le pridna bodi in lepo se z družbo pasi.  
Z Bogom, ovčka, lepa hvala  
za obleko, ki si mi jo z volno dala! —«

Žalostno pogledala je ovčka, vnovič zablejala,  
in ko je videla, da sama je ostala,  
je poskočila, šla za dečkom,  
a deček je sedel že za zapečkom  
in je poslušal besede očetove in materine.

»Pripravljeno je vse; ko teden mine,  
v deželi oglasijo se vsi Sveti;  
slovó, Ivanček, treba nam bo vzeti  
in palico v rokó,  
pa mahneva na Laško jo lepó!«

»Še teden dni, še sedem dni,  
o da že skoraj bi prešli!«  
Ivanček vzkliknil je vesel  
in v mislih že na pot je šel — — —



#### IV.

Šumí, šumí Nadiža,  
kot bi veselo pesem pela,  
ki jo je prva kaplja, ko visela  
je na drevesu sredi paradiža.

Ivanček prišel je z očetom  
po beli cesti že v Čedad  
in čudil se nad lepim svetom:  
povsod ostal bi rad.  
Ko sta ob mostu se v gostilni vsedla,  
že prva noč je zunaj temo predla.  
Še nista dolgo sama bila,  
odprla so se vrata — družba se je pomnožila:  
Sholarjev pet — kdove odkod,  
privedla je v gostilno pot;  
igrál je prvi na kitaro  
in drugi peli zraven pesem staro:

Eden:

Vino nam podi skrbi  
in nam dela lepe dni!

V štirih:

Kjer je vino — tam študent,  
vino je naš element!  
Misli krešem na široko,  
kadar vzamem vrček v roko  
in ga nagnem prav do dna,  
takó, haha, haha!

Eden:

Oja, oja,  
krčmarica, dekle moja,  
daj in vinca še natoči!  
Skoči, le skoči,  
vinca natoči,  
mi pa, bratci, zapojmo od kraja,  
kako nam sladko vince ugaja!

V štirih:

Kjer je vino — tam študent,  
vino je naš element,  
vino nam podi skrbi  
in nam dela lepe dni! — —

Ivanček je poslušal petje ves zavzet:  
»Kako lepó, kakó lepó!«  
A oče zmajal je zamišljeno z glavó:  
»Kako, kakó je čuden svet!« —

#### V.

Leto k letu vsako bolj hitro  
je zbežalo v večnosti morje,  
Trentar Ivanček je že Joannes,  
z mislimi vidi že čez obzorje.

Ve, da je Včeraj bil ves drugačen,  
ve, da bo Jutri lahko oblačen;  
ve, da vsak človek ima možgane,  
eden vse žive, drugi zaspane.  
Ve, da je misel več kakor čustvo,  
ve, da za drugo noro je ljudstvo.

Njemu je Včeraj, Danes in Jutri  
ena beseda — pravi ji: Čas;  
misel in čustvo druží v celoto,  
pozna Lepoto, ceni Dobroto,  
in če zasluži — vesoljnemu svetu smeji se v obraz.

Ko v Vidmu preštudiral je prostih ved sedmero,  
izgubil v šolsko učenost je vero:

— Ah, to naj bo dovolj, da z abecedo  
spet v črke razložim besedo,  
in da znam šteti, da znam peti  
in govoriti v ciceronskem slogu  
in da sem na kolo memorije  
natvezal številke in imena iz historije  
in mi je ko na dlani vsa geografija  
in z njo poznana mi astronomija —  
ob zvezdah vseh temà je kakor v rogu!

Vse nič, vse nič! Umu ni dosti  
té modrosti!  
Naprej, naprej! Še je na svetu cest  
in še je mest,  
kjer za katedri siva učenost  
od črke in besed do tajnosti duhá nam zida most! —

Joannes zabil je na stariše  
in šel je med tovariše  
in ž njimi skozi mesto, trg in vas  
je šel vesele pesmi glas  
in kratek čas:

Pod nebom italijanskim  
sholarji mi študiramo  
in klasikom rimljanskim  
kosti obiramo.

Nas Livij zgodovino uči,  
Virgil s Sibilo staro  
nam pravi čudežne reči,  
Horac uči nas piti,  
Ovid uči ljubiti,  
Marcfjal in kompanija  
dovtipe z nami zbija,  
a s Ciceronom Kvintilijan  
nas straši noč in dan! —

A zdaj so naše ferije,  
prosti po svetu hodimo,  
modrost na prodaj vodimo.

Kedor bi si jo kupil rad,  
vtolaži žejo nam in glad  
in reši nas mizerije —  
da pod nebom italijanskim  
bomo spet študirali  
in klasikom rimljanskim  
kosti obirali,  
obirali.

## VI.

**S** srcem veselim in z mislijo vso razigrano  
**e**nkrat je šlo devet sholarjev čez beneško plan,  
**d**a ferije prebijejo in pridobé si zlato hrano.  
**»Ej!«** — vzkliknil je med njimi naš Joannes iznajdljivo —  
**»mi** vsi, mi vsi po morju hrepenimo živo:  
**m**orje nam novih da besed. Zato še ta-le dan  
**o**dlóčimo se, priti do Devina.  
**d**a veste: tam grajski so ljudjé — dovolj bo vina.  
**r**azveselimo jih, recimo, z igro slavnoznano —  
**i**grali bomo sedem modrih Grkov. Honorar,  
**h**aha, bo lep, in še zastonj čez morje prepelje grajski nas brodar!«

## Sedem modrih.

Komedija.

Osebe:

Thales,	Bias,	Myson,
Solon,	Hilon,	Periander,
Kleobulos,	Pittakos,	Sluga.

Dejanje se vrši v Miletu neposredno po solnčnem mrku 585. pred Kr.

### Prolog

(v osebi Kleobula govori):

Iz davnih dob prišla je družba sedmih zbrana,  
da svoj povzdigne glas  
in vam za kratek čas  
vprašanja zjasni slana in neslana.

Todà pardon,

pozabil sem, da smo v šestnajstem veku, ko bon ton  
zahteva vsem: na desno in na levo lep poklon!

(Se klanja v vsej filozofski neokretnosti.)

Takó!

Zdaj se razklalo bo na dvoje zagrinjalo,

lepó vas prosim: mir in pa posluh!

Kedór je gluha — ne bo mu škodovalo:

le vame, najmodrejšega, naj gleda,

ki sem končal in mislim, da molk najboljša je beseda!

### Prva scena.

(Thales v svojem vrtu. Sluga dela.)

Thales.

Prav kakor sem zračunil, solnce je stemnelo;  
dogodek ta mi dal je moč za novo dušno delo.

Pomislil sem: bil mlad si, rastel in doživel v sebi starca,

kar pomniš, pil si vodo iz prgišča ali iz kozarca,  
in videl si, kakó jo pije slednja stvarca,  
ne samo v tebi, drago rodno mesto ti, Milet,  
povsod — saj potoval si križem svet! —  
In vžgala se mi je v možganih svetla lučka,

(Prolog, skrit za njim, privzdigne nad glavo svečo.)  
prišel sem srečno do velikega zaključka:  
Iz vode je prav vse nastalo  
in v njej se bo nadaljevalo!  
He, čuj, kaj praviš ti, moj sluga,  
je li mogoča še rešitev druga? —

Sluga.

Haha! To je tvoj *ἄριστον τὸ ὕδωρ*, no, da, res  
morjé je polno vode čez in čez  
in zemlja ima polno rek povsodi  
in če se zberejo na nebnem svodi  
oblaki in izlijejo se, je še v zraku voda!  
No, drugega res ni izhoda,  
samó če mislim še na vino,  
utegnil v njem dobiti bi prvino!

Thales.

Drži oslovski jezik za zobmi, sicer *μὰ Δία!*...

Sluga.

Da, oslarija, ija, ija, ija!...

Thales

(stopi v sveti jezi za slugo. Prolog Kleobulos ugasne svečo).

### Druga scena.

(Prejšnji razen slugé, Bias, Hilon.)

Bias.

Pozdravljen! Vóščim dober dan  
in ti čestitam k mrku, modrijan!

Hilon.

In jaz ravno takó!

Bias.

Kakó? Kaj ti razgrelo je glavó?

Thales.

Nič, nič!  
Ta sluga! Vzel naj bi ga že hudič!

Hilon.

No, če ni hujšega — vse prav!

Bias.

Da, da! Le da si zdrav!

Thales.

Razložil sem mu svoj sistem,  
pa se posmiha mi ob njem,  
češ: ne voda, vino vsemu je počelo.  
Kogá bi ne razgreló?

Hilon.

Le nič, le nič se ne huduj,  
moj zlati rek čuj in spoštuj:  
*Μηδὲν ἄγαν!* Le nič preveč: veš, tudi z vodo  
bi znal počasi priti v škodo!

Bias.

Da, da! Recimo, če je hud nalív  
in moraš preko rahlih njiv,  
da se do gležnjev vdíra noga,  
pa se jeziš — za Boga! —  
kakor zdaj jaz. (Zase.) Bil bi že čas,  
da ukazal bi nam sestí  
in vina dal prinestí! —

### Prolog — Kleobulos

(občinstvu):

Prekiniti se moram: Thales še ne vé,  
da sta možaka sita že vodé!

Thales.

O voda, voda! Iz sebe se je vzela  
in se vrtela in vrtela...

Bias.

Da mene je razgrela! —

Hilon

(se filozofsko muza).

Thales.

Seveda  
to prava je beseda —  
ko si v prvotnosti v njej bil še cela!

Hilon.

A dragi, dobri Thales moj, oprosti,  
da te prekinem: spomni gostoljubne se dolžnosti,  
midvá od daleč sva prišlá  
in bi za grla prašna kaj mokrega radá!

Thales.

Res, res; pozabil sem, hehe...  
Hej, sluga, slišiš, prinesi vrč vodé!

Sluga

(v ozadju).

Koj! —

Bias in Hilon.

Joj, o joj!

### Tretja scena.

(Solon, Pittakos, Myson in prejšnji.)

Novodošli

(obenem).

Videli smo, Helios v času se omračil,  
ki si pred letom ga že ti označil,  
zato prišli smo...

Thales.

Lepó, lepó! Štirje smo tu — zdaj še trijé!  
Me veseli! Posedite,  
pa kam ste z mislimi prodrli,  
možjé vrli,  
mi povedite!

Solon.

Ljubezni pesmi sem koval  
in v boj za Salamina sem ljudi navduševal  
in zdravo sem postavo  
oskrbel za državo,  
*γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος,*  
čem reči, da v starosti sem spoznal,  
kakó lahkó dobiti je dolg nos!

Sluga

(postavi velik vrč pred goste).

Kdor je prijatelj žabi  
in hoče jo v želodcu zarediti — vrč zagrabi!

(Odide.)

Pittakos.

Prijatelj Thales, vrč me spomnil moje je besede,  
ki sem prišel do nje: *μέτρον ἄριστον!*  
To je: drži se zlate srede!

Thales.

Če bi ravnali se po tem ljudjé,  
nikdar bi ne zašli v različne zmede!

Hilon

(istočasno, bolj glasno kot Thales).

To se glasi ko moj *Μηδὲν ἄγαν!* Posebno če vodé  
kedó prijateljem prinese!...

Solon in Pittakos.

Kaj take s svojim naukom trese?

Myson,

(ki je ves čas govoril tiho s Hilonom in opazoval Thaleta).  
No, kot gre učenjakom take baže!

Vsi.

Tu dolgo biti nam ne kaže!

Thales

(pozabi učenjaško na vrč in vse želje).

Obisk vaš me je razvesélil,  
posebno sem hvaležen vam za vaše reke,  
ki ste mi jih povedali;  
mogoče sami niste se zavedali,  
a jaz vam rečem, da živeli bodejo na veke!

(Odidejo.)

Bias,

(ki je ves čas s kredo pisal na vrč).

Glej, Thales, tu sem v vrč  
v spomin sem včrtal ti svoj stavek:  
*Γνώθι σεαυτόν!* Ob njem z vodó imej opravek!  
A moram za tovariši — v želodcu čutim krč,  
do vina — do prvíne,  
tam míne! (Odide za drugími.)

### Četrta scena.

Thales

(Hodi zamišljen po vrtu.)

Ves svet je čudežna posoda  
in v njem je voda, voda, voda!  
Utrgam cvet (ga utrga), v cvetu voda,  
ulomim vejo (jo ulomi), v veji voda,  
list zmečkam (ga zmečka), v listu je voda,  
sad pokusim (ga pokusi), v sadu voda,  
vzamem zemljo (jo vzame), v zemlji voda.  
Da, brez vode ni izhoda,  
voda, voda, voda, voda! (Hodi dalje.)

### Peta scena.

(Thales in sluga.)

Thales.

Gnothi savton! Da, voda, voda!

Sluga

(pride — nagajivo).

A v kleti so drugačni modrijani,  
vsi v mojo so modrost zaverovani,  
ki sladko teče jim iz soda.  
Naróčili so mi: Daj, stopi po gospoda,  
da tu se še pomenimo  
in povemò, kakó vodó visoko cenimo!...

Thales

(odide).

Sluga

(opazi napis na vrču, zlije vodo po vrtu in kaže vrč).

Haha, takó, da, mora se napraviti,  
če hoče filozofa kdo ozdraviti! (Iz ozadja smeh.)

## Epilog — Periander.

Prišel prepozno sem — le konec  
sem videl, ki si mislite takó ga:  
Ko zabil Thales je na vodni lonec  
in ne meneč se, da se sluga roga,  
odšel je v klet med zbrane  
modrijane,  
ki so sprejeli ga veselo.  
Življenje modrih v kleti je začelo:  
pozabili so »nič preveč!«, pozabili na »zlato mero«,  
zabil je Thales v vinu svojo vodno vero,  
in Solon zabil je na postave in na hikoteke,  
*γνώθι σεαυτόν* je cvetel v ozračju čudne biblioteke  
in sluga se z menoj smejal je: Vino je življenje,  
v njem je resnica in se začne vrtenje! — —  
Sedaj pa ploskajte, gospoda,  
sholarskim grlom naj ne bo plačilo voda!

(Poklon. Zastor.)

\* \* \*

Pod lipo na dvorišču grajskem  
so zbrali se sholarji  
in čudili se ob prizoru rajskem:  
valovje je šumelo pozlačéno  
v slovó večerni zarji,  
nad njim — nedolžne misli — pluli so galebi,  
a daleč, daleč tam na nebi,  
kjer mórje in azur sta strinjala se v eno,  
oblačkov so velike rdeče rože cvele,  
in v čolnu, ki čez morje je brzel, ko da za solncem plava,  
blestela zorna deklíčja je postava  
in zvonka pesem je v večer donela,  
takó bi zlata struna pela — — —

Gospóda grajska je na balkon prišla  
in gledala na zbrano družbo veselega srca.  
Ko bila miza kamnata je obložéna  
z jedačo in pijačo —  
s teranom, drago kraško kapljico domačo,  
ki daleč ne doseže je nobena,  
krog mize so posedli, čaše si nalili  
in v zboru so gostiteljem napili:

— Naj prva čaša zazveni  
gospódi gostoljubni v čast,  
Bog živi jo do skrajnih dni  
in njih prelepo last!

Dokler iz kraja v kraj bo pot  
še meril kak sholar,  
prijaznega sprejema in lepota,  
ki tu jih užil — ne zabi več nikdar!

Ko davno bo za nami čas,  
ki ga živimo — živel bo spomin:  
sholarske lepe pesmi glas  
rodove pozne klical bo v Devin! —



Ko izzvenél napitnice je glas krepák  
v večerni mrak,  
gospôda se je od sholarjev poslovila  
in milostno jim lepo noč voščila — —

Tedaj

nad morje luna je razlila svoj sijaj;  
pozdravilo jo je sanjavo petje:

v grmičju slavec je zapél,  
v sosesčini ga drugi je prekašal  
in ko je prvi hrepeneče onemel,  
je tretji k gnezdu svojemu zletel  
in se oglašal —  
a nad sholarji je šumela svojo pesem lipa  
in vonj opojen je v ozračje dehtelo njeno cvetje.

Kaj ne, lepota ta je kakor skrivno razodetje  
eksotičnih dežel? —  
dejal je grajski pater Gregorio Alasia da Sommaripa,  
ki v družbo med sholarje je prišel.

»O, naša domovina je utelešena lepota:  
goré pojó ji himno vekovito  
in polja, kjer se ziblje zlato žito,  
in reke, ki so vsekale si same pota,  
in môrje,  
po katerem ladija razore orje —  
vse poje  
lepoto domovine moje!« —

Takó sholar Joannes. Pater je soglašal  
in ga veselo je poprašal:  
— Vi ste v deželi domačin? —

Joannes je navdušeno priznal:

»Da, jaz planin sem sin!  
Tam gori, kjer se dviga kralj višav,  
ponosni naš Triglav,  
in Soče bistri val,  
vesel življenja, prišumi izpod mogočnih skal,  
stoji samotno hiša borna,  
v njej sem mladosti prve preživel leta zorna! — —«

— Potem vam znan je jezik, ki govori ga ljudstvo tod,  
saj od morjá do gor in še za njimi biva isti rod!  
Jaz tujec sem in bivam tu le malo časa.  
Močno se ljudstvo mi je prikupilo,  
ljubezni več, ko uživa jo, bi zaslužilo!  
Jaz rad bi romal širom Krasa  
in dalje po deželi celi  
in utrjeval ga v pravi veri,  
da ne zaide v krivi nauk, ki se iz Kranjske širi.  
Predvsem pa mislim, kakó bi prav služilo,  
če ljudstvu spisal kaj bi v podučilo —  
le jezik, jezik mi ne teče gladko! — —

»O, temu odpomore se na kratko:  
če jaz kaj dní ostál bi tu lahkó  
bi drage volje šel vam na rokó!«  
— Prav to sem hotel. Mislim, da bo šlo;  
Koj jutri že poprosil gospoda bom za vas,  
da bi ostati smeli še dalje tu pri nas! —

(Dalje.)

**Pri kmetovalcih.**

Ustno izročilo vseh narodov hrani v svoji zakladnici tudi pravljico o »zlatem veku« na zemlji. Take zlate čase, ko še ni bilo vojske in ni bilo potreba sodnikov, so živeli naši prvi starši. Po njihovem nesrečnem padcu pa se je pričel, kakor pravijo nekateri, »boj za obstanek«, trud in pehanje za ohranitev posameznega človeka in za obstoj človeškega rodu. Ta skrb za življenje je spremenila človeka, ki bi bil živel na svetu lahko kot brezskrbni ameriški milijonar, najpreje v lovcu; neprilike in nevarnosti tega opravila pa so ga dovedla kmalu do prijetnejše, pa tudi do dobičkonosnejše živinoreje. Seveda se je moral človek-nomad (pastir) prve čase seliti s svojo čredo od kraja do kraja, da je dobil potrebne krme. Pa tudi nomadsko življenje je zvezano s tisočeriimi neugodnostmi; zato se je naselila človeška družina rajša za stalno na enem mestu. V ta namen pa je bilo treba poskrbeti za krmo za živino, negovati travnike in pašnike, pa tudi nase ni smel pozabiti človek za čas zime in za čas, ko ne bo mogoče uživati mesa. Na svojih prejšnjih potovanjih po gozdih in planjavah se je seznanil z okusnimi jagodami, užitnimi gobami, raznim korenjem in z rastlinami, ki so hranile v semenju obilico redilnega škroba. Vse to rastlinstvo je presadil človek v bližino svoje hiše in zamenjal lovski zeleni jopič ter surovi pastirski kožuh s poljedelčev o kamižolo.

Tudi mati narava ima v svoji državi najraznovrstnejše stanove, med katerimi niso zadnji razni obrtniki. Zato nočemo danes, ko se povzdigujeta tehnika in obrtnost v deveta nebesa, iti molče mimo tako industrijelnega življenja v brezumni naravi, zlasti v državi žužkov.

Pač je vsakemu znana čebela, ki si zida iz tekočih kristalov svoj Babel in kopači v njem vosek in med — res, da se ceni še vedno košeniljka (sorodnica trtne uši),

ker dobava ljudem sijajno barvo za škrlat — tudi o važnosti sviloprejke se ne dvomi, če tudi svilna industrija ne cvete danes tako, kot je cvetela prejšnje čase.

Toda z liferanti voska in medu, škrlata in svile narava ni še pri kraju.

Poleg drugih ima namreč tudi prido-bitne stanove: kmetovalce, živinorejce, poljedelce, preproste in umetne vrtnarje.

Ob veličastno deroči Savi se dviga pri Pečniku, blizu sv. Jakopa ob Savi na levem bregu nekoliko skalnat, precej strm breg. Vroče solnce ima dovolj prilike, da se greva láborasti kamnati drobir, med katerim raste tuintam hrastov grmič, bodeča trnolica in grozeča divja roža. Vmes pa cveto lepljiva cvetna stebela smolnice (vrsta klinčka), lepega ozkolistnega vrbovca in pozneje vijolične glavice divjega luka.

Na vrhu brega, kjer se menjava rodovitna prst z mrtvim kamenjem, pa zeleni in cvete kot nikjer po širnemrodu; vedno smehljajoče solnce, duh po cvetju, šumenje čebel in muh, vmes debeli čmrljev bas, krasne gospice in biserniki v družbi dražestnih dnevnih pavlinčkov in lastovičarjev (štiri vrste domačih metuljev), globoko zamodrelo nebo nad teboj, in navzlic avgustovski vročini vendar svež vzduh semkaj od Savskih valov.

Na tem bregu je domovina pridnih kmetovalcev. Povsod vidiš mrgoleti rdečkasto-bleskeče mravljince (mrgolince) in kmalu najdeš tudi njihovo gnezdo. Sredi pržine (drobnega grušča), kjer se pritiskajo lične listne rožice (rozete) kosmate škržolice (rumene cvetlice, podobne regratu) tesno k razgreti zemlji, tiči poleg bodečega osata pod preperevajočim kamenom, komaj za dlan velikim. Privzdigni kamen, in na prvi pogled se ti odkrijejo stotine ličink (črvičev) in bub, bleščečih kot slonova kost. Marsičesa novega se lahko naučiš v mali naselbini. Morda boš v kratkem ločil kraljico-matico s širšim oprsem

od navadnih delavk; najdeš lahko celò več matic. Opraviti imaš namreč *rosico* ali mravljo *vozlovko* (*Myrmica laevinodis*), ki je sicer majhna žival, a ima hudo orožje v svojem strupu.

Toda ne motiva ubogih stvaric! Na osatu, čigar bodičaste liste je občutila pri preiskovanju tudi najina k tlom sklonjena glava, plezarijo tudi prebivalke malega gnezda. Pravkar molzejo namreč listne ušice, ki obdajajo v velikih čredah večje osatove kot temni obroči. S prilizovanjem izsilijo kapljico za kapljico in posnemajo gospodinjo, ki tudi boža pred molžo svojo sivko in jo gladi po vimenu ter meči v seskih. S tipalnicami, ki so pravkar še bobnale po hrbtu kravice, zagrabijo hlastno kapljico, ki se prikaže iz cevčice na zadku, in jo neso v usta. Na drugih osatnih grmičih povsod isti prizor. Pri eni izmed teh ščetastih rastlin pa opaziš nekaj posebnega. Okoli stebela se vije precej nad zemljo kake 4 cm širok obroč iz prsti in peska. To je ograja za mravljinjo čredo; kajti če odmaknemo nekoliko listje, ki je na potu našim očem, ugledamo tudi tukaj polno ušic, med njimi pa šetajo mravlje ter jih molzejo z vso vnemo. Če preiščemo z bistrim očesom okolico, bomo našli še več takih ograd na osatu, vedno blizu tal. Ko se umakne jeseni živinica s planine (z gornjih delov rastlin) v dolino (proti koreninam), gredo naše pastirice za njo, jo zavarujejo pred zgodnjimi mrazovi, dokler jih ne prežene mraz v globočino.

Tako so mravljinici naravni varuhi listnih ušic, ki imajo mnogo sovražnikov, predvsem ličinke polonic, raznih muh in najezdnikov. Med mravljami in temi ličinkami pride večkrat do vročih bojev. V hlevu (ogradi) pa je napad od zunanjih sovražnikov sploh nemož. —

Ker napravljajo mravljinici svoje ograde najrajši okoli rastlinskih korenin, katera izsesava njih živinica (ušice), zato utegnejo nekatere vrste biti gozdu in vrtu znatno škodljive, posebno če se hranijo skoro izključno s sladkimi izmečki svojih varovank, kakor ima navado *rumena*

*travniška mravlja* (*Lasius flavus*), ki si na moč prizadeva, da razplodi nam tako nevšečno golazen po zemlji. Taschenberg pripoveduje, kako je zasačil mravlje naravnost pri delu, ko so prenašale zloglasno »krvavo uš« z jablane na jablano. Prijateljsko razmerje med mravljo in listno ušico, v katerem dobiva prva sladkega likerja, druga pa varnost življenja, imenujejo mirmekologi ali mravljeslovci trofobijozo.

Podobno trofobiotično razmerje utegneš najti v mravljišču še v mnogo drugih slučajih. Če privzdigneš spomladi kamen, pod katerim se je naselila družina rumene *drnovščice* (*Myrmica caespitum*), zalotiš, ako imaš natančen pogled, v kakem skrivališču morda majhnega, žoltastega hroščka. *Kijaš* (*claviger*) mu je ime, četudi ima s starim Herkulom le malo opravka. Ali je mar čul, da rabijo hrabri polki ob soški fronti bêt (*kij*) mesto bajoneta in puškinega kopita, in si nadel v spomin na te žalne, a slavne dneve svoje ime? Ne vemo. Vidimo pa, da mravlje niso nič manj v skrbeh za svoje lastne mladiče, kakor za malega paglavca s slavnim imenom *Claviger*.

Če si ogledaš dečaka poblize, ne stakneš na njegovi glavi nikjer oči; revež je slep. Leteti tudi ne more, ker ima pokrnena krila. Pa čemu li negujejo mravljičice tako skrbno sleporojenega? Mar iz sočutja kot sestre usmiljenke ali rdečekrižarke, ker bi morala uboga živalca sicer od bede in lakote poginiti? Kaj še! Vsa ljubezen naših *drnovščic* izvira edino le iz želodca. Kakor listne ušice, tako poplača tudi *kijaš* prijaznost mravelj z nasprotno službo. Če se mu približa gospodinja in ga poboža parkrat s svojimi tipalnicami, ne črhne sicer nobene besedice, a hkrati izpusti iz kocinastega šopka na pokrovkah kapljico tekočine, ki je za mravlje naslada vseh naslad. P. Wassmann, najboljši poznavalec mravljinčje družbe, trdi, da *kijaš* ne nudi mravljam sladkega soka, pač pa hlipno ali eterično olje s krasno-aromatičnim vonjem po sladkem janežu.

Pa ne misli, da je kijaš edino bitje, ki ima čast, da je gost mravljincev ali njihov s y m p h i l. Nad 300 vrst žuželk poznamo samo v osrednji Evropi, ki igrajo v mravljinčjih naselbinah vlogo domače živine. Imenujem naj le Lomechuso, ki jo mravlje tako zelo čislajo, da odrejajo in pitajo celo njene ličinke. Pa tudi odrasla Lomechusa se da pitati kot pravi mravogost ali mirmekofil mravljam naravnost iz ust, podobno kakor si že opazoval, da pita golobica svojega cvilečega goliča. Ta lagodnost življenja pa je pohujšala nekatere mravogoste tako, da se sami niti več hraniti ne morejo, ker nimajo v ta namen niti dovolj razvitih ust.

Pa tudi za gostiteljice-mravlje utegne postati njihova ljubezen do gostov ali bolje: do domače živine včasih prava socialna ali družabna bolezen. Zakaj nahajajo se mravogostje, ki zahtevajo za kapljico sladke tekočine, ki ni drugega nego njihov neprebavljen ekskrement (iztrebek), nič več in nič manj kot lastno zalego svojih gospodaric, ki jim jo požro, ali celo srčno kri gostiteljic, ki jim jo izsesajo. Také risje narave sta n. pr. Paussus in pa oboževana Lomechusa. Pa tudi s tem, da morajo mravlje pitati svoje goste in njihovo zalego (gosta Ateoteles in Lomechusa vesta več o tej zadevi), se godi mravljinčji državi velika škoda vsled zamude časa in dela. Morda ne opozarja po krivici prof. Forel, da je simfilija podobna prikazen pri mravljah, kot alkoholizem pri ljudeh. Oni izcedki ali eksudati mravogostov da niso prava hrana za mravlje, ampak le poživilo kot kava, čaj in alkohol za človeka. Zaradi poživila zanemarjajo mravlje svojo lastno zalego. Z vso vnemo negujejo živali, ki žro njihovo zalego, in tako utegne doleteti državo vsled strasti podanikov pogin.

Drugi, n. pr. profesor Hanstein, smatrajo sladki izcedek listnih ušic za pravo hranilo mravelj, ki ima v sebi precej redilnih snovi, zlasti sladkorja. Na listju, kjer je zbrana velika množica listnih ušic, opaš večkrat blesteče pege, časih celo kap-

ljá raz listje sladka tekočina kot »medena rosa«. Po tem nazoru bi bile res mravlje živinorejke prve vrste in njihova živinica (listne uši) bi daleč prekašala najboljše danske krave, če ne celo slovite angleške molzne pasme na otoku Jersey, kajti to najboljše govedo da sicer res na leto po 6000 in več litrov mleka, mravljinčje »kravice« pa spremenijo celo listje, na katerem bivajo, v deželo, po kateri se cedi med in mleko.

\* \* \*

Živalski svet daje kralju stvarstva, človeku, prevažno mesno hrano; zato smemo prištevati premnoge živali tudi z visokega stališča človeštva med dobavitelje hrane, med kmetovalce. O najraznovrstnejših živalih vemo, da pošiljajo svoj davek na našo mizo, le žuželke se držijo v tem oziru bolj kujavo in ne kažejo pravega veselja, da bi služile gospodu narave pri mizi.

Pa kdo bi imel tudi slast, da bi užival rjave hrošče, muhe, čmrlje, kobilice in kakor se še imenuje ta golazen, kuhane, prazene ali pečene? Marsikaki bolj nežni čitateljci bi celo utegnili priti slabo, če se samo spomni na tako hrano.

Toda če pomislimo stvar поблиže, izgubi precejšnjo mero grozote, in skoro se ne motim, ako trdim, da si tudi ti, cenjena prijateljica, že užila to ali ono vrsto žuželčjega oblizka, če ne za zajutrek, pa vsaj za večerjo.

Kako lahko pride nedolžna mušica ali nepreviden pajček med solato »incognito« v naš želodec, in vendar zato še nismo umrli. Sicer pa tudi, kdo bi se prerekal, ko so okusi tako silno raznolični! Ako pade Francozu muha v vrček piva, trešči pijačo z muho vred na cesto. Čeh bi muho lepo zajel, nato pa mirno pil naprej svoje Plzenjsko (namreč pivo). Prus pa bi pogoltnil svojega Gambrina (ki je baje prvi kahal pivo) z muho vred.

Ljudje smo pač različni. Pripoveduje se, da so med nami taki, ki hrustajo oprsja rjavega hrošča s kruhom kot najslajša ore-

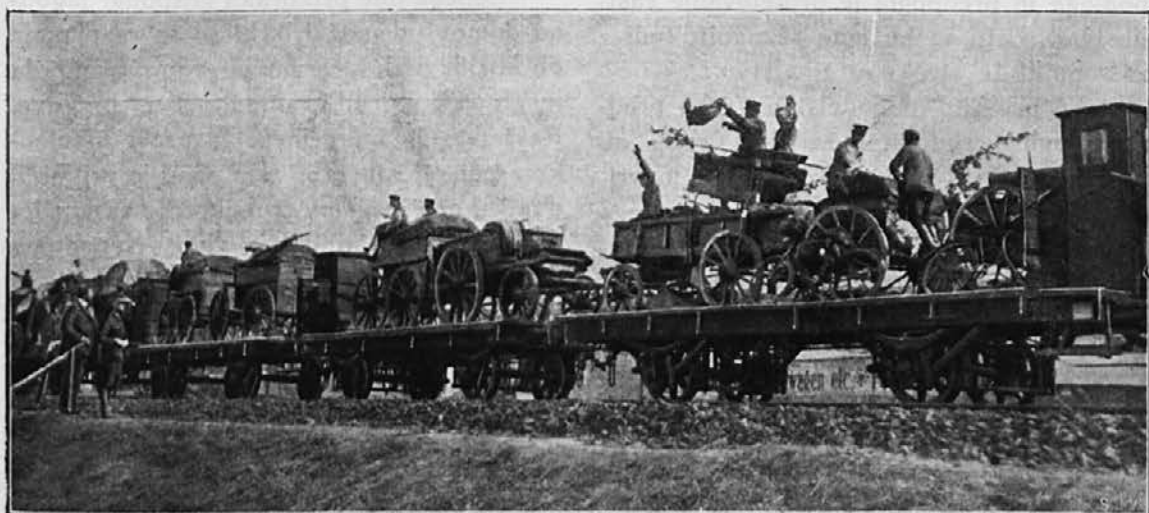
hova jedrca. Učena gospica je menda uživala rejene pajke, s katerimi je bila našpikala svojo masleno malico. Nahajajo se sladkosnedi, ki hočejo jesti le tako star sir, da kar oživi, da malone skače in pleše po mizi.

Morebiti te nekoliko mrzaz trese od studa? Toda zakaj se zgražamo ravno pred žužki kot neposrednimi dobavitelji mesne hrane?

So li raki, kuhani ali cinobrnno pečeni, lepši in vabljujejši? Ali razni polži in školjke, n. pr. užitna čančica in klapavica ali celo priskutne ostrige! In bedra zelene

časov nam poročajo o podobnih pojedinah. Leta 1649. je opustošil roj kobilic otok Tenerifo, a prebivalci so jih v stiski jeli uživati in šle so jim v tek. Tudi na Filipinskih otokih so znali v 17. stoletju pripravljati prav okusno pražene kobilice.

Beduini in zlasti prebivalci arabske pokrajine Hedžas jedo še dandanes skokonoge ravnokrilke. Kakor pri nas kostanj, tako prodajajo tamkaj branjevci kobilice na mero. »Če si hočeš napraviti okusen predjužnik, vrzi perišče kobilic v vrel slan krop, posuši nato živalce na solncu, potrgaj glavice, bedra in krila, in slastna



Municijska kolona na transportu.

žabe čislamo celo kot posebno postno slaščico! Odkod torej čudna mržnja ravno do žuželk?

A se nahajajo ljudstva, ki so v tem oziru skoro brez predsodkov. Stari pisec Diodor pripoveduje o nekem afrikanskem ljudstvu, ki je imelo k o b i l i c e za glavno hrano. Vsako pomlad jim je prinesel vihar toliko te divjačine iz puščave, da so jo nasolili za celo leto do prihodnje lovske sezone. O sv. Janezu Krstniku vemo, da je bil divji med in kobilice njegova spokorniška hrana.

Stari Partii v Aziji so se gostili, kakor poroča Plinij starejši, s kobilicami in pri tem so se dobro imeli. Pa tudi iz poznejših

mesna konzerva je gotova,« tako uči najnovejša arabska »Varčna kuharica«.

V srednji Ameriki nastopa kot mesni založnik tudi neki hrošč rilčkar, in sicer že precej v svoji mladosti kot ličinka. Bela je kot slonova kost, debela in tolsta ter dolga 6 cm. Paragvajska gospodinja umije te »palmove črve« v mlačni vodi, nato pa jih pomeče žive v vročo mast, kjer se spekó. Živalce nabreknejo pri tem v prijazne male klobasice in tvorijo s soljo in poprom pikanten obližek.

Najbolj čudno hrano iz žuželčjega sveta pa si pripravljajo Meksikanci. Nalovijo namreč cele množine j a j c v o d n e s t e n i c e ter jih posušijo na solncu. V podobi

stisnjenih pogač jih prinašajo na trg cele vreče ter prodajajo na litre. Pripravljajo jih zmlete in vmešane med sveže jajčne rumenjake. Iz tega delajo nekake omlete ali pa šmarn, ki ni slabega okusa, in ga priporočajo posebno za slab želodec. V celi Meksiki je ta jed zlasti v postnem času kaj priljubljena.

Dober tek! porečeš morda, in prav imaš. A četudi ne misli va sesti z gori naštetimi jedci k isti mizi, sva vendar hotela omeniti nekaj dobaviteljev hrane iz nižjega živalstva ter jim dati čast, ki jim gre. —

Živinoreja, pridelovanje mesa in mleka je glavna zlata žila kmetovalca; a njena podlaga in predpogoj je pridelovanje rastlinstva. Zato se hočemo seznaniti tudi z zastopniki te stroke v živalstvu.

Za uspešno poljedelstvo treba predvsem dobre, rodovitne zemlje. Črnica ali humus na Ruskem in v izsekanem ameriškem pragozdu je idealna (vzorna) podlaga za poljedelca. Kjer te ni, jo je treba ustvariti. Dobrotnikom moramo prištevati bitja, ki nam pomagajo pri tem težkem delu. In, hvala Bogu, imamo jih.

Črnica je zmes rudninske prsti z organskimi ostanki, rastlinskimi in živalskimi. To mešanje oskrbujemo deloma ljudje s preoravanjem, kar pa primanjkuje, dopolnijo živali. Te so zlasti hrček in drugi manjši glodalci, krti, rovke in ostali žužkojedi, žuželke in njih ličinke, stonože in mokrice (kočič), pa tudi premajhne praživalce, ki navrtavajo zemljo vse navzkriž. Toda kaj je vse to delo skupaj, če ga primerjamo z delovanjem velikega ratarja — č r v a d e ž e v n i k a ali g l i s t e !

Kar so nas slavni agrikulturni kemiki Lavoisier, Saussure, Liebig in drugi učili zadnjih sto let teoretično, to izvršujejo gliste že dolga tisočletja praktično. Pa privoščimo besedo deževniku samemu, sledeč lepemu zgledu, ki ga nam je dal danski pisatelj K. Evald v svojih Podobah iz živalskega in rastlinskega življenja.

V hosti ne daleč od občinske ceste je stala koča, zidana iz ilovice in redke opeke vmes, krita s slamo in škodljami. Pred leti

je pač stanoval notri reven starček, a ko so ga odnesli na božjo njivo gori pod hribcem, je ostala koča sama. Nihče ni maral iti v vlažno stanovanje, čigar stene so plesnile, in leseni tlak je gnil. Le zunaj po bližnjih jarkih so regljale žabe sleherno noč svoje vesele uspavanke, v solnčnem poletju pa so se po sosednjih pašnikih pasle krave in zadovoljno mukale.

Žalosten je bil pozimi pogled na mrtvo hišo; zato pa je pripeljala pomlad štokrljo in ž njo življenje na raztrgano streho. Štokrlja je bila silno vesela svoje palače; vlaga ni segala gori do gnezda, in žab bi ne našla zlepa toliko kot tod.

Lepega dne prikoraka gospodar lagodno domov od močvirij, ki so se razpenjala ob bližnji reki, ki je imela grdo navado, da je ob vsaki priliki stopala čez bregove. Ravnokar je bil prinesel soprogi in otrokom pet rejenih žab, sam pa si je privoščil dva krkona in polovico belouške za kosilo; štrk je bil sit in dobre volje. Nenadoma pa obstane, ko opazi veliko glisto, ki se je zvijala na zemlji pred njim.

»Pa se me vendar ne bojiš tako grozno?« pobara štrk. — »Milost, milost, blagorodje, kdorkoli ste že,« zaprosi črv in se krivi še huje.

»Saj vendar vidiš, kdo sem,« reče ptič.

»Žal, da ne,« pravi deževnik, »ne vidim ničesar, sem popolnoma slep. A slišal sem, ko ste prihajali, in se prestrašil tako, da sem zgrešil luknjo. Vedite namreč, da sem nočna žival, da nimam velikega poguma, zlasti pa se bojim svetlobe. Zato sem najbolj srečen v svojem rovu, ki ga ne zapustim zlepa, in kadar ga, pritrdim svoj rep vanj, kakor ladjo na mačka.«

»Jaz pa sem štrk ali bela Ciconia,« pravi ptica in vrže glavo ponosno kvišku.

»Jojmene!« zacvili glista in se urno umika vstran. »Oprostite, da se ne utegnem razgovarjati, in tudi Vam si ne drznem krasti zlatega časa.«

»Oho, tako se pa nisva zmenila,« meni štrk. »Dokler imam jaz čas, menim, ga imaš tudi ti. Sicer pa bodi vesela, da sem slučajno sit, zato ti prizanesem za danes.«

Vtem se je oglasila mati štorcklja z gnezda, in v odgovor je zaklopotal gospodar s kljunom.

»Kaj ste hoteli reči?« vpraša glista.

»O, nič! Govoril sem le s soprogo po egiptovsko. Doli v Afriki imava namreč lepo pristavo; zato govoriva med seboj vedno jezik ondotnih felahov. Sicer je pa tudi tam stokrat lepše kot tukaj. Če bi ne bilo zavoljo otrok, ostal bi vedno tam. Pa saj ti ne razumeš takih reči, ali si že kdaj popotoval?«

»Daleč ravno ne, 1 meter, morda 2 v celem življenju,« se opravičuje glista.

»Brr, kaj bo to!« se hudo namrdne štrk. »Kje vendar tičiš pozimi?«

»Ostanem kar tukaj,« pravi deževnik.

»Ha, ha,« se heheta ptič, »pač mora biti lepo in prijetno brodirati po blatu in snegu. Ali ne ozebeš v noge?«

»Nog nimam,« odvrne glista; »mesto njih pa imam toge kocinice, ki jih lahko poljubno obračam v razne smeri. Kadar je hud mraz ali pa velika suša, grem doli v spodnji svet, če treba, 2 do 3 metre globoko.«

Zamišljeno je opazoval plemeniti ptič čudnega plebejca in rekel: »Ne vem, ali je spodobno zame, da se zabavam s teboj, ali ne. Kajti nedostaja ti večina onih reči, ki jih prinese pošteno bitje s seboj na svet (oči, noge). Imaš li plemski grb?«

»Grb?« se čudi glista, »kaj pa je to? Jaz sem pridna delavka, ali ni to najboljše plemstvo? Ali ni res, da: najlepši grb tega svetá sta plug, motika sred' poljá?«

Bučno se je zarežal štrk in zakričal ženi, kaj da mu je povedala glista.

»Plug, motika! Kaj imaš vendar ti opraviti s tem orodjem?« je vprašal zasmehljivo.

»Oprostite, gospod!« odgovarja skromno glista. »Jaz delam od zore do mraka, od prvega do zadnjega diha, preoravam zemljo, kopljem jarke — —«

»Tako, tako,« prekine štorcklja prijazneje, »jarke koplješ? No, kaj takega se pa že da slišati! Jarke, v katerih stanujejo žabe?«

»O ne,« se izgovarja črv. »Tako velikih del jaz ne zmorem. Jaz in moji sorodniki vrtamo le doli pod zemljo majčkene, fine rove, a te vse navzkriž. Nismo pa vsi sorodniki enake postave in velikosti. Nekateri orači med glistami so komaj do centimetra dolgi, zato pa se razlegnejo drugi na dolžino 1 do 2 metrov. Naše čumnate so v zemlji razširjene in večkrat tlakane s kamenčki nalik mozaičnemu terazzu v cerkvi.«

»Pa kaj koristi vse to tvoje delovanje n. pr. meni?«

»Jaz obdelujem zemljo po najboljših močeh, in to je za vas velika sreča, toliko bolj, ker tudi mene še vedno lahko pojedete, če vas je volja. V dobri zemlji raste trava in cvetice in drevje. Pripravljam namreč vlažno, črno prst ali črnico.«

»Ali je to tisto grdo blato, po katerem moram brbati?« vpraša štorcklja.

»Oprostite, blagorodje, če moram ugovarjati,« pravi spoštljivo glista, »toda — grdo blato — ni beseda na mestu. Saj je to rodovitna zemlja, v kateri rasto rastline, od njih žive žuželke, s temi se hranijo žabe in z žabami se račite gostiti vi in vaša visoka družina.«

»Misliš, da ne vem vsega tega?« se namrdne štrk, dvigne kvišku desno nogo in strmi po baronsko v zrak. »Hotel sem le nekoliko potipati na žilico tvojega znanja. A kako neki pripravljáš to... kako si jo že imenovala?«

»Črnico ali humus,« odgovarja glista. »Delo je preprosto. Prst, ki leži globoko v zemlji, spravljam na površje, na zrak, na solnce, na dež in zmrzlino; izrabljeno gorenje prst pa rijem navzdol. Tako mešam in izmenjavam, dokler ni vse v redu.«

»Zelo pametno!« pokima štrk. »No, in potem?«

Glista se je privila bliže in pripovedovala vsa vneta:

»Ali še niste nikoli opazili na tleh velikih listov, zviti kot škrnicelj, vtaknjenih s konico v zemljo? Glejte, to je moje delo. Opravljam ga ponoči, ko je temno in tiho in me nihče ne moti. Česar ne morem iz-

vršiti nocoj, izpolnim prihodnjo noč; vlečem in se napenjam, dokler ne izgine list popolnoma v zemlji. Tukaj ga potem predelam v rodovitno črnico.«

»To me zanima,« pohvali štrk.

»In ne po krivici,« se zahvaljuje glista.

»Oh, da bi nas hoteli soditi tudi drugi tako milostno, kakor vi! Zakaj ravno jaz bogatim zemljo med vsemi živalmi najbolj z organsko snovjo. Na svojih potovanjih požiram tudi cele mase prsti in v njej pesek, apnenec, zrnca opeke in kremenca. Vse to spravljam s svojimi iztrebki vred na površje. Gotovo ste že videli te mične kupčke na vrtu, v gozdu ali na travniku, napravim jih rada tudi v cvetnih lončkih za vzorec človeškim otrokom. Ker ima moje prizadevanje velikanski vpliv na preobrazbo zemeljskega obličja, zato se ne čudite, če so se zanimali zame in se še zanimajo tudi učeni ljudje.«

»Ni mogoče!« ugovarja štoklja. »Mislim, da se ne utegnejo pečati s teboj, dokler se more naslajati njihovo oko nad mojo lepoto.«

»In vendar je tako,« nadaljuje ponižno glista. »Česar ne zmore poedinka, to doseže množica. In naše število zanima učeni svet. Že Hensen je preračunal, da pride na 1 ha vrtno zemlje do 133.000 glist. Darwin je konstatiral za pašnike primeroma manjše število: 67.215. Kaj ne, površen opazovalec bi ne pričakoval tako orjaških števil? Množina glist, ki jo je naračunal Hensen, bi tehtala celih 266 funtov. Pa saj je časih okoli enega samega našega rova do četrt funta ekskrementov! Angleški prirodoslovec Darwin in njegovi sodelavci so prišli po mnogih skrbnih poizkusih do prepričanja, da spravimo črvi vsako leto na enem hektaru zemlje od 17½ do 45 ton (1 tona = 1000 kg) prsti na površje. V desetih letih bi se na ta način razprostirala na stari površini nova rodovitna plast, debela od 1½ do 4½ cm. Presodite tedaj sami, ali nosimo po pravici naslov prvega orača in najboljšega oskrbnika gozdov in travnikov, polja in vrtov na svetu, ali ne!«

»Čast tvojemu, kakor vsakemu poštemu delu!« pokima štoklja. »A tvoja figura ne napravlja na človeka najboljšega vtisa.«

»Oh, to je rana, ki mi ne da miru ne podnevi, ne ponoči. Če me pojedete vi ali vaši otroci, je to le naravno in pošteno. Hudo pa je za ubogege črva, ki stori svojo dolžnost, da ga povsod tako prezirajo in preganjajo! Bog nas varuj! Vse stopa po nas, imenuje nas grde, pa kaj naj bi počeli z lepo obleko v črni, vlažni zemlji? Saj bi potem niti delati ne mogli. Ljudje menda mislijo, da nimamo v telesu prav nobenega čutila, zato nas nabadajo celo na trnke — oh, grenka je taka usoda za onega, ki je storil svojo dolžnost.«

»Hm, hm!« pravi štrk. »Pa zgovoren si postal, ko se ti je jezik razvezal. Zares, smiliš se mi.«

»Hvala vam, stokratna hvala!« odvrne glista, očarana od te ljubeznivosti. »Čujte — za vašo prijaznost se vam hočem izkazati hvaležno — —«

»Si pa že zopet kaj domišljuješ, kar presega tvoje moči,« pravi štrk in se postavi na eno nogo, kar je storil vselej, kadar se je hotel pokazati, češ: mi smo mi!

»Za ves svet ne!« odgovori glista. »Dobro se zavedam, da sem v primeri z vami le reven črv. A hotela sem vas posvariti pred veliko nevarnostjo.«

»Mene?« vpraša štrk. »Meni ne grozi nobena nevarnost. Vse me spoštuje. Ti pač nisi popolnoma zdrava tu notri — —, uboga moja glista.«

»Poslušajte me vendar vsaj za trenotek,« pravi glista. »Glejte — me kopljemo podzemeljske rove, in ker nas je veliko, zato je podminirana že vsa zemlja tod okoli. Samo tu okoli in pod vašo palačo nas je do 50.000 glav. Vaš dom je od danes do jutri. Vsak dan se utegne sesuti. Le nikar se ne čudite. Kolikokrat smo bile že ravno me gliste vzrok, da je dobilo zidovje razpoke, da so se jele pogrezati hiše.«

Glista je izginila v zemlji neopaženo, ko se je smejal štrk njenim »izmišljenim pravljicam«.



»Človek ne sme biti preveč domač s takimi prostaki,« je podučevala štokljka domov se vrnivšega štrka, »sicer jim takoj greben zraste.«

»Ko ga prvič srečam, ga pogoltnem,« odgovori štrk. — — — — —

Ni minul teden po tem dogodku, ko sedita lepega dne gori na strehi in veselo pogledujeta na mladiče, ki so ležali v gnezdu.

»Kako hitro rasto,« pravi štokljka.

»Pa je že tudi skrajni čas,« odvrne on. »Žabe so vedno bolj oprezne. Življenje je vedno težavnejše. Danes zjutraj sem ujel eno samo. Če bi iztaknil danes glisto, jo požrem, preden bi besedo zinila.«

»Pa kaj je to?« pravi ona, »Zdi se mi, kakor bi se majala streha.«

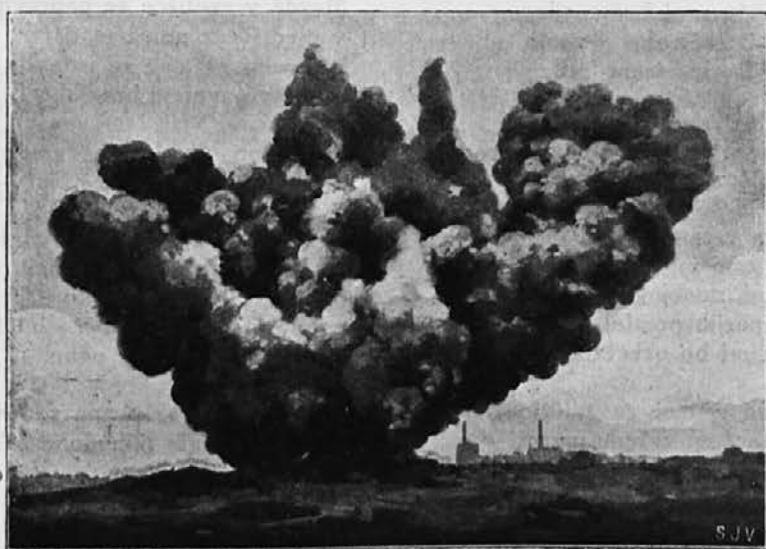
»Kaj je...« je začel štrk.

Pa preden je izgovoril, se je podrla hiša pod njim z groznim ropotom. Oblak prahu se je dvignil proti nebu, štrka pa sta zletela kričaje kvišku. Od stare kočje je ostal za spomin le kup zdrobljene opeke iz ilovice in nekaj preperelih tramov.

Glavna dejanja Evaldove povesti se še vedno ponavljajo, leto za letom. Deževnik je v svoji pridnosti tudi delaven geolog (zemljeslovec). Priče preteklosti izginjajo po njegovi zaslugi v naročju zemlje,

ki jih hrani za potomce. Darwin je dokazal s poizkusi, da se je pogreznil enakomerno po njivi raztresen rdeč pesek v sedmih letih kakih 5 cm globoko, lapor v 28 letih celo 25—28 cm globoko. To enakomerno pogrezanje se razlaga na ta način, da gliste prinašajo brez prenehanja material od spodaj in ga razgrinjajo po površju. Tako se pogrezajo zlasti kamni in težji predmeti po delavnosti črvov. Čudno se ti bo pa morebiti zdelo, ko opaziš, da se pogrezajo veliki in debeli kamni mnogo počasneje od majhnih in ploščatih. A pomisli le to-le! Pod zadnjimi se nabere vsled solčne toplote, ki jo vsrkavajo in izžarjevajo, mnogo glist, pod mogočnimi samovnjaki (samevajočimi kamni sredi polja) pa ostane prst suha in mrzla, gliste ne marajo zanjo. Tako so pogreznile gliste ostanke starodavnih stavb, antične cestne tlakove, mozaične tlake podrtih vil, ne da bi jih kaj potrle ali spravile v nerod, tekem stoletij za mnogo čevljev globoko v zemljo.

Gliste so pripravile plodno zemljo, jo zrahljale in pognojile. Brez skrbi lahko pričakujemo sejalec, da nam pridelajo zlatega žita v izobilju, pa tudi vrtnarjev, da nam preskrbijo potrebne prikuhe.



Avstrijska granata 30,5 centimetrskih topov, ki se je razpočila.

### Ibikovi žerjavi.

(Schiller.)

Na dirko in pevsko tekmovanje  
v Korint, kjer po rodovih zbran je  
Helén vsevedrega srca,  
se Ibik, drug bogov poda.  
Nebéščan mu Apól daruje  
iz sebe pevskega duhá;  
tako ob palici potuje  
iz Regija, prepóln bogá.

Pred njim vzobličí gorsko téme  
Akrokorinta daljno sléme —  
prevzet tajinske groze v gaj  
Pozéjdonov je stopil zdaj.  
Vse mirno kroginokrog. Le jate  
žerjavov v daljo ž njim leté;  
selé se v kraje solnc bogate,  
v redove sive se vrste.

Zdravstvujte, ptice lahkokrile,  
ki ste čez morje me spremile;  
za prědznak dober vas imam;  
usoda moja sličí vam!  
Veliko smo poti prestali,  
potrebni gostoljubnih rok.  
Gostitelja, ki brani žali  
popotne, bo li dal nam bog?

In čvrsto svoj korak podvaja  
in že stoji na sredi gaja,  
ko mu zastopi ozko pot  
pohlépen ropar tu in tod.  
Ker vajena ni bojne sile,  
mu v borbi roka drveni;  
prebirala je strune mile,  
ni péla loka še močí.

V pomoč k ljudem, k bogovom viče,  
rešitelja si ne priklíče;  
in če bi še glasneje rjul,  
kdo bi v samoti tej ga čul?  
»Tu torej moral bom umreti,  
v tujini, neobjokovan,  
po roparjih prestal živeti,  
ne da mi bo osvétnik dan.«

Udarec smrtni ga zalóti,  
nad gozdom zašumé peroti  
žerjavov; slep — njihov še glas  
hřeščečí čuje tisti čas.  
»Po vas, žerjavi sivi gori,  
mi po osveti klic zaóri,  
če drug nihčè ne govori —  
to reče in izkrvavi ...

Mrliča golega dobijo,  
in dasi rane ga kazijo,  
Korinčan gosta v njem spozna,  
ki ga je cenil od srcá.  
»Tako s teboj se mi je sniti,  
ki s smrečjim vencem sem glavó  
se pevsko nadejal slaviti,  
počéščén tudi sam s tebo!«

Kar praznik gostov skup prignál je,  
med njimi vsak ga milovál je;  
vsa Grecija se tugoti,  
saj izgubili so ga vsi.  
Viharno se k pritanu gnete  
vse zbrano ljudstvo, kar besni,  
zahteva ogórceno osvete  
za pevčevó prelito kri.

Pa kdo naj v ljudstev tém krdeli,  
ki k igram skupaj so prispeli,  
kdo naj iz tísočev morjá  
zločinca črnega dozna?  
So ga morili tolovaji,  
zavistne žrtev je strasti?  
Pač Helij v svojem le sijaji  
je zrl z vsevidnimi očmi.

Pravkar mordá zločest koraka,  
kjer množic reka se pretaka,  
in dočim kazén ga sledi,  
skrivaj se plena veseli.  
Mordá v svetišče se napravlja,  
v gledišče z množico tíšči;  
bogovom rogajoč se ustavlja  
na pragu svetem brez skrbi.

Kjer klop ob klopi se vrstijo  
— da stebri odru se šibijo —  
rodovi grški zbrani vsi  
od bližnjih, daljnih vseh strani;  
in ko da morje vale toči,  
od šuma ljudskega tako  
bobni ves hram, sedišče boči  
vse više, širje se v nebo.

Kdo zbrane vse pozna rodove,  
kdo naj označi njih domove?  
Od azijske obali so,  
iz Šparte potovali so,  
Tezéjevega sini mesta,  
od Fokide dolin in gor,  
sedijo ljudstva šegam zvesta,  
čakáje, da nastopi zbor,

ki strogoresen, zvest postavi  
umeril si korak je pravi,  
in iz ozadja mirnih nog  
obide pozorišča krog.  
Ni takih zemlja žen rodila,  
da sličile bi ženam tem:  
ogromna njih teles je sila,  
prevzvišena nad zemskim vsem.

Temni jim plašči ude krijo,  
v brezmesnatih rokah vihtijo  
žarečih bakelj temno kri —  
v njihovih licih ni krvi.  
Kjer sicer morje lás valuje,  
ob temenu ljubkó igrá,  
se gnezdo gadje napihuje,  
otrove sikajoč vihrá.

In v strašnem krogu jih zibáje,  
jim himnus zdaj nogé razmáje;  
do srca sega strašni gnev,  
zločincu veže ude spev.  
Zavest jemaje, grud tlačeča  
Erinij pesem se glasi  
in grozo v poslušalcih večá  
in nežno liro prešumi:

»O, blagor mu, ki čisto ohrani  
srce, in vsega zla ga brani,  
prosté so žitja zanj poti,  
do njega nimamo moči.  
Todá gorjé, trikrát gorjé mu,  
ki šel zločinsko je morit!  
O, mè spodnesemo nogé mu,  
ki ni rodil nas dneva svit.«

»Če kani v begu nam uteči,  
po bliskovo smo, zanko vreči  
navájene krog bežnih nog —  
Podimo ga po zemlji krog,  
doklèr, da se upehan zgrudí,  
— noben nas ne utolaži kes —  
beži naj v kraje sence tudi,  
predán je nam neprost in ves.«

Tako pojoč se zavrtijo,  
in kakor da vsečez medlijo  
mrtvaške sanje in snujó,  
vse tiho, nemo je biló.  
Oné pa resno, šegam zvesto  
obidejo poprišča krog,  
umerijo korak in cesto  
nazaj v ozadje mirnih nog.

Dvomeč drhte še slednje grudi,  
drhteč srce se vsako čudi,  
osvétim klanja se močem,  
ki skrite zemeljskim očem,  
nedoumévane, neznane  
usode temno vrv pletó,  
da grud najgloblja jedva ugame,  
kaj dnevu skrite vse snujó:

Tu z víška se klopi začuje,  
Kako nekdo zabeseduje:  
»Tovariš, drug moj, Timotéj,  
žerjavi Ibikovi, glej!«  
In hipoma stemni se zlati  
nad gledališčem svod nebá:  
žerjavov vidiš čez se gnati  
krdela sivkasto temná.

»Kaj, Ibikovi?« Zvok preznaní  
nanovo vsake grudi rani,  
in kakor v morju val šumi,  
sosedu sósed govori:  
»Žerjavi pevčevi? Ki umoril  
zločinec ga je nepoznan!  
Razumeš li, kaj je govoril,  
kaj ptic naj znači roj temán?«

In vse glasneje, vse glasneje  
od ust do ust prašanje speje,  
prešinja srca slutnje svit:  
Očíta moč je Evmenid!  
»Zdaj vemo, kdo zločin je storil,  
morilec sam je sklepetál.  
Zgrabite ju, ki je govoril,  
in kogar je imenoval!«

Bi rad v srce skrivnost zatvoril,  
ki hiter se je zagovoril. —  
Prepozno. Plahih lic bledost  
odkriva krivčevo skrivnost.  
Pograbi ju in pred sodnika  
razjarjeni ju ljud pehá.  
Osvete sila je velika:  
zločin morilec svoj prizná.



# JOS. LAVTIŽAR: POT NA MALTO.

## 1. V Benetkah.

Človek nazaduje, ako miruje, z drugo besedo: kjer ni gibanja, ni življenja. Zato sem se odpravil leta 1913. dne 13. aprila zopet od doma. Menda sem o tej priliki že v četrto prestopil laško mejo, a to pot ne sam, temveč v družbi tovariša, s katerim sva se ves čas dobro razumela, ker sva oba prijatelja popotne palice. Mi smo bili omenjenega leta še zavezniki nezveste Italije, torej se je prišlo brez sitnosti pri Pontablju čez Pontebbano, ki loči Avstrijo od savojskega kraljestva.

Tenka snežna odeja je ležala skoro tja do Žminja (Gemone), proti Vidmu pa je že napovedovalo zelenje prihod pomladi. Brzovlak je pihal tako hitro, da smo privozili v šestih urah od Trbiža do Benetk. Kamenit most, sloneč na 222 obokih, veže Benetke s suho zemljo. Kdor bi šel peš čez njega, bi potreboval skoraj eno uro, da pride v to čudno mesto, ki je sezidano sredi morskih plitvin ter je videti, kakor bi bilo zrastle iz vode. Vse hiše, katerih je krog 28 tisoč, so zgrajene na hrastovih kolih in stojijo tu že veliko stoletij, kar dokazuje, da hrastov les nima brata. Tudi potresi mestu niso škodovali; nikjer se ne čita, da bi bilo trpelo vsled potresov kako znatno škodo.

Želja me je gnala, da pridem prejko prej na trg Sv. Marka. Stopal sem nekaj časa ob velikem kanalu, glavni prometni cesti v Benetkah. Konja in voza ne vidiš nikjer, torej tudi ne izvoščka. To službo opravljajo čolnarji in majhni parniki, ki te prepeljejo, kamor hočeš. Brodarju v Benetkah je čoln to, kar kmetu živina in njiva. Sicer pa hodiš lahko peš po mestu, ker so povsod mostovi, da prideš iz enih ulic v druge. Posebno zvečer je v Benetkah lepo, ko so prižgane svetilke ob vodnih kanalih. Vsaka luč velja namreč za dve radi odsvita v vodi. Poleg tega se leskečejo v njej tudi razsvetljena okna palač. Res nekaj izrednega.

Pot se je vlekla dolgo, dolgo, zakaj kdor gre s kolodvora na trg Sv. Marka, mora prehoditi vse mesto od severozapada do jugovzhoda. Vrstile so se same ozke ulice, širokih ne boš našel veliko. Večkrat me je zaneslo v napačno smer. Sredi mesta me je tako zapustila orijentacija, da sem prišel že čez Ponte Rialto, ko me je dober človek zavrnil čez most nazaj ter mi pokazal pravo ulico. Ta čast se mora dati Benečanom, da so vljudni ljudje. Na vsako vprašanje sem dobil prijazen odgovor. Seveda so tega navajeni. Pri obilici tujcev ni zanje nič novega, ako jih vpraša kdo po pravi poti. Sicer pa se pride lahko brez vodnika na trg Sv. Marka, ker je namreč kakor po gorah pot zaznamovana. Beneški mestni očetje so vzdali v ulični tlak bele plošče, ki privedejo tujca do Sv. Marka.

Prišel sem torej na trg, ki ima častni naslov »piazza«; vsem drugim trgom pravijo »campo«. Pred menoj se je odprl velik prostor, segajoč ob eni strani do morja, ob drugih straneh pa je obdan z znamenitimi poslopji, med katerimi se najbolj odlikuje prestolnica beneških očakov, bazilika svetega Marka. Ponosno, kakor da bi ne potreboval nobene tovarišije, se vzdiguje na samem stoječi zvonik (campanile), visok ravno 99 metrov. Pravkar so se glasili iz visokih lin težki zvonovi, ki jih je ulil neki strokovnjak na samotnem otoku Sv. Helene. Čudil sem se, da so tako daleč iskali mojstra, ko vendar zvonovi ne ugajajo posluhu, vsaj mojemu ne. Morebiti se od daleč slišijo bolje.

Cerkev sv. Marka je gledé svoje zidave in zgodovinske starosti ter gledé svojih umetnin, posebno mozaikov, tako odlična stavba, da velja Benečanom kakor narodno svetišče. Sv. Marko z levom je njih starodavni patron, ki so mu odločili častni prostor v mestnem grbu ter ga upodablajo po vseh javnih poslopih. Toda kadar prideš v Benetke, ne išči samo te cerkve, temveč si oglej tudi druge, ki jih je v

izobilju. Ne pozabi stopiti v gotsko sve-  
tišče sv. Janeza in Pavla ob zapadni strani  
mesta. Čudil se boš njeni obsežnosti ter  
drznosti njenih obokov in stebrov. Ondi  
najdeš tudi nekaj grobišč beneških dožev,  
ki so si izbrali ta kraj za svoj zadnji po-  
čitek. Pomnik, pod katerim počiva dož An-  
drej Vendramin († 1478), prištevajo naj-  
lepšim nagrobnikom zgodnje renesanse v  
vsej Italiji.

Poleg cerkve sv. Marka ugledaš gla-  
sovito stavbo, doževo palačo. Tu je bilo  
politično središče beneške ljudovlade, ki  
je raztegovala svojo oblast posebno po  
morju, odtod njeno ime »kraljica morja«.  
Benečani so kupčevali z vsako stvarjo, če  
so le videli dobiček. Celó kupčije s sužnji  
se niso sramovali. Sicer je pa prišel tudi za  
beneško ljudovlado konec. Ko ni bila več  
zadovoljna s posestvi ob Jadranskem in  
Sredozemskem morju, je začela iskati tudi  
na suhem novih dežela. In ta lakomnost je  
pospešila njen propad. Leta 1797. je bil  
konec njene slave. Zadnji dož Ludovico  
Manin je na trgu Sv. Marka sežgal zna-  
menja svoje časti in potem je prišel Na-  
poleon v mesto. Tako bo tudi sedanja Ita-  
lija s svojo željo po razširjevanju državnih  
mej dosegla uprav nasprotno, kar name-  
rava. Čisto naravno. Kos, ki ni primeren  
grlu, obtiči v njem.

Sedanje Benetke nimajo nikakega  
velikomestnega značaja, akoprav štejejo  
do 175.000 prebivalcev. Ni novodobnih po-  
slopij, ne poulične železnice, ne običajnega  
mestnega ropota. Mesto te spominja s svo-  
jimi starinskimi palačami, da je gledalo  
nekdaj boljše dni in da so že davno izmrli  
tisti signori, ki so zgradili ta poslopja.  
Meščani se seveda ponašajo s slavno  
mestno preteklostjo ter živijo od tujcev, ki  
hodijo od daljnih krajev ogledovat zasta-  
relo središče nekdanje ljudovlade. Benetke  
pa poznajo tudi tisti, ki še niso bili tam,  
ampak so jim pripovedovali drugi o mestu  
na lagunah. A dostaviti se mora, da daljše  
bivanje v Benetkah ni posebno prijetno.  
Prvič radi brezštevilnih mušic, ki jim pra-  
vijo »le zanzare«. Mrčes je s svojim pikom

prava egiptovska šiba v gorkejšem polet-  
nem času. Drugič radi slabega vzduha, ki  
se vzdiguje iz vode. Ako pomislimo, koliko  
reči se zmeče vsak dan v lagune in koliko  
razne nesnaže plava po kanalih, si lahko  
predstavljamo nezdrav zrak, ki se širi po  
ulicah. Zato gospoda s finejšim nosom ne  
stanuje med beneškim zidovjem, temveč na  
bližnjih otokih, posebno na otoku Lido,  
kjer so lične vile, lepi vrtovi in nasadi ter  
je dovolj prepaha.

Kadar prideš v Benetke, si jih boš sam  
bolje ogledal, kakor pa sem jih jaz opisal.  
Samo italijanskega jezika se nikar ne hodi  
tja učiti, ker je dosti slabši kakor ljubljans-  
ka slovenščina. Pazljivo moraš poslušati,  
da kaj razumeš. Dobra italijanščina se sliši  
v Toskani, najboljša baje v mestu Siena.

## 2. Iz Benetk v Bologno.

Preden sva odšla v južne kraje Italije,  
sva se oglasila s tovarišem še pri sv. An-  
tonu Padovanskem, saj Padova ni daleč  
od Benetk. Pri Italijanih je sv. Anton tako  
popularen, kakor da bi ne bilo nobenega  
drugega svetnika. Pravijo mu kar »il San-  
to« in potem že vsak ve, koga to pomeni.  
Sezidali so nad njegovim grobom v Padovi  
veliko cerkev z dvema zvonikoma in s  
sedmimi kupolami, ki opozarjajo romarja  
že do vnanji podobi, da je tu nekaj poseb-  
nega. Akoprav Padova ni majhno mesto,  
vendar popotniku ni treba iskati omenjene  
cerkve, ker se stavba s tako nenavadno  
orientalsko obliko izda sama po sebi. Ču-  
dovite so zgodbe, ki se pripovedujejo iz  
življenja sv. Antona, zato ga časti ljudstvo  
s takim zaupanjem. Umrli je v Padovi  
l. 1231., šele 35 let star.

Prijatelji latinskih klasikov naj vpra-  
šajo v tem mestu po pomniku, ki je postav-  
ljen v spomin dobremu znancu dijakov,  
zgodovinarju Liviju, rojenemu tukaj l. 59.  
pred Krist. Prav tako je vredno, da se  
obišče staro padovansko vseučilišče, ki je  
slovelo svojedobno po vsej Evropi. Na ste-  
nah hodnikov se čitajo imena učenjakov,  
ki so poučevali na tej visoki šoli, kakor

tudi imena slušateljev, ki so pozneje postali slavni možje.

Kdor popotuje skozi Benečijo, ima priliko ogledati si vse vode, ki izvirajo ob tirolsko-italijanski meji ter so pri iztoku v Jadransko morje že velereke. Ne daleč od Vidma smo premostili Tagliamento, ki si dela po širokem belem produ pot v nižave. V bližini mesta Treviso smo se peljali čez Piave, pri Padovi pa čez Brento, ki ima svoj začetek v dolini Sugana na južnem Tirolskem. Kmalu potem je šla pot čez reko Etsch, toda ker smo na Laškem, ji moramo reči Adige. In slednjič nas preseleti največja reka gorenje Italije, mogočni Po, ki vodi blizu mesta Ferrare svoje kalno valovje morju v naročje. Po izvira pod goro Monte Viso ob francosko-italijanski meji, se drži stalno svoje smeri od zapada proti vzhodu ter pobira potoma na desnem in levem bregu mnogo dotokov v svojo strugo. Večja mesta, ki jih mimogrede obišče, so: Turin, Piacenca in Cremona. Množina vode, ki jo dobiva Po s severa od Alp, z juža pa od ligurskih Apenin, proizvaja veliko rodovitnost pokrajin severne Italije. Nekaj Nemcev, mojih sosedov v vozu, se je pogovarjalo o vtisu, ki ga imajo o Italiji, kolikor so jo do sedaj videli. Eden je pripomnil, da si je predstavljal te kraje gorate. Rekel je, ko smo prišli v Ferraro, da ni pričakoval tu same ravnine. Seveda si s to opazko ni dal najboljšega spričevala o znanju zemljepisja. Že površen pogled na zemljevid nam kaže, da se tod okoli ne more iskati gorovja, in to tem manj, ker se začne prav v teh nižavah velereka Po deliti v manjše oddelke, bližajoča se v obliki delte svojemu koncu. Glavnemu delu reke pravijo Po della Maestra, stranskim štirim odtokom pa Po di Levante, Po di Goro, Po di Volano in Po delle Tolle.

Dospeli smo v Bologno, glavno mesto italijanske Emilije. Čitatelj naj nikar ne pričakuje, da mu bom sedaj opisoval njeno zgodovino, njene stavbe in umetnine. Zadovoljiti se bo moral, da mu tukaj in po drugih laških mestih podam le nekaj od-

lomkov, ki so mi tu in tam prišli pred oči. Saj sestoji tudi naše življenje iz samih fragmentov, ki se pojavljajo od dne do dne v mnogovrstnih oblikah.

Prvo, kar povem o Bologni, je to, da se je treba ondi varovati uzmaničev. Čital sem namreč tole svarilo: »Popotniki naj na kolodvorih in sploh na krajih, kjer se shaja več ljudstva, radi žepnih tatov dobro zavarujejo denarnico.« Takoj sem segel po svojem imetju, toda bilo je vse v redu. Torej pozor! Nočni tat se vsaj boji psa in luči, dnevni tat pa nikogar.

V Bologni se je ohranilo več starinskih mestnih vrat in osivelih stolpov. Med poslednjimi se odlikujeta posebno dva, ki imata podobi odsekanih piramid ter se vidita daleč okoli. Obče se imenujeta »due torri«. Oba stojita blizu skupaj na najbolj obljudenem mestnem trgu; večji med njima je visok 100 metrov. No, to ni nič posebnega, saj je dosti višjih stolpov na svetu, ampak posebno je to, da sta stolpa pošev zidana. Primerjal bi ju veseljakoma, ki sta prišla iz gostilne in iščeta ravnotežja. Človek se težko sprijazni s takim stališčem, ne samo, ker žali simetrijo, temveč tudi zato, ker vzbuja neprijeten čut, da bi se tako nerodna zgradba lahko vsak hip podrta. Seveda je to prazna domišljija. Stopiti smeš brez skrbi bliže; do sedaj nista nikogar ubila, menda tudi tebe ne bosta. Stolpa stojita že tako dolgo, da nihče ne ve za gotovo, kdaj in čemu sta bila zidana. Večjemu pravijo Asinelli, manjšemu pa, ki ga omenja tudi Dante v svojem »Peklu«, Garisenda.

Ko hodiš po mestu, opaziš takoj snago po ulicah, česar se o mnogo italijanskih mestih ne more reči. Dosti je v Bologni ulic, ki rabijo samo vozovom, pešci se pa sprehajajo pod hišnimi oboki, kjer se dobi senca v vročini in ni treba dežnika v slabem vremenu. Mnogo je starodavnih, močno zidanih palač, v katerih so stanovali velikaši preteklih stoletij, mnogo tudi cerkva, velikih in krasnih, v ponos mestu, kakršno je Bologna. Pojdi v gotsko svetišče mestnega patrona sv. Petronija in začuden

boš obstal, ko ugledaš te obsežne prostore, ko se odpira pred teboj daljava, širjava in visočina hiše božje. Drugęga ne moreš reči kakor: O veličastvo in sijaj, ki ga nisem pričakoval! V tej cerkvi je papež Klemen VII. leta 1530., v najhujših časih Lutrovega krivoverstva, venčal Karola V. za rimskega cesarja. Še dandanes se hrani dragoceni plašč, ki ga je nosil Karol o tej slavnosti. Vsak tujec obišče v Bologni tudi svetišče, v katerem počiva ustanovnik dominikanskega reda, sv. Dominik, dalje cerkev, kjer je izpostavljeno na oltarju truplo sv. Katarine iz Bologne, cerkev sv. Štefana itd. Popoldne sva šla s tovarišem obiskat »Campo santo«, sveto polje, dom mrtvih, oddaljeno dva kilometra od mesta. Tukaj je nakopičenih toliko umotvorov, da imaš

obširen vpogled v italijansko kiparsko umetnost. Nad grobovi so sohe mrtvih, cele skupine družin in alegorične podobe z vzvišenim pomenom. Mrtvim je vdihnjeno novo življenje, stojijo pred teboj, kakor da bi ti želeli kaj povedati, akoprav so izklesani iz mrzlega kamna. Glasu ne dobiš od nikoęar, zato jim pa ti želiš večni mir. Dolęo časa hodiš od pomnika do pomnika in odpirajo se ti vedno nove vrste, toda duh se ti utruđi, ker je vsega preveč za enkratno ogledovanje. Prišla sva nazadnje tudi k oddelkom, kjer počivajo preprosti, siromašni ljudje. Revež ima seveda lesen križ. Ako bi pa vse težave, katere je preстал v življenju, bile kamen, kako veličastna piramida bi stala na njegovem grobu!

(Dalje.)

## PROF. FR. OMERZA: HOMERJEVA ILIADA.

### V. SPEV.

(Dalje.)

274. Torej tako govorita v razgovoru tukaj med sabo, onadva konje podeč bronoge pa prideta blizu. Prvi nato se oglasi Likáona sinko prekrasni: »Čuj, močnosrčni, razumni ti vrlega sinko Tideja! Res je, da kopje te urno podrló ni, ostra puščica; zdaj pa iznova poskusim še s sulico, morda zadenem.«
280. Sulico zdaj dolęosenčno v rokáh zavihtivši zažene ter Diomeda zadene sred ščita in bronasto kopje skozi predere ga v letu in ost se približa oklepu. Glasno zakliče vsled tega Likaona sin zdaj prekrasni: »Zdaj si zadet in predrl lakótnico sem ti in mislim, dolęo prenesel ne bodeš, a meni si slavo dodelil.«
286. A ne prestraši zato Diomedes se močni ter pravi: »Zgréšil si, nisi zadel! A le mislim, da vidva ne bosta nehala prej se boriti, da eden od vaju ne pade in ne nasiti s krvjo ščitonosca mi Areja borca.«
290. Pravi in zdajci zažene; in sulico vodi Atena ravno ob nosu v okó in zobovje mu belo prebode. Trdega broná pa ost pri korenu mu jezik odreže, spodaj pa čisto pod brado se vun pridrevi mu ostrina. Zvrne se doli z vozá in orožje na njem zažvenkeče, krasno bleščeče in svetlo, na stran bronogi pa konji skočijo, njega na mestu pa moč zapusti in življenje.
297. Skoči Ajnejas z vozá zdaj s ščitom in sulico dolęo, ker se boji, da Ahajci odvlekli mu ne bi mrlíča.

Stopa ob truplu njegovem kot lev, ki na moč se zanaša, sulico predenj postavi in ščit, ki enak je povsodi, strastno želeč, da ubije, kdor njemu le kaj se približa, hkrati pa strašno kriči. Tidejevič zdaj pa pograbi kamen, pač toliko težo, da dva bi moža ga ne nesla, kakor so danes ljudje, on sam pa vihti ga z lahkoto. S tem-le Ajneja zadene u bedrni sklep, kjer se namreč stegno u sklepu vrti, ki navadno mu rečejo ponev. Ponev mu čisto zdrobi in kiti obe mu pretrga, kožo posname še zraven mu kamen robati. Junak pa pade na eno koleno, stoječ se opira na zemljo z roko debelo in nočna zakrije temà mu očesi. Tukaj izdihnil bi tudi Ajnejas bil, knez med junaki, ko bi ga Zevsova hči, Afrodita, ne bila zazrla, mati, ki ga je rodila Anhisu, ko bil je na paši. Dragega svojega sina zdaj z belimi lakti objame, gubo bleščeče obleke razgrne pred njega skrivaje, bramba da mu je pred kopjem, da brzih konjikov danajskih sulice kdo mu ne vrže u prsi in vzame življenje.

318. Dragega svojega sina skrivaj raz bojišče odnese. A na dogovor ni sin Kapanejev nikakor pozabil, kar mu naročal je prej Diomedes, junak veleglasni. Konje kopitaste svoje je tamkaj na mestu pridržal, daleč od hrupa, na rob ko je vajeti k vozu privezal, hitro pa skoči nato k lepodlakim Ajnejevim konjem in od Trojancev jih pelje k Ahajcem, možém z golenjaki. Dragemu brž izroči jih Deipilu, ki ga je cenil više kot vse sovrstnike, ker bil mu je vdan po mišljenju, k ladijam doli da pelje jih votlim. On sam pa poskoči hitro na lastni svoj voz, brž vajeti svetle odveže, konje pa močnih kopit naprej za Tidejevim sinom strastno požene, ki s kopjem med tem neusmiljenim išče Kipra boginjo, ker ve, da boginja je bila slabotna, tudi ne ena boginj, ki kraljujejo v boju junakov, torej ne niti Atena, ne mesta rušeča Enio. Ko jo pa zdaj dohiti, med številnim sledeč ji krdelom, v hipu zažene za njo velesrčnega sin se Tideja, stegne za njo se in rani jo s sulico ostro na roki nežni na koncu; in hkrati zadere se sulica v kožo skozi nebeško obleko, ki delo Haritinj je samih, prav nad korenem dlani. Kri teče boginji nebeška, kakršna kri je seveda, ki blaženim teče bogovom; k r u h a ti namreč ne jejo, ne pijejo rujnega v i n a; torej so tudi brezkrvni, in pravimo, da so nesmrtni. Glasno zavpije boginja in sina od sebe zažene, toda prestreže z rokami in varuje Fojbos Apolon s temnim megle ga oblakom, da brzih konjikov danajskih sulice kdo mu ne vrže u prsi in vzame življenje. Glasno zakliče nad njo Diomedes nato veleglasni: »Pusti mi, Zevsova hči, bojevanje in vojno vrvenje! Ni li še dosti, da rod zapeljuješ ti ž e n s k i slabotni? Ti če hodila boš v boj — a ne boš, ker sem trdno prepričan, groza da bo te pred bojem, o njem če le daleč kaj slišiš.«

352. Pravi in ona odide vsa zmedena, strašno boli jo. Iris jo urna kot veter zdaj prime in pelje iz gneče, njo bolečina pa muči in koža ji lepa je črna.



Areja najde nato, ki sedi na levici od boja,  
kopje in konji slone brzonogi na gosti mu megli.  
Pade pred njim na kolena in dragęga svojeęa brata  
prosi iskreno, da konje naj dal bi ji z zlatim naęelkom:  
»Sprejmi me, dragi mi brat, in daj mi, ko prosim te, konje,  
gori da pridem v Olimp, kjer sedeę bogov je nesmrtnih!  
Rana me peęe hudó, ki zadal jo je ęlovek mi smrtni,  
s Zevsom ki zdaj še oęetom bi spustil se v boj, Diomedes.«

363. Pravi in Ares ji konje odstopi z zlatim naęelkom.  
Ona pa stopi na voz, ko srce ji od žalosti tone,  
zraven pa stopi še Iris in vajeti prime z rokami,  
z bičem vihteę jih priganja, ki urno letijo veselo.  
Kmalu do doma bogov, na višave olimpske, dospeta.  
Konje ustavi zdaj Iris, urna kot veter poslanka,  
in jih izpreęe od vóza ter krmo nebeško pristavi.  
Boęja nato Afrodita pa pade v naroęje Dioni,  
materi svoji nebeški, ki hęerko ljubeęe objame,  
z roko poboęa ji lice ter pravi, rekoę ji besede:  
»Kdo od nebešęanov tole, otrok ti predragi, je storil  
slepo brez vzroka, kot javno hudó bi se kaj preęrešila?«
375. Nji pa odvrne nato Afrodita ljubko smehljajoęa:  
»Rano zadal Diomedes, Tidejev mi sin je prevzetni,  
ker sem iz boja hotela predragęga sina Ajneja  
skrivno odnesti, ki meni med vsemi je najbolj priljubljen.  
Strašneęa namreę zdaj boja veę ni med Ahajci in Trojo,  
ampak z bogovi celo se bojujejo zdaj že Danaјci.«
381. Nji pa odvrne nato Diona, boginј krasotica:  
»Dete ti moje, potrpi in, dasi boli te, prenesi!  
Radi ljudi je obęutil trpljenje že mnogi, kar biva  
gor nas v olimpskih palaęah, ker drugeęa drug smo žalili.  
Trpel je Ares, ko sta Efialtes ga moęni in Otos,  
sina oba Aloęja, u moęne verige vkovala.  
Meseęev zvezan trinajst je prebival v bronastem sodu.  
Tukaj izdihnil bi tudi bil Ares, ki boj mu je hrana,  
maęeha njuna ko lepa ne bila bi, Eeriboja,  
Hermu tegå sporoęila, ki Areja iz jeęe ukrade.  
Pešala moę mu je že, ker spone so silno ga trle.  
Hera trpela je tudi, ko moęni jo Herakles namreę  
v prsi je desne pogodil s sulice óstjo troreznó.  
Takrat i njo dohitelo trpljenje in bol je neznosna.  
Trpel i Hades med temi je grozni od urne pušęice,  
isti ko moę ga zadel je — to sin šęitonosca je Zevsá —  
doli pri mrtvih med vrati in teęke zadal boleęine.  
On pa v palaęo napoti se Zevsá, v olimpske višave,  
žalost in bol mu preveva srce; a pušęica mu ostrá  
v moęnem ramenu tięi, bolest pa srce mu razjeda.  
Gori potrosi Pajęon mu bol tolaęeęa zdravila  
in ga ozdravi, ker ni mu odloęena smrtna usoda.  
Zlobneę in grd hudodelnik, ki grehe brezskrbno napravlja,  
z lokom ki rani bogove, ki bivajo gori v Olimpu!  
Náte našęevala tega je zdaj sovooka Atena.  
Reveę, tegå pa ne ve Diomedes Tidejev ię v srcu,  
dólgo da ta ne živi, ki v boj se z nesmrtnimi spušęa,  
in pri kolenih otroci ne klięejo: »Dragi nam oęe!«,  
prišel ko kdaj bi iz boja in grozneęa vojne vrvenja.

Res je junak Diomedes, na to pa vseeno naj pazi,  
 hujši da kdo od bogov kot ti mu ne stopi na prste,  
 dolgo da Ajgialeja, razumna Adrestova hčerka,  
 močna soproga sicer Diomeda, krotečega konje,  
 stokala morda ne bode, budeč domačine iz spanja:  
 »Kje je moj mladi soprog, največji junak med Ahajci?«

416. Pravi in kri Afroditi z obema rokama obriše:  
 roka ozdravlja in hkrati boleost ponehava ji težka.  
 To pa zagledata zopet boginji Atena in Hera,  
 pikata Zeusa zbadljivo, ki sin je velikega Krona.  
 In sovooka boginja Atena začne govoriti:  
 »Bodeš razsrdil li, Zevs, se na mene, če nekaj ti rečem?  
 Res, da boginja iz Kipra Ahajko je neko zvalila,  
 šla da za njo je k Trojancem, ki zdaj jih strašno je vzljubila;  
 toda ko neko Ahajko je b o ž a l a tam lepokrilo,  
 nežno ročico pri tem si oprasne na zlati zaponi.«
426. To govori mu in oče bogov in ljudi se nasmehne,  
 zlato nato Afrodito pokliče ter pravi ji to-le:  
 »Tebi li, dragi otrok, izročene so b o j n e z a d e v e ?  
 Kaj še! Ti brigaj samo za zadeve se ljubke ž e n i t v e ,  
 to brzonogi že Ares oskrbel bo vse in Atena.«
431. Torej tako govorita v razgovoru tukaj med sabo,  
 ko za Ajnejem drevi Diomedes, junak veleglasni,  
 dasi spozna, da Apolon z mogočno ga varuje roko.  
 Tudi b o g a ne boji se velikega, vedno ga žene,  
 naj bi Ajneja ubil in slekel mu slavno opravo.  
 T r i k r a t za njim se zažene, hoteč umoriti sovraga,  
 t r i k r a t udari na ščit bleščeči mu Fojbos Apolon.  
 Toda ko nanj zapodi se četrtič podoben božanstvu,  
 grozno tedaj daljnostrelec Apolon zakliče ter pravi:  
 »Pamet, Tidejevič, nehaj! Nikar si tega ne domišljaj,  
 kos da morda si b o g o v o m ! Nikoli ne bosta enaka  
 rod si nesmrtnih b o g o v in č l o v e š k i , ki hodi po zemlji.«
443. Pravi in malo nazaj se Tidejevič zdajci umakne,  
 jezi da s tem daljnostrelca Apolona kneza uide.  
 Proč od krdela med tem pa Apolon Ajneja postavi  
 gori na Pergamos sveti, kjer dviga mu v čast se svetišče.  
 Artemis zdravi ga tu lokostrelka in Leto častita,  
 v kraju velikem presvetem, in vdahneta zalo obličje.  
 Z lokom srebrnim Apolon med tem pa napravi mamilo,  
 čisto podobno Ajneju in slično glede na opravo.  
 Torej krog tega m a m i l a Trojanci in božji Ahajci  
 bijejo zdaj se med sabo po kožah volovskih ob prsah,  
 ščitih zakroženih lépo in tarčah lahkotnih ob vratu.  
 K Areju silnemu takrat obrne se Fojbos Apolon:  
 »Ares, poguba ljudi, krvoločnik, rušilec zidovja!  
 Ne bi li šel in odstranil tega bi človeka iz boja,  
 s Zevsom ki zdaj še očetom bi spustil se v boj, Diomeda?  
 Kipra boginjo je ranil najprvo na roki pri členku,  
 kmalu nato pa še náme je skočil podoben božanstvu.«
460. To govori mu in sam se na Pergama hribček usede,  
 Ares pogubni pa hodi in vrste Trojancev priganja,  
 urnemu vodji Tračanov podoben v obraz Akamantu.  
 Priama kralja sinovom, ki Zevs jih ohranja, zakliče:

»Priama kralja sinovi, ki Zevs ga ohranja olimpski,  
 dolgo kako še pustite, da ljudstvo morijo Ahajci?  
 Dokler ne bñje li boj se ob lépo izdelanih v r a t i h ?  
 Padel je mož, ki enako smo Hektorju vsi ga častili,  
 sin velesrčnega namreč Anhisa, pogumni Ajnejas.  
 Hajdimo, druga rešimo predragega iz bojnega hruma!«

470. To govori jim in voljo pri vsakem spodbode in srčnost.  
 Hektorja božjega močno nato pa pograja Sarpedon:  
 »Kam se je zgubil p o g u m t i, ki kazal poprej si ga, Hektor?  
 Saj si se báhal, da s a m brez ljudstva in vojske zavezne  
 mesto ohranil boš naše le s svaki in rodnimi brati.  
 Zdaj pa n i k o g a r n i tu, zastonj se oko ti ozira,  
 ampak kot psi okrog leva potuhnili vsi so se plašno,  
 m í se pa bijemo tukaj, ki smo le z a v e z n i k i v mestu.  
 Saj kot zaveznik i jaz dospel sem iz daljne dežele;  
 daleč je Likija namreč, pri Ksantu prepolnem vrtincev,  
 ženo kjer drago sem pustil in z njo nedorastlega sinčka,  
 pustil veliko imetje, kar beden bi želel si revež.  
 Likijce vendar vseeno bodrim in si sam prizadevam,  
 v boju da skusim se s kom, akoravno t u n i m a m n i č e s a r,



Kraljev grad v Bruslju, ki so ga Nemci izpremenili  
 v lazaret.

kar bi odnesti morda ali odvesti mi mogli Ahajci.  
 Ti pa na vozu stojiš in še drugemu ljudstvu ne rečeš,  
 naj bi na mestu ostalo in s v o j e soproge branilo.  
 Glejta, kot v zanke oba da lovečega vlaka ujeta  
 rop mi nekoč še in plen ne postaneta ljutim sovragom,  
 urno ki zrušili bodo obljudeno dobro vam mesto.  
 T e b i po noči in dnevi na skrbi bi moralo biti,  
 vodje da širom slovitih zaveznikov prosiš, priganjaš,  
 naj se drže stanovitno, napako pa svojo popraviš!«

493. To govori mu Sarpedon in Hektorja speče beseda.  
 Bliskoma skoči z vozá na zemljo z orožjem opremljen,  
 sulici ostri vihteč koraka čez vojskine trume  
 ter jih priganja na boj. Navduši za vojno jih grozno.  
 Koj se obrnejo torej in stopijo proti Ahajcem,  
 ti pa ostanejo skupaj in strah jim srca ne prevzame.  
 Kakor če veter odnaša ti pleve čez sveto gumnišče  
 izpod vejavčeve róke, ko tam zlatolasa Demeter  
 loči med pihanjem vetra od sadeža prazne le pleve;  
 plevnati kupi na tleh se belijo: tako zdaj Ahajci  
 beli postajajo vsi od prahu, ki med vrstami sredi

v bronaste nebne višine so dvignila konj ga kopita,  
 zopet nazaj ko dreve in obračajo konje vozniki.  
 Sile zadevajo skupaj junakov naravnost, ko Ares  
 vojsko zavije v temò, da bi voju Trojancev pomagal.  
 Vrste obhodi povsod in tako izvršuje ukaze,  
 kar zlatomeči Apolon veled je, ki to je naročil,  
 naj ohrabri mu Trojance, ko Palas odšla je Atena;  
 kajti Atena je v boju pomagala vrstam Danajcev.  
 Sam iz bogatega močno svetišča odpošlje Ajneja,  
 prsi pa ljudstev pastirja navdahne s pogumom velikim.  
 Sredi tovarišev stopi. Srce zaigra jim veselja,  
 živ ko prihaja med nje, brez vsake najmanjše poškodbe,  
 s srcem pa polnim poguma, ne vpraša pa vendar ga nihče;  
 drugega dela je namreč, ki vnel ga je Fojbos Apolon,  
 Ares, poguba ljudi, in Kreg, ki je strasten brez mere.

519. Toda Ajantov dvojica, Odisevs in z njim Diomedes  
 vrste Danajcev bodrijo na boj, ki že sami od sebe  
 nič ne bojijo se plašno moči in napadov Trojancev.  
 Trdno na mestu stojé kot oblaki, ki Zevs jih razgrne  
 v tihem brezvetrju gori na vrhah visokih gorovja;  
 mirno visijo, ko spava sevérnika besnost in drugih  
 močni navali vetrov, ki senčnata krila oblakov  
 zdajci med žvižgom in piskom viharja okrog razpršijo:  
 čakajo trdno tako neustrašno Danajci Trojance.  
 Sin pa Atrejev koraka čez vrste, deleč jim ukaze:  
 »Dragi, bodite možje, v vas močno srce naj zapoljel!  
 Bojte se eden pred drugim u boju med močnim vrvenjem!  
 Môž, ki bo je se med sabo, se reši jih več kot pa pade;  
 kdor pa beži, se ne zviša mu moč in ne raste mu slava.«
533. Pravi in kopje zažene ter prvega móža zadene,  
 Deikoónta, takoj, velesrčnega druga Ajneja,  
 Pergasa sina, ki vsi ga tako so kot Priama sine  
 čislali v Troji, ker vedno med prvimi v vojsko je hitel.  
 S sulico torej u ščit ga zadene vladar Agamemnon;  
 toda ne brani ga ščit, ost sulice skoz ga prebode  
 ter se zadere naprej čez pas še in dalje u trebuh.  
 Zvrne bobneč se na tla in orožje na njem zažvenkeče.
541. Zdaj pa Ajnejas možé med Danajci najboljše ubije,  
 sina oba Diokléja, Orsiloha in pa Kretona,  
 oče ki njima prebival v Feri je zidani lépo  
 kot bogatin na imetju, a rod od Alféja izvira,  
 čigar vodovje vali se široko čez Pilijcev zemljo.  
 Teга Orsilohos sin je, ki vladal nad mnogim je ljudstvom,  
 sin pa Orsilohov dalje Diókles je bil velesrčni,  
 a Diokleju junaku rodila sta sina se dvojčka,  
 vsakega boja veččaka, Orsilohos namreč in Kreton.  
 V cvetu mladosti na ladjah odrinila torej sta črnih  
 skupaj z Argejci na morje pred Trojo na konjih bogato,  
 spravo dobiti hoteč Agamemnonu in Menelaju,  
 sinoma kneza Atreja, a smrt ju usodna zakrije.  
 Kakor če levov dvojica na vrhah visokih gorovja  
 vzraste pod matere varstvom u gošči globokega gozda;  
 hodita skupaj na rop na govedo in ovce debele,  
 rušita staje pastirjev dotlej, da poslednjič nju samih

bronasta ost ne ubije, v rokàh ki moŹje jo vihtijo:  
ravno tako pod rokami Ajneja premagana tadva  
zvrneta mrtva se v prah podobno kot jelki visoki.

561. Padla sta. Húdo za to Menelaju je, Areja ljubčku.  
Stopi skoz prve vrsté z oroŹjem blešééega bronu,  
sulico v roki vihteč, in k pogumu priganja ga Ares,  
češ da tako pod rokami Ajneja premagani bi padel.  
Njega Antilohos, sin velesrčnega Nestorja, vidi,  
stopi skoz prve vrsté, ker boji se za ljudstev pastirja,  
temu da kaj ne zgodi se in boja namen jim oddalji.  
Dvignila roki oba in namerila sulici ostri  
drug sta na drugega strastno, Źeleč se udariti v boju,  
v tem pa pristopi prav blizu Antilohos k ljudstev pastirju.  
Toda Ajnejas ne čaka, čeravno je uren bojevniki,  
dva ko zagleda moŹa, da stojita si ramo ob rami.  
Zdaj Dioklejeva sina potegneta mrtva k Ahajcem  
ter izročita oba, siromaka, tovarišem dragim,  
a obrnivši se sama med prvimi spet se borita.
576. Zdaj pa Pilajmenes pade, ki lahko se z Arejem meri.  
Bil Paflagoncev vodnik velesrčnih je ščitoborilcev.  
Njega tedaj Menelaos Atrejevič, slavni borilec,  
sune, ko stal je na tleh, zadelo je ključnico kopje.  
Nestorjev sin pogodi pa Midóna, oprodo na vozu,  
sina Atimnija. Konje kopitaste ravno obrača,  
kamen ko sredi komolca zadene ga. Vajeti iz róke  
padejo v prah mu na tla, od slonokosti okrašene.  
BrŹ zdaj Antilohos skoči in z mečem predere mu sence,  
on pa grgraje z voza se prevrne, prelepega dela,  
z glavo naprej, da ostane temè in rameni mu v prahu.  
Dolgo tako tu stoji, ker v pesek globok je priletel,  
dokler ne sunejo konji in vrŹejo v prah ga na zemljo,  
ko jih Antilohos z bičem požene med vojsko Ahajcev.
590. Ko pa med vrstami Hektor zazre ju, nad nju se zaŹene,  
glasno zavpije in čete Trojancev mu močne sledijo,  
Ares ki vodi jih silni in hkrati Enio častita,  
v roki vrvenje drŹeča predrznega vojnega hruma,  
Ares pa sulico grozno v desnici vihti in premika,  
zdaj ga pred Hektorjem vidiš, naenkrat z njim spet koraka.  
Strese strahu se pred njim veleglasni junak Diomedes.  
Kakor če moŹ se ustavi, ko blodi po širni ravnini,  
zdajci brez sveta ob reki, ki teče deroč proti morju,  
penasto ker je šumenje zagledal, in steče nazaj spet:  
s strahom umakne tako Diomedes se, ljudstvu pa reče:  
»Kaj občudujemo vendar pač Hektorja boŹjega, dragi,  
češ da borilec je dober, pogumen, neustrašen bojevniki,  
eden vsaj vedno pri njem ko je bog, ki ga brani pogina!  
Tudi sedaj je pri njem tam Ares v človeški podobi.  
Torej umikajte vedno nazaj se pred vojem Trojancev,  
toda obrnjene k njim, in nikarte se bití z bogovi!«

(Dalje.)



## DR. I. PREGELJ: ZANIMIVOSTI IZ NEMŠKEGA SLOVSTVA.

(Dalje.)

Zdaj pa osebnosti. S paralelami, moj dobri, rodoljubni učitelj, ne gre začetni. Pastorske pisatelje imamo pač, toda kje naj najdem slovenske pesnike med kronanimi glavami. Zato navedem nekaj stanov kar počez: Enej Silvij je bil papež, Depenbach — kardinal, Pyrker — škof, Spee in Denis jezuita, Abr. a St. Clara avguštinec, Hrotswith nuna, Ava — puščavnica, Brunner kanonik, Hansjakob župnik in Kernstock grajski kaplan. Potem pa: Karol Véliki — cesar, Friderik Véliki kralj, Ludovik I. Bavarski — kralj, Julij Brunsviški vojvoda, Wolfram vitez, Gotfrid samo »mojster«. Goethe in Mühler sta bila ministra, Jordan »Marinerat«, Schiller in Dingelstedt dvorna svetnika, Uhland in Grün poslanca, Haller prirodoslovec, Hammerling zgodaj upokojeni gimnazijski profesor, Günther dijak, Böhme in Sachs čevljarja, Kretzer in Bertsch delavca, Herwegh vstaš in John Henry Mackay anarhist. Wildenbruch je bil Hohenzollernskega pokolenja in Klinger soproj hčerke Katarine II. in ruski generallajtnant. Liliencron se je udeležil kot častnik francosko-nemške vojske, Freytag kot poročevalec v spremstvu cesarjeviča; Dehmel se je udeležil kot 60 letni mož in prostovoljec vojske l. 1914. in L. Ganghofer kot poročevalec in imetnik železnega križa. Schupp je govoril in propovedoval pri westfalskem miru v Münstru in Fr. Schlegel je pisal v l. 1809. nadvojvodi Karolu bojni oklic proti Napoleonu. E. Kleist je padel l. 1759. pri Kunersdorfu s klicem: »Otroci, ne zapustite svojega kralja!« in umrl na rani; Teod. Fontane je prišel l. 1870. v francosko ujetništvo in je popisal svoje zgodbe v knjigi »Kriegsgefangen«.

Mnogo nemških pisateljev je bilo rojenih izven Nemčije. Iz baltiške Rusije so bili doma: Lenz, Kulmann (pesnica), Ungern-Sternberg, M. v. Stern itd. Stucken je bil rojen v Moskvi, pesnica Lou Andréas Salomé v Petrogradu; Thomasin de

Zirkläre je Furlan, Steffens — Norvežan, Chamisso Francoz, Mackay šotec, Lenau, Klein, Lothar so Ogrji, Grün je Kranjec. Goltz se je rodil v Varšavi, Milow v Oršovi, G. Reuter v Aleksandriji. Pisatelj »Revčka Andrejčka« je Korošec. V slovenskih krajih so živeli: Frischlin v Ljubljani, Hammerling v Trstu, Baumbach v Trstu, Milow v Gorici. Umirali so nemški pesniki doma in na tujem: Heine v Parizu, Waiblinger v Italiji, Lenz v Rusiji, Freiligrath v Londonu, Winckelmann v Trstu. In na raznih boleznih so umirali, mladi, stari, tragično in pokojno. Sami sebe so umorili: H. Kleist, Merk, Raimund, Günderrode, Brachmann, Veltheim, Starklof, Conradi, Saar. Tragična je smrt soproge pisatelja Stieglitz, ki je menila, da je treba oboževanemu možu pretresljivega dogodka, da se razvije v velikega pesnika, in se je zato umorila, neda bi koristila moževi slavi.

O mračnega duha so umrli: Lenz, Hölderlin, Lenau, Gutzkow, Schumann, W. Alexis, Nietzsche, Leuthold, Arent in Panizza. Hrbtenica se je sušila Heineju, Ludwigu, E. Th. A. Hoffmannu. V bitkah sta padla Kleist in Körner. Lavater je umrl kot oskrbovatelec ranjenih, zadet od krogle. Fr. v. Hausen je padel s konja in se je ubil, Opitz je umrl na kugi, ki jo je našel, ko je obdaroval berača, in pesnica M. v. Bülow je utonila, ko je hotela rešiti nekega otroka. Winckelmann je umoril pohlepen laški bandit, Kotzebueja je zaklal fanatičen dijak, in Frischlin se je ubil pri begu iz ječe.

Nekateri izmed nemških pesnikov so prestali ječo in prognanstvo: Fritz Reuter, Schubart, Panizza, Kinkel, Herwegh. Neki humanist je umrl celo sramotne smrti pod rabljevimi mečem in drugi (Culmann) je zgorel kot heretik nekje na Ruskem.

Nekaterokrat srečavamo pisatelje iz ene in iste rodovine, brata Schlegel, starejša dva in mlajša dva, Klementa Brentano

in sestro mu Bettino, Rudolfa in Pavla Lindau, Stöber Adolfa in Stöber Avgusta, Henrika Harta in Julija Harta, Karla Hauptmanna in Gerharda Hauptmanna i. dr.

Veroizpovedanja so različnega: katoličani, protestantje, židje. Zanimivi so konvertiti. Krščeni judje so bili: Pfefferkorn, Heine, Börne i. dr.; katoličani so postali: Winckelmann, Fr. Schlegel, Luise Hensel, Z. Werner, Ida Hahn i. dr. Iz katoliške cerkve v protestantsko je prestopil grof Bentzel-Sternau, epigon Jean Paulovega štila.

Prijateljske vezi so družile Goetheja in Schillerja, Droste-Hülshoff in Schückinga, Ebner Eschenbach in François, Brentana in Arnima, Holza in Schlafa, brata Grimm in Bodmerja in Breitingerja, tako da so nekateri njihovi spisi nastali medsebojno in skupno začrtani: »Xenien«, »Des Knaben Wunderhorn«, »Familie Selicke«, »Papa Hamlet« i. dr.

Različne poteze in svojstva v značaju najdemo: Oswald v. Wolkenstein je govoril deset jezikov, celo slovenski, kakor Ulrich v. Lichtenstein. Primeri:

»Französisch, morisch, katalonisch und kastilian,  
Teutsch, latein, windisch, lampertisch, reuschisch  
und roman

Die zehen sprach hab ich gebraucht, wenn mir  
zerran

Das geld.«

Fischart je bil čudovito bister jezikovni talent in je govoril veliko jezikov. Hans Sachs je bil strašno načitan; Hamann je jecljal. Hoffmann se je bal svojih lastnih pesniških podob in strahov in je bil poleg pisatelja še glasbenik in nekak predhodnik R. Wagnerja. S slikarstvom so se bavili Goethe in Monakovčani. Wieland je znal čitati s tremi leti in je prevajal Kornelija Nepota v sedmem letu; Goethe je pesnil v 13. letu svojo »Höllenfahrt«, Waiblinger je izdal pesmi v 16. letu, E. delle Grazie v 18tem. François je začela pisati, ko so jo osleparili za doto in ko jo je zapustil častnik zaročenec. K. F. Meyer je začel pisati stoprv v 39. letu.

Pesniško nadutost najdemo pri Gotschedu, Schönaichu(st.), Klopstocku, Gutz-

kowu, Platenu, W. Schleglu in Nietzscheju, ki pravi o sebi: »Ich habe der Menschheit das tiefste Buch gegeben, das sie besitzt, ein Buch, gegen das gerechnet die Bücher überhaupt nur Literatur sind.« Tudi Schopenhauer ni bil preskromen: »Ich habe die Menschheit manches gelehrt, was sie nicht vergessen darf.«

Zelo značilni so atributi, ki jih je dalo občinstvo pesnikom: Goethe — der große Heide. (Prvi ga imenuje tako Z. Werner); Schiller — puer bonae spei; der große Kerl ga imenuje Schubart; Uhland, das



Grofica Lonyay kot bolniška strežnica.

Gewissen Deutschlands; Nikolai, nemški Terzit; Kaufmann, der Kraftapostel in Gottes Spürhund; H. Bahr, der Pendelmensch; L. Th. Hahn, der starke Mann; Canitz, »der größte deutsche Dichter«; Hamann, der Magus des Nordens; Börne, ein großer Patriot; Osw. Wolkenstein, der letzte Minnesänger; Zesen, der Sausewind; Morhof — Polyhistor; Schenkendorf, der Kaiserherold; brata Schlegel, die Götterbuben; Klopstock, der seraphische Dichter; Klopstock, Sankt Klopstock; G. Keller,

der Klassiker des 19. Jahrh.; Spindler, der deutsche Dumas; Schücking, der deutsche Scott; Carol. Schlegel, Dame Lucifer; Görres, der größte Journalist seiner Zeit, dočim je po Heineju »hijena«; Collin, der oesterreichische Corneille. Italijani so zapisali Platenu na grob: princeps poetarum germanicorum, in ruska carica pesnici Kulmann: Puella poetria eminens. Jordanu pa je zapisal v spomin Dingelstedt:

Er trug als Atlas aller Welt zum Spotte  
Die niemals flotte deutsche Flotte.

**P s e v d o n i m i.** Že humanisti so pisali pod tujimi imeni, tako: Scultetus — Schulze, Mylius — Müller; Faber — Schmidt; Pistorius — Bäcker; Avenarius — Habermann; Celtes — Pickel; Melancton — Schwarzert; Oecolampadius — Hausschein; Erasmus — Prat; Capnio — Reuchlin.

Moderne pesnice tajijo spol: Ossip Schubin; Hans v. Kahlenberg; Hans Arnold; Emil Marriot, Leo Hildek. Lenau je iz Strehlena; Galen je iz Lange, Sined iz Denis; Golau iz Logau; Tielo iz Mikoleit; K. Karlweis je iz Karl Weiß in Mirza Schaffy je pravo ime Perza, pri katerem je bil Bodenstedt domači učitelj, Hamann je izdajal svoje knjige sploh brez imena. Slovstvo 16. stoletja je skrajno surovo; slovstvo sedemnajstega skrajno neokusno radi preobilice podob, učenjaške navlake in modnega igračenja. Racionalisti so preprozaični, romantiki in »Stürmerji« prepesniški. Vsaka doba ima svoje lepe zanimivosti. Vseh ni mogoče navesti. Okus šestnajstega stoletja je nekako sledeč: Luther zmerja Henrika VIII.: Lügenmaul, grober Eselskopf, unsinniger Narr, toller Heinz, Schwein. Pa to je še milo; ima psovke, ki so še lepše, Svetnik dobe je sveti Grobian in »molitveniki« te vrste so: »Totenfresser«, »Flöhhatz - Weibertratz«, »Katzipori« i. dr. Igre so strašno krvočno. Ubogi Dimež, kaj si ti v primeri z Gryphijem ali »Agrippino«. V igri »Von einem ungeratenen Sohn« piše Julij vojvoda Brunsviški: N e r o. Schweig! (Und

setzet ihm das Knye auff den Hals, das er nicht mehr ruffen kan, ker Knab aber grunselt gleich wol.) Warte, ich will dir das Grünself bald verbieten. (Streichet die Ermeln auff, nimpt ein Messer und schneidet seinen Leib auff, und schepffet mit einem Schällichen Ihme das Blut aus seinem Leibe, und setzt es bey sich. Darnach nimpt er das Hertze ihm aus dem Leibe und wirfft den Körper in ein Loch, nimpt darnach das Gläsichen, und vermischet das Bluth mit Wein, und trinckts aus. Das Hertze legt er auff die Kolen, bratet das, und frißt auff.« V Krügerjevi igri »Anfang und Ende der Welt« nastopijo: »Gottvater, Jesus Christus, der Heilige Geist als Taube, drei Engel und so viel man ihrer sonst immer haben kann.« Pobožna nuna Hrotswith je opisovala ponekod kaj nedostojne prizore in je priznala naivno v predgovoru, da je morala večkrat zardeti. Nedožna dušica, ki je poznala greh le iz Terencijevih iger! Kolika pot do Nikolajja, ki je svetoval pijavke kot zdravilo proti veri v strahove. Koliko tipov od čudežno navdahnjenega pesnika »Helianda« pa do Ludra humanista, ki je svoji ženi, Melanctonovi hčeri, podtaknil z lastno roko pisana pisma nezvestobe, ali do Culmanna, ki je potoval s celim haremom in svojo sekto v Carigrad in od tam srečno prišel v Kijev, kjer ga je dal ruski patriarh zažgati! Kolik tip je Gottsched, ki je grajal Homerja, Danteja, Tassa in pisal o nekem »Gete« v Lipskem, in ki je slavil Schön-aichov ep »Hermann« kot najboljši; ki je Frideriku Velikemu imponiral, češ, da je napisal petdeset knjig, in si položil skromno neskromno prst na čelo, ko je menil kralj, da je vseveden in odkod da je zajel toliko vedo; ki mu je Marija Terezija rekla: »Ich sollte mich scheuen, mit dem Meister der Deutschen Sprache zu reden, denn wir Oesterreicher haben eine sehr schlechte Sprache«, in čigar pesmi je ocenil Lessing: »Diese Gedichte kosten 2 Taler 4 Groschen. Mit 2 Talern bezahlt man das Lächerliche und mit 4 Groschen ungefähr das Nützliche.« (Konec.)



## PROF. FR. PENGOV: POKOPANI VRTOVI.

Črtice iz geologije.

V nedeljo zvečer je. Zunaj brije veter in pometa zadnje listje raz drevje. Po oknih bije jesenski dež. V prijazno zakurjeni sobi sedi v naslonjaču gospod učitelj Radoslav, okoli njega pa se sučejo trije sinovi: najstarejši Ciril, Vladi in Stanko.

»Oče, glejte,« pravi Vladi, ki je stopil k oknu, »med dežjem naletavajo tudi snežinke! Zima je tu in konec bo naših lepih poučnih izprehodov v naravi. Ali ni škoda? Koliko lepih reči ste nam hoteli še pokazati!«

Gospod učitelj: »No, izlete bomo morali odložiti pač na pomlad, četudi ne popolnoma. Toda, ali misliš da doma ne moremo študirati narave in prirodopisja? Meni se zdi, da se nahaja tudi v domači hiši marsikaka živalca in rastlina, pa tudi rudnina, na kateri se moremo marsičesa naučiti.«

Vladi: »Toda domače stvari so puste in predolgočasne! Psa in konja in mačko smo že v šoli tako natančno opisali, da znam vse tri gladko na pamet; tistih par fuksij in begonij, oleandrov in palm (chamaerops, phoenix), korčkov (cyclamen) in kal (škrnicljev), pelargonij in kineških trobentic (primula chinensis), ki jih imamo na veži, pa ni vredno omenjati; palme niti cvesti nočejo. Rudnin seveda se še nismo učili v šoli; toda te se nahajajo samo po gorah.«

Ciril: »No, ta je pa lepa, Vladi! Ali ne veš, da pomeni »ruda« z drugo besedo toliko kot »kamen«, in tega je povsod dosti. Kar pa ste hoteli reči, oče, o rudninah, ki se nahajajo v naši hiši, tudi meni ni prav jasno. Opeka v zidu spada vendar k umetnim izdelkom človeških rok. Ali ste morebiti mislili na drage kamne v poročnih prstanih, Vašem in maminem?«

Oče: »Ti seveda tudi spadajo med rudnine v hiši. Čudno se mi pa zdi, da imaš tudi ti tako netočne pojme o rudninah. Ali morajo biti rudnine vedno le trde kot kamen?«

Ciril: »I, jaz bi že tako mislil, drugače bi ne smel reči o rudnini, da je kamen.«

Oče: »Imaš prav. Toda vedi, da se besedi rudnina in kamen v resnici ne skladata tako lepo, kot si menda domišljuješ. Boš kmalu na jasnem. Povej mi vendar, v katere tri velike vrste pa delite v šoli vsa telesa v naravi. To boš še ti vedel, moj Stanko.«

Stanko: »Vem, vem, oče. Vsa naravna telesa delimo v živalstvo, rastlinstvo in rudninstvo.«

Oče: »Dobro si se odrezal, Vladi pa gotovo tudi vé, kako se ločijo živali in rastline od rudnin?«

Vladi: »To je zelo preprosto: Živali in rastline imajo življenje, rudnine pa ne živijo.«

Gd. učitelj: »Dobro! Zdaj te bom pa nekoliko skušal; kam pa spada n. pr. v o d a ?«

Ciril: »Menda tudi k rudninam. Toda smejati se moram, če pomislim: Kaplja dežja, ki bije zunaj na okno — rudnina!«

Oče: »Mislim, da ni to nič bolj smešno, kakor če imenujem kapljo živega srebra, ki tiči v skalovju, rudnino. Kakor se mi zdi, se spotikaš nad tem, da je voda tekoča; toda že živo srebro ti je za zgled, da imamo tudi druge rudnine v tekočem stanju. Sicer pa veš, da tudi voda ni vedno tekoča. Če greš daleč tja v severne kraje Evrope ali Azije ali Amerike, ne najdeš nikjer na prostem tekoče vode, in govoril boš o večnem ledu in snegu kot o drugih rudninah, ki se umejo same ob sebi. A pomisli vendar, Ciril, ali nimamo nobene druge manj dvomljive rudnine v hiši?«

Ciril: »O, pač. Marsikaj je takega v naši sobi, kar spada v rudninstvo, če natančneje pomislim, tako n. pr. glinasta peč, steklo v oknih, brclan namizne posode, denar, zlati, srebrni, nikljasti in bakreni, železna, medena in aluminijeva posoda v kuhinji in še marsikaj. A resnične rudnine so po moji misli le redke v hiši. K njim

prištevam n. pr. živo srebro v toplo-  
meru (termometru) in tlakomeru (baro-  
metru), potem pa zlasti kuhinjsko  
sol, o kateri smo se učili, da je v ne-  
katerih krajih na zemlji silno veliko. Če  
vzamem še ta-le kosček krede, ki je  
ostanek tiste, s katero sem pisal na vrata  
o zadnjih sv. Treh kraljih, sem pa nekako  
pri koncu z našim rudnistvom.«

Vladi pa, ki je opazoval medtem deklo  
Meto, ki je prilagala ravno svežega pre-  
moga v peč, pravi: »Oče, našel sem kakor  
Kolumb še neko rudnino, na katero Ciril  
ni mislil.«

Oče: »In ta je?«

Vladi: »Naš premog.«

Ciril in Stanko oba hkrati: »Oj, to pa  
že ni nič; premog vendar goril!«

Vladi: »A povejta mi vendar, zakaj bi  
neki rudnine ne smele goreti. Mar žve-  
plo ne gori, in kdo pravi, da žveplo ni  
rudnina?«

Ciril: »Imaš pa zopet prav, bratec.  
Toda slišal sem, da je nastal premog iz  
predpotopnih rastlin; potem vendar ne  
more spadati med rudnine.«

Oče: »Vprašanje o premogu kot rud-  
nini je precej težavno vprašanje. Ravno  
tu, otroci, se vam nudi lep in jasen zgled,  
kako naše razdelitve v kaki stvari šepajo;  
tudi navidezno tako umljiva razdelitev na-  
ravnih teles v tri vrste ima svojo pomanj-  
kljivost. Premog je v resnici nastal iz  
rastlin, toda kdo si nam bo upal očitati,  
da ravnamo napačno, ako ga v njegovi se-  
danji obliki imenujemo rudnino?«

Ciril: »Oče, pa je vendar nekaj čud-  
nega to goreče kamenje! Kakšna razlika  
med bukovim polenom, ki se v  
temi tako čudno fosforno sveti in papir-  
jem, s katerim se zakuri peč, in pa med  
rjavim ali blestečim črnim premo-  
gom!«

Oče: »Res je nekaj čudnega to, a ne  
moreš niti sanjati, kako koristno in po-  
menljivo je to za človeški rod in njegov  
tvarni napredek na zemlji. Oči se vam od-  
pro pozneje. Tudi ni razlika med posa-  
meznimi gorivi, ki si jih naštel, tako veli-

kanska. Ali poznate še kake druge vrste  
goriv?«

Stanko: »Kres smo žgali največ s  
slamo, pri sosedovih pa kurijo pod kot-  
lom za prašiče večjidel s šoto, tisto  
čudno in mehko iz ljubljanskega močvirja,  
ki ob gorenju tako čudno diši.«

Vladi: »Pri kovaču sem videl koks,  
ki je imel tako motno barvo. Pokazal mi  
je pa tudi antracit, ki se je svetil, da  
ga je bilo lepo gledati in je bil še najbolj  
podoben kaki rudnini.«

Oče: »Našteli ste, otroci, vsa glavna  
kuriva, ki jih poleg briketov, špi-  
rita, petroleja, plina in morda še  
elektrike rabimo ljudje. Ali so pa vsa  
ta goriva po svoji vrednosti tudi enaka?«

Ciril: »Nikakor ne, oče. Mati vedno  
naročajo, naj prinese dekla od trgovca le-  
pega črnega premoga, ki je menda najbolj  
gorak..., mati pravijo, da ima toliko vro-  
čine, da bi časih skoro peč razneslo. Rja-  
vega premoga pa ne cenijo tako, ker daje  
preveč duha od sebe, posebno po žveplu.«

Vladi: »Večkrat naročajo tudi dekli,  
da naj varčuje s poleni, češ, da prehitro  
pogore in so tako draga, da je to kurivo  
le za bolj bogate ljudi. O koksu pa pravi  
kovač, da je zelo snažen za sobne peči,  
samo da morajo biti primerno urejene.«

Oče: »No, Stanko, in zakaj misliš, da  
kurijo sosedje svinjske kotle s šoto, ki tako  
tišči v nos?«

Stanko: »Zato, ker je šota cenejša.«

Oče: »Naj vam pa tudi povem, zakaj  
je kako gorivo več ali manj vredno. Od-  
visno je to od množine vročine, ki jo hrani  
v sebi in jo more dati od sebe; ta odločuje  
njegovo »kurilno vrednost«. Enota za to  
vrednost je kalorija, kakor je vinar  
enota naše denarne vrednosti. Priprava, s  
katero zmerimo to vrednost, pa se imenuje  
kalorimeter. Kalorija, in sicer kilogram-  
ska, je ona množina toplote, s katero za-  
moremo zvišati temperaturo (toplino) 1 li-  
tra vode za 1° (1 stopinjo) Celzija, n. pr. od  
20° na 21° C. Ko veste to, potem tudi  
razumete, kaj pomeni, ako rečem: naj-  
čistejše oglje ima 8080, antracit 7830 do

7887, navadni premog 6000—7544 (iz različnih rudnikov je dobrota zelo različna), koks 7176—7364, petrolej 11.000, vinski cvet (špirit) 7083, svetilni plin 5500 kalorij. En sam kilogram navadnega premoga ima tedaj toliko toplote nagromadene v sebi, da bi mogli z njo segreti 6000—7000 litrov vode za eno stopinjo po Celziju ali kar je isto: 60—70 litrov vode za 100° C ali 1 liter vode segreti od 0° C na 6000—7000° C, grozna vročina, ki je niti ne poznamo, pa je tudi nobena voda ne prenese, ampak se

nov konjskih sil, katere daje na razpolago svetovnemu gospodarstvu. Ali mi morete uganiti, kaj gre pri današnjem načinu kurjave v izgubo, bodisi da kurite šoto ali drva ali premog? Pomislite le, ali je in katera razlika v gorenju je, če si skuhate n. pr. na samovarju z vinskim cvetom skodelico čaja ali pa če si skuhate južino na štedilniku ali v peči?»

Ciril: »Samovar je veliko pripravnejši. Ne le da zavre čaj kakor bi mignil, tudi nikakega dima ne daje od sebe.«



**Kosilo nemških čet v nekem gozdu na vzhodnopruski meji.**

— davno poprej izpremeni v paro, da, v pline — ko bi znali ljudje le prav kuriti!»

Stanko: »Kaj, oče, da ljudje še zdaj ne znajo pravilno kuriti! Saj znam še jaz zakuriti.«

Oče: »Vem, da znaš peči hruške in krompir, pa je vendar res, kar sem rekel: Ljudje pri dragocenem gorivu hudo zapravljajo, ker ga sežigajo direktno (naravnost). Med najdragocenejša kuriva na svetu pa spada premog, ki hrani v sebi 146 milijono

Oče: »Zadel si, Ciril. Glejte, že v dimu in sajah, ki zapuščajo brezštevne dimnike hiš, tovarnen in železniških strojev, nastaja leto za letom izguba, ki šteje na milijone premoženja. Poleg tega pa gredo z direktno kurjavo nepredelanega premoga v izgubo tudi prevažne druge snovi, ki bi jih lahko dobili, ako bi premožu poprej odvezli plin ali ga, kakor pravimo, »destilirali«, prekapali. Take snovi so predvsem

žveplenokisli amonijak, ki v prvi vrsti nadomešča najvažnejšo-dušičnato gnojilo, t. j. čilski soliter, ki ga ni mogoče dobiti preko blokiranega (zaprtega) morja. In kot r a n o v a o l j a , ki jih izlivamo z dimom v zrak, kako bi jih lahko izkoristili! V parnih strojih dobimo s segrevanjem vode v vročo, a silovito delavno paro samo okoli 18% solnčne energije (sile), ki je nakopičena v našem premožu. Če bi pa gonili z izgubljenimi kotranovimi olji Dieselove motorje, bi si prihranili veliko prostora (važno je to zlasti pri železnicah in ladjah), se iznebili škodljivega dima in saj in vrhutega še izkoristili premož dvakrat bolje nego doslej. B e n c o l , ki sem vam ga tudi imenoval, je važen nadomestek za petrolej, zlasti za b e n c i n , ki ga pridobivajo iz kamenega olja, in o katerem veste, da ga ne morejo pogrešati posestniki zračnih letal (aeroplanov) in pa samovôz (avtomobilov).«

Vladi: »Pa kako vendar nastane neprijetni in vrhutega še tudi gospodarsko tako škodljivi dim, oče?«

Učitelj: »Če hočeš umeti to in pa p o s t a n e k p r e m o g a , moraš najprej vedeti, iz česa sestoji les in kako se izpreminja vsled vplivov od zunaj; a za take pogovore je treba znati že nekoliko kemije, o kateri se pa vam komaj nekoliko sanja.«

Ciril: »Oče, poskusite vendar, prosim Vas. Jaz sem se že učil nekoliko kemije in tudi Vladiju ne bo škodovalo, ako sliši kaj novega.«

Oče: »Pa naj bo. Bomo videli, kako daleč pridemo. Najprej važno vprašanje: Iz katerih snovi obstoji les? — Da vam olajšam odgovor, hočemo napraviti sledeči poskus:

Vzemimo stekleno posodo in jo napolnimo z vodo. V vodo denemo še nekoliko raztopljenih rudnin, in sicer: nekoliko kalijevega solitra, nekoliko klorovega natrija (navadne soli), malo žveplenokislega apna ali sadre (gipsa), magnezijevega sulfata (grenke soli), kalcijevega fosfata ali fosfornokislega apna in železne galice. Na tej redilni tekočini pritrdimo nežno kaleče

žitno zrno, tako da plava njegova korenčica v vodi, brstič pa se more prosto dvigati v zrak. Treba je le še svetlobe in nič drugega. Rastlinica v tem svojem umetnem položaju (situaciji) ni v zvezi z nobenim drugim živim bitjem, ne rastlinskim, ne živalskim, in vendar poganja in raste veselo naprej. Požene liste, se ozaljša s cvetjem, ga izpopolni v zrelo seme in tako konča ves tek svojega življenja. Iz česa je torej rastlina?«

Stanko: »Iz vode in nekaterih raztopnih soli, iz zraka in svetlobe.«

Oče: »Iz teh snovi, z njihovo pomočjo je nastala. A žitna bilka ali celo zrelo pšenično zrnje, ki ga tako ceniš v kolaču, vendar ni več iz zraka ali soli; saj zraka nisi še nikoli imel za južino, in s samo soljo bi tudi ne bil posebno zadovoljen. Iz česa je torej rastlina?«

Ciril: »Tega tudi jaz ne vem; toda o g l e n e c je notri, ker lahko izpreminimo vsako rastlino, posebno pa les, v oglje. O g l e n e c je sploh sestavina vseh živih bitij, rastlin, živali in celo človeka, smo se učili v šoli; ravnatoko pa tudi kislec in v o d e n e c.«

Oče: »S tem sem že zadovoljen. Za Vladija pa naj še pripomnim, da je oglenec trdno, črno telo — spomnite se le na saje v dimniku — in da sta vodenec in kislec ona dva plina, ki sestavljata vodo. Iz teh treh snovi ali prvin obstoji tudi celuloza ali staničnina, ki je bistveni del vsake rastline, zlasti lesa. Poleg tega so v vsaki rastlini še rudninske snovi, kakor nas uči gori omenjeni poskus.«

Stanko: »Ali se dado te rudnine v rastlinah tudi dokazati?«

Oče: »Nič lažjega od tega. Staničnino in rudninske snovi prav lahko ločimo v rastlini. Dočim namreč celuloza zgori, so rudninske snovi nezgorljive. Iz tega lahko izprevidite sami, kaj vam je storiti.«

Vladi: »Potem bi bilo treba z gorenjem spraviti celulozo proč in jo odstraniti.«

Oče: »Ali, kar je isto, storiti moramo to, kar delajo kuharice vsak dan, ko vti-kajo polena in premož v peč. Kar po kon-

čanem gorenju še ostane, to so nezgorljive rudninske snovi, po domače: pepel.«

Vladi: »Ej, to bi mi bilo pa že lahko prišlo na misel! Toda kam se je vendar izgubila staničnina med gorenjem? Zdi se mi, da je popolnoma izginila kakor kafra. Ali se je morebiti izpremenila v paro?«

Oče: »Popolnoma izginiti ne more sploh nobena stvar na svetu. S »paro« si pa resnici že precej bliže. Kadar namreč celuloza zgoreva, to je, kadar se spaja kemično s kislecem, tedaj se poruši njena dosedanja kemična zveza, zato pa nastane cela vrsta novih spojin, med katerimi sta najvažnejši ogljenčeva kislina in para.« — — —

Dekla je vrgla nov zalogaj papirja, polen in premoğa v peč, v kateri je bil ogenj skoro popolnoma ugasnil. V hipu je zaplamtelo med papirjem, nato pa je skočil plamenček na les in ga je bliskoma lizal. Po vlaknih in stanicah lesa je vroče šumelo, in ne dolgo za tem je zažarel tudi temni premog v čudni gorečici. Ali je pa plamen v peči les in premog v resnici uničil? — O ne, na lahkih perotih, kakor vilinska bitja, ju je nesel prepah kvišku skozi dimnik in, preden bi mogel pomisliti, sta že plavala po hladnem nočnem zraku kot ogljenčeva kislina. Nič več ni tičala v robatih polenih in nerodnih premogovih kosih.

Le-ta ogljenčeva kislina iz lesa in premoğa je dolge tedne plavala po zračnem morju; toda ko so po ledenih zimskih burjah zopet zapihljali mlačni vetriči, ko so zacvetele zelene livade, tedaj je sfrčala tja v zeleni gozd, se usedla na mlado bukovo in javorjevo listje, se spremenila v sladkor in škrob in zlezla globoko doli sredi debla kot mlada, nova celuloza in les. Zopet je bila kos lesa, kakor poleno pred sto in premog pred tisoči leti.

Gospod učitelj je strmel v peč, v kateri sta dogorevala premog in les. Globoko zamišljen je zrl v žerjavico in odskakujoče iskre, vprašujoč jih: Odkod prihajate in kam greste, vrteči se atomi? (Atomi so

najmanjši delci, v katere more razpasti tvarina.) On, ki vas je poklical k bivanju prvi dan, ne pripusti, da bi prešli in izginili; On vas vodi samo k novemu življenju v novi podobi. Takisto je s teboj, moja duša; Stvarnik te je poslal za trenotek doli na zemljo, da služiš, trpiš, da goriš in se tako očistiš in potem vrneš k Njemu...

Iz trenotnega zamaknjenja je predramil učitelja šele glas Vladijev: »Brez kisleca v zraku torej ne more goreti nobena stvar, oče?«

Učitelj: »Splošno gotovo ne. Saj veš, da mora biti v peči prepah, če hoče lepo goreti.«

Stanko: »Da, oče, ako tega ni, potem se peč kadi in ogenj ugasne.«

Oče: »Res je. A pravzaprav ne smeš reči: Peč se kadi, ampak »iz lesa in premoğa se razvija dim«. Tako smo se polagoma približali odgovoru na Vladijevo vprašanje. Glejte pa, da mi ne zamenjate plina ali pare na eni in pa dima na drugi strani. Zakaj dočim dim vidimo vsak dan, je plin nevidna snov. Dim ima v sebi brez števila trdnih delcev, poleg drugih zlasti veliko predrobnegega ogljenega prahu, ki se seseda na mrzlih predmetih in tvori črno prevlako.«

Ciril: »Kajne, oče, saje v dimniku in na cilindrih slabo brlečih svetilk spadajo pod to poglavje?«

Oče: »Seveda. Saje se delajo v vsakem dimniku, ker naša ognjišča nimajo nikoli dovolj prepaha, da bi les popolnoma zgorel. Dve vrsti gorenja torej lahko ločite: 1. Gorenje pri obilnem dovajanju zračnega kisleca; celuloza lesa se popolnoma izpremeni v nevidne pline, predvsem v ogljenčevo kislino in vodne pare. 2. Gorenje ob nezadostnem zračnem prepahu; tukaj pa nastane poleg ogl. kisline in vodnih par še cela vrsta drugih, trdnih in tekočih snovi, ki se nahajajo v dimniških sajah. Pa tudi ostanek v peči je v vsakem izmed teh dveh slučajev različen. V prvem slučaju najdete v peči le še nekoliko pepela, ki ne more zgoreti na noben način, ker je pač rudninska snov;

v zadnjem slučaju pa ostane poleg pepela še tudi nekoliko neizgorelega oglja.«

Ciril: »Zdaj šele popolnoma razumem, zakaj les v oglarjevi kopi v gozdu ne zgore do pepela, ampak se izpremeni samo v koristno oglje. Pomanjkanje zraka ima tu prvo besedo.«

Oče: »Veseli me, da umevaš pravilno ta »kemični proces« oglarjevega delovanja. Kakor vidite, otroci, sta dve stvari, ki moreta uničiti staničnino v lesu: vročina in pa kislec v zraku. Če delujeta oba faktorja (činitelja) obenem v zadostni množini, potem les popolnoma zgore, se izpremeni v pepel; če pa ne pride dovolj zraka do polen, dasi mu dovajamo veliko vročine, potem dobite oglje in pa dim. Sedaj pa pomislite, otroci, in povejte mi, kaj se bo zgodilo z lesom, ako deluje nanj a) samo vročina brez zračnega kislega, in kaj, ako ga izpostavimo b) samo zraku brez vročine?

Ciril: »Če hočemo dobiti odgovor na prvo vprašanje, nam je treba zapreti nekoliko lesa v kako posodo in jo segreti, kakor delajo v plinarnah (tvornicah svetilnega plina) s premogom.«

Oče: »Dobro si povedal. V bistvu pa se zgodi z lesom isto kot s premogom; kaj torej dobimo iz njega?«

Ciril: »Potemtakem bi se moral tudi iz lesa razviti svetilni plin. V posodi pa mora ostati še oglje, ker ne more zgoreti vsled nezadostnega zraka.«

Oče: »Tvoja domneva je pravilna, le da si pri tem pozabil na več snovi, ki se porajajo v plinarniških retortah (železnih posodah, v katerih segrevajo premog) najprej v obliki par, in se potem zgostijo ter sesedejo v tekočino. To je predvsem voda, nekaj octa, potem pa oljnato-mazava tekočina, ki vam je znana pod imenom kotran. Zavoljo izredne važnosti teh tvarin za kemijo in narodno gospodarstvo me spomnite pozneje na ta predmet, da ga vam pojasnim nekoliko obširneje. Sedaj pa mi odgovorite precej na drugo vprašanje: Ali ima zrak (kislec) sam, brez vročine tudi kak vpliv na celulozo (les)?«

Vladi: »Ne verjamem. Kajti kos lesa ostane kos lesa, če ga vržem proč ali pustim na zraku.«

Oče: »Potem pa leže vsa drevesa, ki so se podrla v gozdu pred 1000 ali 10.000 leti, še ravno taka na tleh, kakršna so se zgrudila?«

Vladi: »To ravno ne; že davno so sprhnela. Toda ta debla so bila gotovo že tedaj trhla, ko so omahnila.«

Oče: »Če jih je podrl vihar, so bila lahko ravnotako zdrava kot ti ali pa še bolj. A povejte mi, kaj se zgodi z gredami, ki jih stavimo v nastrešje hiš? Ali so čez 100, 200 let še vedno enako močne?«

Vladi: »Na to, oče, pa nisem mislil; potem moram seveda reči, da postane tudi zdrav les, ako ga posekam in postavim pod milo nebo, v teku dolgih let trhel in da slednjič razpade.«

Ciril: »In kar se zgodi s hlodi morebiti šele čez stoletja, to opažamo vsako leto na nežnem listju v gozdu. Listje, ki ne leži popolnoma na vrhu, je temnorjavo in se razleti suho v drobce, če se ga le dotaknem.«

Oče: »Dobro si govoril! Saj je tudi listje iz celuloze. Pod razpalim gozdnim listjem imamo, kakor veste, najboljšo prst, humus ali črnico, ki je nastala iz preperelega gozdnega listja, mahovja, lišajev, praproti, vresja itd. Vrtnarji si napravljajo tako črnico umetno in z velikim trudom v takozvanem kompostu (gnoju-mešancu). Vse to je jasen dokaz, da staničnina na zraku ne ostane neizpremenjena.«

Ciril: »Toda to razkranje je vendar vse nekaj drugega kakor pa ono s segrevanjem?!«

Oče: »Snovi, ki tukaj nastajajo, so res precej drugačne. Toda tudi pri preperevanju na zraku pazite, da boste dobro ločili, a) ali zamore zračni kislec neovirano učinkovati na lesnino in b) ali ima pristop le v omejeni meri.

V prvem primeru se razkroji celuloza popolnoma, kakor bi bila zgorela, ostane le troha pepela. V drugem slučaju

pa, kot ga imamo n. pr. pri listju v gozdu, ki ga pokriva drugo listje, ali pri rastlinah, ki gnijejo na dnu vode, imamo pred sebolj nekako nepopolno izgorevanje, in snovi, ki nastajajo tukaj, nas spominjajo na one, ki jih pridobivajo namenoma v plinarnah.«

Vladi: »Mar nastajajo tudi gorljivi plini pri preperevanju v naravi?«

Oče: »Pa še koliko! In če ti je kaj do tega, se lahko prepričaš o tem na prvem močvirnem travniku, kjer gnije na dnu mnogo rastlinja. Če dregneš parkrat s palico v grez, se dvigne nebroj majhnih plinastih mehurčkov.«

Vladi: »Pa teh vendar ne morem prižgati, da poskusim, če gore?«

Oče: »Zakaj neki ne? Treba ti jih je nabrati samo nekoliko več. V ta namen vzemi seboj steklenico in lijak. Steklenico napolni prav do vrha z vodo in vtakni lijak vanjo. Potem obrni steklenico pod vodo tako, da pride lijak navspod, in skušaj prestreči in uloviti posamezne mehurce, ki se dvigajo iz močvirja. Ko je steklenica polna plina, ki je bil izpodrinit vso vodo, jo dobro zamaši in prinesi domov. Videl boš, da ujeti plin gori; imenujejo ga močvirski plin ali metan. A varuj se, da se ti med potjo ne pomeša z zrakom; posledica bi bila eksplozija, da bi bilo joj!«

Ciril: »Pri sosedu Umku sem videl, kako je gospodar mešal z drogom gnojnico in so se na njej delali penasti mehurčki. Če se je približal z gorečo žveplenko, so drug za drugim zgorevali.«

Oče: »Poglejta to prikazen tudi vidva, Vladi in Stanko, saj je v bistvu enaka oni na močvirju, vama vsaj ne bo treba gaziti nevarnega blata. A zdaj, otroci, smo prišli že tako daleč, da boste tudi postane k premoga lahko umeli. Prvo vprašanje:

Ali je nastal premog na ta način, da so rastline, iz katerih je nastal, sprhnele na zraku?«

Ciril: »To ne more biti, kajti v tem slučaju bi bilo preostalo le malce pepela. Pri tvorbi premoga je moralo vsekakor primanjkovati zraka.«

Oče: »Dobro. Zdaj pa drugo vprašanje: Ali je nastal premog vsled vročine?«

Ciril: »Mogoče bi to že bilo. Saj vemo, da je zemeljska skorja toliko toplejša, kolikor globlje prodiramo v zemljo; temperatura se zviša na vsakih 33 m globočine za 1° C. Drevesa so morala ležati že tako globoko v zemlji, da zrak ni mogel do njih. Imeli bi torej pred seboj isto prikazen, kakor če segrevamo les v zaprti posodi.«

Oče: »V posameznih slučajih in do neke gotove meje se pač dá zagovarjati ta



Sven Hedin.

trditev. Francoz Cogniard iz St. Etienne je skušal celo podkrepiti z zanimivim poizkusom. Tam se namreč nahajajo v peščencu še prav lepo ohranjena pokončna debela, seveda okamenela, izpremenjena v premog, in sicer v najbolj gorenjih zemeljskih plasteh. Pod njimi leži premogov škri-lavec, ki hrani v sebi brez števila rastlinskih odtiskov, in še globlje je pravi premog. V dokaz, da je nastal premog res iz ostan-kov rastlin, ki so fotografirane v bližnjih odtisih, je dejal Cogniard v močan zaboj

gline in lesenih vejic in zopet gline, vse to močno stiskal, potem pa segreval do 300° C; in glejte: v zaboju je nastal premošov sklad en miniature (v silno majčkem merilcu), iz katerega je sicer izginila struktura (ustroj) lesa, v glini pa so se pokazali najlepši odtiski listov. V posameznih slučajih je gotovo igrala vročina zemeljske notranjščine neko vlogo, a splošno ne more biti vzrok premogu, kakor tudi niso bile vulkanske (ognjeniške) sile edine tvoriteljice sedanjega zemeljskega obličja, kot so mislili nekdanji plutonisti.

Ciril! Ti si popolnoma prezrl, da preostane od lesa, če ga segrevamo v posodi, do katere ne more zrak, samo še oglje; vse, kar je v njem tekočega ali plinastega, uide proč. Segrevaj tako lesno oglje kakor hočeš, nekaj pepela utegneš dobiti po njem, nikakor pa ne plina ali kotrana. Če pa segrevamo premog v železnem cilindru, dobimo veliko množino svetilnega plina in kotrana, prav tako, kakor če bi bili vzeli navaden les. Šele čez mnogo ur postane ostanek v cilindru zmes iz samega ogleca in pepela.«

Vladi: »O, to je koks!«

Oče: »Prav imaš. Ko bi kopali rudarji v naših premošovnikih koks, ki ne dá od sebe plina in kotrana, potem bi lahko trdili, da je izpremenila vročina rastline starih časov v premog. Zdaj pa, ko je v črnem in rjavem premogu še toliko plina in kotrana, ne smemo primerjati premoga z lesnim ogljem, ampak moramo sklepati, da pri njegovem postanku ni sodelovala večja vročina.«

Ciril: »A potem ne vem nobenega pota več, kako bi si razlagal ta postanek.«

Oče: »Le ne meči puške takoj v koruzo! Če nekoliko pomisliš, ugameš morda celo rastline, ki so še dandanes na tem, da postanejo v doglednem času kurivo, četudi ne ravno najboljši premog.«

Stanko: »To je pa šota, oče.«

Gd. učitelj: »Kako si vendar prišel na to, malček?«

Stanko: »Sosed mi je pravil, kako da režejo na ljubljanskem barju šoto. Tam da

rastejo mahovi, posebno blede šotni mahovi. Spodaj se vedno bolj pogrezajo in zamirajo, izpreminjajoč se v šoto, na njih pa poganjajo vedno sveže rastline. Tako se zgodi, da pridobivajo na enem in istem mestu čez kaj let zopet šoto, četudi so jo bili že preje enkrat izrezali.«

Oče: »Kar si povedal, je bilo vse res, Stanko. A kdo mi vé odgovoriti na vprašanje: kako nastaja šota? Stanko je samo povedal, da obstoji šota iz odmrlih rastlinskih ostankov, na katerih rastejo vedno sveži mahovi.«

Ciril: »Najbrže se razkrajajo tudi tukaj rastlinska celuloza ob omejenem pristopu zraka; vsled bujnega rastja na vrhu ne more kislec prodreti v globočino.«

Oče: »Naj bo! Toda na glavno zatvornico, ki zapira zraku vrata najuspešneje, si pa pozabil.«

Ciril: »Ki zraku še bolj uspešno zapira vrata?«

Oče: »Da, da, pomisli le nekoliko, kje se dela šota? Ali morda v gozdu, ali na skalnati gori?«

Ciril: »Ne tam, ampak na barju, v močvirju. — Potem pa utegne imeti končno voda prvo besedo!«

Oče: »No, vendar enkrat! Kolikor vemo iz izkušnje, se izpreminja mahovje v šoto le tam, kjer ga brani voda skoro popolnoma pred zrakom. Šota pa ima že precej lastnosti, ki so podobne onim v premogu. Lahko je celo precej trda, skoro kamnu podobna, da komaj spoznaš še na njej rastlinski ustroj. Ali bi se ne dalo sklepati od nje tudi na premog?«

Ciril: »Potem moramo pač reči, da so tudi rastline, iz katerih je pozneje nastal premog, rastle v vodi ali vsaj pale v vodo?«

Oče: »V resnici priznavajo danes splošno to razlago kot edino pravo. V 18. stoletju je veljala teorija (domneva) Buffonova, ki je učil, da je nastal premog iz neizmerne množice zelišč in dreves, ki so pokrivala celino, ki se je prikazala iz morja précej od začetka sveta. Morje baje impregnuje lesovje s smolo, ki



je tudi sama že razkrojina rastlin, jih premetava in nosi semtertja, slednjič pa odloži na svojih svežih glinastih usedlinah na dnu; polagoma jih pokrije tudi morje samo z novo glino. Tekom dolgih vekov se ponavlja opetovano ta tvorba premoga, zakopavanje v glinast grob in zopetna tvorba premoga na istem mestu, tako da se menjavajo premogove in glinaste plasti velikokrat.

»Res se utegne zdeti marsikomu težko umljivo,« piše Buffon v svoji knjigi »Epohe (dobe) zemlje«, »odkod naj bi bile prišle te velikanske množine rastlinja, kakršne zahtevajo debeli in široki premogovni skladi. Toda pomislimo na neznanske množine rastlinstva, ki ga je proizvelo 20 ali 25 tisočletij, pomislimo, da tedaj še ni bilo človeka, ki bi bil požigal gozdove. Pomanjšano sliko nekdanje premogove tvorbe dobimo, ako opazujemo mase velikega drevja, ki ga valijo veletoki, n. pr. Misisipi, v morje še dandanes; število debel je tako orjaško, da ovira v nekaterih letnih časih brodarstvo. Podobno je z reko Amazonko in z mnogimi drugimi rekami. Ob takih zgledih si je pač lahko predstavljati, da so prinesle gorske reke tekem dolgih vekov zadostne množine lesa s hribov do morja in ga navalile na njegovem dnu.«

V začetku devetnajstega stoletja je izpopolnil Buffonovo naziranje Cuvier (Kivijé). Že Buffon je razdelil zgodovino matere zemlje po najvažnejših okamenelih živalih in rastlinah, ki se nahajajo v njej, v epohe ali vekove. Cuvier pa je te vekove poglobil, natančneje določil, razdelil v pododdelke ali periode. V vsaki periodi so nastale določene hribine ali kamenine, v vsaki so živele značilne (karakteristične) živali in rastline. Tako je nastala polagoma ona tabela, ki vam jo pokažem pri drugi priliki, ki je podlaga moderne geologije in paleontologije (zemljeslovja in nauka o starodavnih, zamrlih živalih in rastlinah) in ki je razdeljena v glavne oddelke, kakor: pravek, stari vek, srednji vek in novi vek, in potem zopet v tvorbe ali periode, kakor:

silur, devon, triadna, kredna, terciarna tvorba. V tej tabeli dobi tudi premogova tvorba ali karbon svoje natančno označeno mesto. Sicer se je tvoril premog v različnih periodah, toda ena je pred vsemi tako odlična po množini premoga, da ima po njem svoje ime. A kaj je neki vzrok precej ostrih mejâ med posameznimi tvorbami? Cuvier je tudi za to določil razlago, in sicer v obliki grozovitih katastrof (uim) na zemlji, ki naj bi bile vse življenje prejš-



Povratek lahkoranjenih ogrskih vojakov po bitkah pri Lvovu.

nje dobe uničile do tal, tako da se je morala pričeti naslednja perioda s popolnoma novimi rastlinami in živalmi. Geolog (zemljeslovec) Lyell pa je čez nekaj desetletij podrl tudi to domnevo in učil, da so se vse izpremembe na zemlji, zamiranje in nastajanje rastlin in živali, tvorba premoga itd., vršile pr a v polagoma v teku dolgih, dolgih vekov. Celine se niso pogrezale v morje nenadoma, gorovja ne zrasla iz zemlje v par dneh. Ako je kje izginila suha zemlja,

kakor boste zvedeli, in je stopila voda na njeno mesto, tedaj so razglodale zmrzal in vročina in padavine skale v dolgih vekih, kakor delajo danes, korak za korakom se je drobilo obrežje v morje, kot danes skalovje na Helgolandu, neznansko polagoma so se dvigale in pogrezale zemeljske površine, kakor opažamo še dandanes, n. pr. na Holandskem. Ta Lyellova teorija še najbolj odgovarja zdravemu razumu in praktični skušnji. Že Buffon pripoveduje, da rasto v ameriški Guiani milje in milje daleč palmovi gozdovi naravnost v močvirjih, in še danes poznamo takozvane mangrove gozdove v tropičnih deželah, kojih drevje ima visoke štulaste korenine, ki tiče ob plimi popolnoma v vodi. Ko tako drevo odmrje, se zgrudi naravnost v svoj mokri grob in nareja vsled omejenega dostopa zračnega kislica tekom dolgega časa one debele sklade premoğa, ki jih nahajamo danes zakopane pod glino, peskom in drugačnimi usedlinami.«

Vladi: »Torej črni in rjavi premog nista nastala iz šotnih mahov ali drugih še niže stoječih rastlin?«

Gospod učitelj: »Bili so že časi, ko se je mislilo, da je nastal premog naravnost iz rastlin, živečih v morju. Morda ste že kdaj slišali o halugah, to je vrsta alg, ki predstavljajo sicer mnogostanične rastline, toda mnogo nižje vrste kakor je, recimo, kaka lepa orlova praprot ali celo smreka. Še danes tvorijo nekatere vrste halug najkrasnejše podmorske gozdove, orjaške rastline, ki preseĝajo po svoji dolžini višino stolpa sv. Štefana na Dunaju. Ko se je peljal Kolumb prvikrat proti novemu svetu, mu je polnila tudi stara mornarska pravljica srce s skrbjo. Sredi Atlantskega morja se kopiči baje morska haluga v vedno gostejših gozdovih tako, da slednjič obtičijo ladje v njih in mora posadka bedno od gladu poginiti. Srečno uspela vožnja je pripričala junaka, da je pravljica vsaj močno pretirana. Sicer je res našel med bermudskimi in azorskimi otoki v neki »mrtvi« morski pokrajini, ki so jo obličali morski tokovi, grozeče množine halug, a da bi ob-

tičala ladja v njih, ni bilo niti govora. Te morske rastline so zanimale tudi poznejše brodarje, ki so jadrali v Ameriko. Dotične dele morja so krstili z imenom sargassomorje po jagodasti halugi (Sargassum bacciferum). Te haluge so bile prehvaležen predmet za novo premogovo hipotezo (domnevo). Skozi milijone let so redila nekdanja morja orjaške sargasso-gozdove, ki so jih sestavljale haluge, dolge nad 150 metrov, kakor je še dandanes haluga makrocystis v južnem morju. Pod tem sargasso-morjem bi se bil narejal in sesedal premog, popolnoma tiho in počasi, brez vsakih katastrof ali zemeljskih prekucij. Lepa domneva, kaj ne, otroci? A žal, da z njo ne soglašajo druge naše izkušnje. Raziskavanja globokega morja niso pokazala najmanjšega sledu, da bi se tvoril premog, kakor bi se moral, še dandanes pod sargasso-morjem. Drugič so pa tudi dokazali, da so te haluge le prisiljene prebivalke širokega, odprtega morja. Pravi njihov rojstni kraj je meksikanski zaliv in njegovi bregovi. Zalivski tok pa jih s silo trga proč iz materinega naročja in zanaša v morske tišine med tokove. Najvažnejšo besedo pa je izpregovoril naravoslovec, oborožen s prekrasno pripravo povečalnega stekla ali mikroskopa (drobnogleda). Če se premoĝu odvzame z beljenjem s kalijevim kloratom in močno solitarno kislino črna barva, da se dobe prozorni objekti ali preparati, potem se resnica spozna prav razločno. Leče mikroskopa nam povedo jasno, da obstoji premog iz rastlinskih stanic, ki so pa že više razvite ali organizovane nego pri halugah in algah sploh. O črnem premoĝu vemo sedaj, da je nastal zlasti iz predpotopnih drevesastih praproti, iz orjaških dreves-lisičjakov in preslic; materijal za rjavi premog pa so nudili iglavci, ki so pa danes večinoma že izumrli.«

Ciril: »Kako pa se loči rjavi premog od črnega?«

Oče: »Ločiti ju ni tako lahko; kajti rjavi premog ni vselej rjav, kakor tudi črni premog ni vselej tako trd, kot se navadno

misli. Splošno lahko rečemo, da je rjavi premog mlajši, da v njem les še ni tako močno izpremenjen in preobražen, kakor v črnem. Zato ima rjavi premog primeroma mnogo več vodenca in kisleca od prvotne celuloze v sebi kakor črni, pri katerem sta se ti dve prvini v obliki plinov ali tekočih spojin že mnogo bolj poizgubili. Zato tudi gori rjavi premog s sajastim plamenom in neprijetnim vonjem, črni pa s svetlim plamenom in brez hujšega duha. Najlepše spoznate kemične razmere premoğa in njegovih sorodnikov iz sledeče tabele:

Ima v sebi odstotkov	les	šota	rjavi pre-mog	črni pre-mog	an-tracit
oglenca . .	50	60	70	82	94
vodenca . .	6	6	5	5	3
kisleca . . .	43	32	24	12	3
dušca . . . .	1	2	1	1	—

Ciril: »Ali so plinaste in tekoče razkrojnine ušle skozi više ležeče zemeljske plasti kar naravnost v zrak?«

Oče: »Če so zamogle, gotovo; del teh plinov pa straši še v zemlji rudarje in jim nakopava kot »dušeci plin« veliko nesreč. Tisoči in tisoči pridnih delavcev so postali že žrtev te »sape«, če so se ji približali brez varnostne Davy-jeve svetilke. Eksplozije, ki jih provzročata ta močvirski plin, pomešan z zrakom, so strahotne in se ne dajo primerjati z bornimi človeškimi razstrelili. Tudi petrolej so že razlagali časih kot tekočo premogovo razkrojnino, drugi zopet izvajajo njegov postanek iz poginulih in popeklinjenih (v peklino ali asfalt

razkrojenih) rib in drugih morskih živali, še drugi zopet drugače.«

Ciril: »Ali torej vročina zemeljske notranjščine nima prav nič opraviti s tvorbo premoğa? Saj je antracit že močno podoben koksu iz plinaren, ki je čist ogle nec.«

Oče: »Brez dvojbe je imela v mnogih slučajih tudi zvišana toplina svojo besedo. Če pomislimo, pod kakšnim velikanskim tlakom (pritiskom) da ležijo premogovi skladi, nam ne bo težko predstavljati si tudi temu tlaku primerne vročine. Najstarejši premog je bil skoraj gotovo izpostavljen višjim temperaturam, kajti izpremenil se je skoraj v koks in ne da več plinov. To je ravno antracit, ki ima poleg naravnega rojstva vsled največje starosti tudi povsod tam svoj početek, kjer sta prišla črni ali rjavi premog v prebližnjo dotiko z žarečimi lavami (raztopljenim kamenjem), prodirajočimi iz zemeljskega osrčja.«

Vladi: »Ali se nahaja še kje drugod na zemlji ogle nec razen v premoğu?«

Oče: »I, kajpada! Neko vrsto rabiš vsak dan, kadar delaš svoje domače naloge s svinčnikom, to je grafit, in drugo vrsto smo danes že imenovali — kaj ne, Ciril?«

Ciril: »To imajo mamica v svojem prstanu, in steklar, ki hodi okoli popravljalat okna, jo tudi rabi, da reže šipe z njo — dragi demant.«

Stanko: »Halo, skoro bi se mi v glavi zavrtelo: šota in koks, poleno in črni premog, rjavi premog pred pečjo in prelestni briljant na maminem prstanu, vse eno in isto... Ogle nec — kameleon v šesterih različnih oblikah!« (Dalje.)



## Sv. Ignacij: Pismo do Rimljanov.

(Konec.)

Οὐδέν μοι ὠφελήσει τὰ πέρατα<sup>1</sup> τοῦ κόσμου οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου. Καλόν<sup>2</sup> μοι ἀποθανεῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. Ἐκείνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα· ἐκείνον θέλω, τὸν δι' ἡμᾶς ἀναστάντα. Ὁ δὲ τοκετός<sup>3</sup> μοι ἐπικείται. Σύγγνωτέ μοι, ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι ζῆσαι, μὴ θελήσητέ με ἀποθανεῖν, τὸν τοῦ θεοῦ θέλοντα εἶναι κόσμῳ μὴ χαρίσηθε<sup>4</sup> ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ παραγερόμενος<sup>5</sup> ἄνθρωπος ἔσομαι. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι τοῦ πάθους τοῦ θεοῦ μου. Εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει, νοησάτω, ὃ θέλω, καὶ συμπαθεῖτω μοι.

Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται καὶ τὴν εἰς θεὸν μου γνώμην<sup>6</sup> διαφθεῖραι. Μηδεὶς οὖν ὑμῶν βοηθεῖτω αὐτῷ· μᾶλλον ἐμοῦ γίνεσθε, τουτέστι τοῦ θεοῦ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστόν, κόσμον δὲ ἐπιθυμεῖτε. Βασκανία<sup>7</sup> ἐν ὑμῖν μὴ κατοικεῖτω. Μηδ', ἂν<sup>8</sup> ἐγὼ παρὼν κατακαλῶ ὑμᾶς, πείσθητέ μοι· τούτους δὲ μᾶλλον πείσθητε, οἷς<sup>9</sup> γράφω ὑμῖν. Ζῶν γὰρ γράφω ὑμῖν, ἐρῶν τοῦ ἀποθανεῖν.<sup>10</sup> Ὁ ἐμός<sup>11</sup> ἔρως ἐσταύρωται καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόϋλον·<sup>12</sup> ὕδωρ δὲ ζῶν καὶ λαλοῦν ἐν ἐμοί, ἔσωθέν μοι λέγον. Δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. Οὐχ ἡδομαι τροφῇ φθορᾶς<sup>13</sup> οὐδὲ ἡδοναῖς τοῦ βίου τούτου. Ἄρτον θεοῦ θέλω, ὃ ἐστι σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πόμα θέλω τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὃ ἐστιν ἀγάπη ἀφθαρτος.

Οὐκέτι θέλω κατὰ ἀνθρώπους<sup>14</sup> ζῆν. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ὑμεῖς θελήσητε. Δι' ὀλίγων γραμμάτων<sup>15</sup> αἰτοῦμαι ὑμᾶς· πιστεύσατέ μοι. Ἰησοῦς δὲ Χριστός ὑμῖν ταῦτα φανερώσει, ὅτι ἀληθῶς λέγων τὸ ἀψευδὲς στόμα, ἐν ᾧ ὁ πατὴρ ἐλάλησεν ἀληθῶς. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραφα,<sup>16</sup> ἀλλὰ κατὰ γνώμην θεοῦ. Ἐὰν

πάθω, ἠθελήσατε· ἐὰν ἀποδοκιμασθῶ, ἐμισήσατε.

Μνημονεύετε ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἧτις<sup>1</sup> ἀντὶ ἐμοῦ ποιμένοι τῷ θεῷ χρηταί. Μόνος αὐτὴν Ἰησοῦς Χριστός ἐπισκοπήσει καὶ ἡ ἀγάπη ὑμῶν. Ἐγὼ δὲ αἰσχόνομαι ἐξ αὐτῶν<sup>2</sup> λέγεσθαι· οὐδὲ γὰρ ἀξίως εἰμι, ὢν ἔσχατος αὐτῶν καὶ ἔκτρομα·<sup>3</sup> ἀλλ' ἠλέημαί<sup>4</sup> τις εἶναι, ἐὰν θεοῦ ἐπιτύχω. Ἀσπάζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐχ ὡς παροδεύοντα.<sup>5</sup>

Γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρνης δι' Ἐφεσίων τῶν ἀξιομακαρίστων.<sup>6</sup> Ἔστι δὲ καὶ ἅμα ἐμοὶ σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ Κρόκος, τὸ ποθητόν<sup>7</sup> μοι ὄνομα. Περί τῶν προελθόντων<sup>8</sup> με ἀπὸ Συρίας εἰς Ῥώμην εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ πιστεύω ὑμᾶς ἐπεγνωσμένοι,<sup>9</sup> οἷς καὶ δηλώσατε ἐγγύς με ὄντα. Πάντες γὰρ εἰσιν ἀξιοὶ τοῦ θεοῦ καὶ ὑμῶν· οὗς πρότερον ὑμῖν ἔστι κατὰ πάντα ἀναπαῦσαι.<sup>10</sup> Ἐγραφα δὲ ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸς ἐννέα καλανθῶν Σεπτεμβρίων.<sup>11</sup> Ἐρρωσθε<sup>12</sup> εἰς τέλος ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Med prestavami, ki so jih poslali dijakí, se mi zdi ta najboljša, dasi jo je bilo treba na nekaterih mestih malo popraviti. V pojasnilo dodam tekstu nekaj opazk.

»Prosil sem Boga in dosegel sem, da zagledam vaša častitljiva obličja; zvezan namreč v Jezusu Kristusu upam, da vas pozdravim. Začetek je namreč dobro urejen, če le dosežem milost, da pridem neovirano do svojega deleža. Bojim se namreč vaše ljubezni,<sup>13</sup> da mi utegne t a škodovati. Kajti vam je lahko izvršiti, kar hočete, meni je pa težko priti k Bogu, če

<sup>1</sup> ἧτις = ἧ — <sup>2</sup> šteti se med nje — <sup>3</sup> izvžek — <sup>4</sup> dosegel sem milost — <sup>5</sup> grem mimo, potujem mimo — <sup>6</sup> blagrovanja najbolj vreden — <sup>7</sup> zaželen — <sup>8</sup> grem pred kom — <sup>9</sup> zvem, slišim — <sup>10</sup> v vsem pomiriti — <sup>11</sup> a. d. IX. Kal. Sept. — <sup>12</sup> valetel!

<sup>13</sup> Boji se, da ga ne bi morda Rimljani skušali iz ljubezni s tem oprostiti, da bi prosili zanj, ali ga z denarjem odkupili, ali pa, da bi ga cesar še enkrat zaslišal. Iz tega vidimo, da je bilo takrat že dosti kristjanov iz višjih krogov v Rimu, ki so imeli vplivno besedo pri cesarju.

<sup>1</sup> konci sveta t. j. cel svet — <sup>2</sup> namesto καλλίων = ἀμεινον — <sup>3</sup> rojstvo se mi bliža — <sup>4</sup> izročim (da uslugo izkažem) — <sup>5</sup> pridem — <sup>6</sup> stremljenje — <sup>7</sup> zavist — <sup>8</sup> ἂν = ἐάν — <sup>9</sup> rel. atrak. = ἔ — <sup>10</sup> subst. inf. = τοῦ θανάτου — <sup>11</sup> lat. amor mei, gen. obi. — <sup>12</sup> tvar ljubeč — <sup>13</sup> minljiva hrana — <sup>14</sup> po človeško, kot človek — <sup>15</sup> kratko pismo — <sup>16</sup> čas v pismih!

mi vi ne prizanesete. Nikdar namreč ne bom imel tako ugodne prilike priti k Bogu. Zakaj ako bode te molčali o meni, bom beseda božja; ako pa vzljubite moje meso, bom zopet prazen zvok.<sup>1</sup> Ne storite mi večje usluge, kakor je ta, da se darujem Bogu, dokler je žrtvenik še pripravljen,<sup>2</sup> da se združite v ljubezni v zbor in zapojete zahvalno pesem Očetu v Kristusu Jezusu, ker je smatral Bog škofa iz Sirije<sup>3</sup> za vrednega, da ga je poklical z vzhoda na zahod. Lepo je, da zatonem od sveta k Bogu, da v njem vzdidem. Samo moči mi prosite na zunaj in znotraj, da ne bom samo govoril, ampak tudi želel, da se ne bom samo imenoval kristjana, ampak tudi dejanski izkazal.

Pišem vsem<sup>4</sup> cerkvam in pravim vsem, da rad umrjem za Boga, če me le vi ne bode te ovirali. Prosim vas, ne bode te neumestno naklonjeni! Pustite me, da sem hrana zverem, po katerih lahko pridem k Bogu! Pšenica božja sem in zobje zveri naj me zmeljejo,<sup>5</sup> da bom čist kruh božji. Rajši se dobričajte zverem, da mi postane grob in ne puste niti kosčka od mojega telesa, da ne bom komurkoli po smrti v nadlego. Tedaj bom v resnici učenec Jezusa Kristusa, ko ne bo niti mojega te-

lesa videl svet. Prosite zame Kristusa, da postanem po tem orodju<sup>1</sup> žrtev Bogu. Ne zapovedujem vam kakor Peter in Pavel. Onadva sta apostola, jaz obsojenec; onadva svobodna,<sup>2</sup> jaz do sedaj suženj. Če pa trpim, postanem osvobojenec<sup>3</sup> Jezusa Kristusa in vstanem v njem svoboden. Zdaj v verigah se učim, naj ničesar ne poželim.

Od Sirije do Rima se borim z zvermi, na suhem in na morju, ponoči in podnevi, privezan k desetim leopardom, namreč oddelku vojakov, ki postajajo hujši, dasi se jim izkazujejo dobrote.<sup>4</sup> V njih krivicah se sicer vedno bolj učim, a zaradi tega nisem opravičen.<sup>5</sup> O da bi me osrečile zveri, ki so mi pripravljene! Prosim, da bi se pokazale pri meni urne. Še dobričaj se jim bom, da me naj urno požro, ne kakor se nekaterih niti dotakniti niso upale. In če proti moji volji<sup>6</sup> ne bodo hotele, jih bom jaz prisilil. Odpustite mi! Kaj mi koristi, jaz vem. Zdaj začenjvam biti učenec. Naj pride nad mene ogenj in križ ter tolpe zveri, naj me razsekajo, naj me razkosajo, naj razsipljejo moje kosti, naj mi zdrobijo ude, naj mi zmeljejo celo telo, naj me hudič zlobno muči,<sup>7</sup> samo da dosežem Jezusa Kristusa.«

Mlakar Jožef,  
petošolec, št. Vid.

<sup>1</sup> Ako vi molčite, bom jaz kot živa beseda oznanjal božjo slavo; če pa vi govorite in zato še ne umrem, bom zopet podoben hitro izzvenelemu glasu.

<sup>2</sup> Preganjanje se namreč bliža koncu.

<sup>3</sup> Zakaj se imenuje sv. Ignacij škofa iz Sirije, ko bi lahko imenoval svoje stolno mesto Antiohijo? Ne moremo li morda iz tega sklepati, da je bil tam kot metropolit Sirije?

<sup>4</sup> Sv. Ignacij misli gotovo cerkvene občine, ki so ga pozdravile po poslancih na zadnjem potu.

<sup>5</sup> Navadno se bere indik. ἀλγίστοιμαί, toda en rokopis ima ἀλγίστοιμαί, kar se mi zdi verjetneje in pravilneje: Zobje zveri naj me zmeljejo...

<sup>1</sup> T. j. zobje zveri.

<sup>2</sup> I Kor. 9. 1 pravi sv. Pavel: Non sum liber? Non sum apostolus?

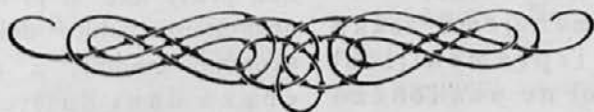
<sup>3</sup> I Kor. 7, 22 beremo: Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini; similiter, qui liber vocatus est, servus est Christi.

<sup>4</sup> Verniki so dajali vojakom darila, da bi mileje postopali z Ignacijem.

<sup>5</sup> Prim. I Kor. 4, 4: Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

<sup>6</sup> κἄν αὐτά θῆ ἀκόντα μὴ θελήσῃ namreč με καταφάγειν. Drugi berejo ἐκόντα ali ἤκειν.

<sup>7</sup> Namesto samostalnikov sem rabil rajši glagol, ker je v tem moč slovenskega jezika.



# DR. IVAN SVETINA: UVOD V DIFERENCIALNI IN INTEGRALNI RAČUN.

(Dalje.)

## II.

### O neskončno majhnih in neskončno velikih količinah.

Ako se kaka izpremenljiva količina približuje meji 0, pravimo, da postaja neskončno majhna. Pišemo:  $\lim x = 0$  in čitamo: limes  $x$  je ničla.

Neskončno majhna količina se imenuje taka količina, ki je manjša od katerekoli količine, ki jo moremo izraziti ali zapisati z določenim številom. N. pr. razlika  $1 - 0.999 \dots$  je neskončno majhna, ako je število devetic poljubno veliko. Ako pripišemo zadostno število devetic, lahko napravimo to razliko manjšo od kateregakoli števila, ki smo ga zapisali, razen ničle. Meja, kateri se ta razlika vedno bolj bliža, je ničla.  $\lim (1 - 0.999 \dots) = 0$ .

Postanek neskončno majhnih količin si lahko mislimo tako, da končno količino, n. pr. enoto ali dano daljico, razdelimo v poljubno veliko delov, recimo, da jo razpolovimo, vsako polovico zopet razpolovimo itd.

Neskončno veliko količino imenujemo izpremenljivo količino, katera je večja od katerekoli količine, ki jo moremo izraziti ali zapisati z določenim številom. N. pr.: Ako se ostri kot približuje pravemu kotu, raste njegova tangenta vedno bolj in jo lahko naredimo večjo od vsakega določenega števila, ako kot zadosti približamo pravemu kotu. Znamenje za neskončno veliko število je:  $\infty$ . To ni določeno število, ampak kaže le, da je količina, ki jo z njim zaznamujemo, večja nego katerokoli določeno število.

Končno količino imenujemo vsako (konstantno ali izpremenljivo) količino, katera ni ne neskončno majhna, ne neskončno velika.

Iz pojma neskončno majhne količine sledi, da neskončno majhna

količina poleg končne ne pride v poštev, naj se zahteva v računu še tolika natančnost. Pogrešek, ki nastane, ako od končnih količin izpustimo neskončno majhno količino, lahko napravimo manjši od katerekoli še tako male količine, ki jo moremo izraziti ali z določenim številom zapisati.

Končna količina torej svoje vrednosti ne izpremeni, ako ji prištejemo ali od nje odštejemo neskončno majhno količino.

Zdi se, da po tem pojasnilu neskončno majhne količine v računstvu nimajo nikakega pomena. Vendar to ni tako. Uprav računanje z neskončno majhnimi količinami je glavni predmet višje matematike. Zlasti v dveh slučajih je računanje z neskončno majhnimi količinami velikega pomena:

1. Ako neskončno majhne količine med seboj primerjamo. To je glavna naloga diferencialnega računa.

2. Ako se števamo neskončno veliko množino neskončno majhnih količin. To je glavna naloga integralnega računa.

Razmerje ali kvocient dveh neskončno majhnih količin more biti določeno končno število. N. pr.: Ako je ena daljica dolga  $3m$ , druga  $1m$ , je razmerje prve proti drugi  $= 3$ . Ako obe daljici razpolovim, vsako polovico zopet razpolovim itd., ostane razmerje enega dela prve proti enemu delu druge vedno  $= 3$ , četudi razpolavljanje nadaljujem poljubno dolgo, tako da so deli prve in druge neskončno majhni.

Ako pa eno samo daljico razdelim, ali bolj prav, ako si jo mislim razdeljeno v neskončno veliko delov, so ti deli neskončno majhni, a njihova vsota je enaka dani daljici.

Kakor poleg končne količine neskončno majhna količina kot sumand nič ne izda, tako tudi poleg neskončno velike

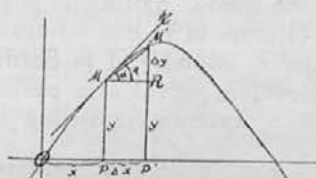
količine končna količina kot sumand ne izda nič.

### III.

#### Pojem in pomen diferencialnega in diferencialnega kvocienta.

1. Dana nam je funkcija  $y = f(x)$ , katere krivuljo načrtamo. (Slika 3.)

Slika 3.



$$OP = x; MP = y$$

$PP' = \Delta x =$  prirastek argumenta

$RM' = \Delta y =$  " funkcije.

(Prirastka  $\Delta x$  in  $\Delta y$  ni da bi morala biti enaka; lahko sta tudi eden ali oba negativna.)

$y = f(x)$  } zgornjo enačbo od  
 $y + \Delta y = f(x + \Delta x)$  } spodnje odštejem:

$$\Delta y = f(x + \Delta x) - f(x) \dots \text{delim z } \Delta x;$$

$$\frac{\Delta y}{\Delta x} = \frac{f(x + \Delta x) - f(x)}{\Delta x} = \text{tang } \alpha \dots 1.)$$

$\frac{\Delta y}{\Delta x}$  se imenuje diferencialni kvocient

in pomeni smerni koeficient sekante, ki gre skozi točki  $M$  in  $M'$ , za kateri smo določili diferencialni kvocient. Z enačbo 1.) je izražen pojem in pomen diferencialnega kvocienta.

**Diferenčni kvocient** je razmerje med prirastkom funkcijske vrednosti in prirastkom njenega argumenta in pomeni smerni koeficient sekante, ki gre skozi dve točki krivulje, za kateri smo določili diferencialni kvocient.

2. Posebno važen in pomenljiv postane diferencialni kvocient, ako je prirastek argumenta  $\Delta x$  neskončno majhen; potem je neskončno majhen tudi prirastek funkcije  $\Delta y$  (ako ne napravi funkcija, ozi-

roma krivulja v oni točki skoka, kakor n. pr.  $y = \text{tang } x$ , ako je  $x = 90^\circ$ ).

Ako si mislimo, da se točka  $M'$  v sliki 3. vedno bolj približuje točki  $M$ , dokler se slednjič ne strneta, tedaj nastane iz sekante tangenta, kot  $\alpha$  preide v kot  $\varphi$ , diferencialni kvocient  $\frac{\Delta y}{\Delta x}$  pa v diferencialni kvocient, ki ga pišemo  $\frac{dy}{dx}$ .

Pojem in pomen diferencialnega kvocienta izraža enačba:

$$\frac{dy}{dx} = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{\Delta y}{\Delta x} = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{f(x + \Delta x) - f(x)}{\Delta x} = \text{tang } \varphi \dots 2.)$$

**Diferencialni kvocient** je meja, kateri se bližata diferencialni kvocient, ako se prirastek argumenta in prirastek funkcije približujeta ničli, ter pomeni smer krivulje v določeni točki, t. j. goniometrijsko tangento onega kota, ki ga geometrijska tangenta na krivuljo v tisti točki tvori z abscisno osjo.

Zgled. Poiščimo diferencialni kvocient za točko  $M(2, 5)$  v funkciji:

$$y = -x^2 + 6x - 3$$

katere krivuljo predstavlja slika 2. v odstavku I.

$$y = -x^2 + 6x - 3$$

$$y + \Delta y = -(x + \Delta x)^2 + 6(x + \Delta x) - 3$$

$$= -x^2 - 2x\Delta x - (\Delta x)^2 + 6x + 6\Delta x - 3$$

$$\Delta y = -2x\Delta x + 6\Delta x - (\Delta x)^2$$

$$\frac{\Delta y}{\Delta x} = -2x + 6 - \Delta x \dots a)$$

$$\frac{dy}{dx} = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{\Delta y}{\Delta x} = -2x + 6 \Big|_{x=2} = -4 + 6 = 2 = \text{tang } \varphi.$$

Ako sta v enačbi a)  $\Delta y$  in  $\Delta x$  neskončno majhni količini, preide  $\frac{\Delta y}{\Delta x}$  v  $\frac{dy}{dx}$  in v drugem delu enačbe moremo  $\Delta x$  kot neskončno majhno količino proti končnim količinama zanemariti.

Naloga. Načrtaj krivuljo funkcije:  $y = -2x^2 + 8x - 3$  in poišči diferencialni kvocient za točko  $M(1, 3)$ .

(Dalje.)

Silvin Sardenko: **Nebo žari.**<sup>1</sup> V času, ko je umiralo stoletje in ž njim pesem, ki se je pol stoletja ponavljala, se je oglasil Sardenko, vreden drug deteljice Cankar-Kette-Murn-Župančič. Zapeli so novo pesem.

Že v »Angelčku« in »Vrtcu« smo jo brali otroci in je bili veseli: Smiljanič in Sardenko, Siluška in Lucijan — vsi so nam znali peti, kot od Levstika, ki nam je povedal, kako je v Korotanu, kako sta se Pedenčlovek in Laketbrada metala, ki nas je vabil na koline in nam razlagal rimsko cesto, nihče ne v »Vrtcu« in ne drugod.

L. 1902. — bil sem v pripravnici za srednje šole — sem dobil »Marjetice« in neizrečeno sem bil vesel Sardenkovih pesmi. Od takrat jih nisem videl več, a še sedaj mi zveni kakor lep spomin ona:

— — — iči, iči,  
na zelenem griči  
smeje se pomlad!

Ali ona o ciganu, ki

dajali so mu vinarje,  
a kradel je goldinarje —

in mu je ukradeni klarinet pel:

Cici, cici cicigan  
oj ti ciganasti cigan —

In »Citrončkove pravljice«! Mislim, da bi jih zdaj z istim veseljem bral kot takrat.

Takrat sem začel prebirati tudi »Dom in Svet«. Sardenkove pesmi so mi izmed vseh najbolj ugajale — potem ko so mi začele predsedati Hribarjeve epske pesnitve.

V drugi šoli — 1904 — sem naročil »Mlado jutro« in vsi moji mladi verzi so bili odsev Sardenkove tehnike in motivov. A ne dolgo. V »Obzorniku« in »Zori« sem bral študijo »Sardenko-Župančič« in ni mi dalo miru, dokler nisem dobil Župančičeve zbirke »Čez plan«. Sardenko lahek, nežen, kakor v »Vrtcu« in »Marjeticah« — Župančič krepak, drzen — za drugošolca knjiga s sedmimi pečati. Takrat sem se pravzaprav odločil: Sardenka sem bral — Župančiča sem hotel doumeti. In knjiga s sedmimi pečati se je jasnila in njen vpliv je zabilisal Sardenkov.

In potem sem bral Sardenka in Župančiča in vse — pa kaj, saj sem zašel v spomine! Ali

<sup>1</sup> Pesmi. V Ljubljani 1916. Založila Katol. Bukvarna. Natisnila Katol. tiskarna. Broš. 1 K, vez. 1 K 80 vin.

naj nadaljujem? Dobro, naj bo pa v spomnih kritika, a zdaj samo o Sardenku! Od številke do številke sem ga srečaval v »Dom in Svetu« — ostal je vedno isti: mehek, nežen kakor pomladni dih, ki se igra v mladem zelenju.

1906. je izdal »Romo«, pesmi, ki jih je doživel v večnem mestu. Kritika jih je primerjala z »Mladim jutrom« in je bila »Jutra« bolj vesela. Jaz ne. V »Romi« mi je Sardenko bolj ugajal — gledal in užival sem pester mozaik vernih misli, v katerem je slednji kamenček izbrušen.

Visoka pesem Sardenkova je »Mater Dolorosa«, 1910. Tu je dozdej njegov višek. Pendant tej pesnitvi je »Mati svetega veselja. Skrivnost vstajenja«, 1912.

Sardenko je pel dalje, in ko je pripravljaval »Bela jadra«, ga je prehitel vihar krvavega časa. Ostal je v pristanu in gledal, kako nebo žari... Vmislil se je v duše naših junakov in jih spremlja od 26. avgusta 1914 dalje. Od doma so šli — njih pesem je slišal in jo zapel, videl je žalost, ki je ostala doma in zorela v bridkost in slutil je hrepenenje in zadnje misli z bojnega polja in videl je begunce in vseh se je spomnil.

Zadnji akord izzveni Kraljici miru, ki jo kličemo v teh težkih dneh v litanijah.

Biser v zbirki je pesem »Ob zibeli«. Tej se morejo vredno pridružiti »V strelnem jarku«, »Sinek piše«, »V zarji«, »Naročilo«, »Očetu«, »Gozd šumi«, »Begunci«, in mogoče še katera.

Karakteristika pesmi ostane ista kot v »Jutru« in »Romi«, kljub težkim motivom, ki jih Sardenko opeva. Mehko sočutje do vseh trpečih diha iz teh pesmi in vesel jih boš — saj slišiš grmenja in težkih ritmov od Soče dovolj. V zbirki pogrešam »Soče«, ki bi jo Sardenko lahko z mirnim srcem sprejel.

Dr. J. L.

Dr. Jos. Valjavec. **Vzor mladine.** Katoliška tiskarna. 70 vin. — V vseh časih se rode v katoliški Cerkvi sv. Alojziji, Kazimiri, Stanislavi, vzori mladine. Tak vzor mladine iz največjih dni je angelski mladenič Dominik Savio, cvetka iz vrtoval salezijanskih, ki jo je vzgojil veliki don Bosco. Zibka mu je tekla v preprosti hiši v piemonteški Rivi leta 1842. Prav milost božja je spravila nadarjenega, a ubožnega dečka v salezijanski zavod v Turinu, da je mogel nadaljevati študije — in postati svetnik.



»Oh, jaz čutim potrebo in želim postati svetnik. Pomagajte mi vi. Povejte mi, kaj naj storim, ker jaz hočem postati svetnik.« »Ti moraš postati svetnik smeje se, veš Savio.« »Smeje se?« »In igraje s svojimi tovariši. Izpolnjuj natančno svoje dolžnosti. Kadar je čas za igro, igraj, kadar za učene, uči se, kadar za molitev, moli. Tako so delali vsi svetniki.« »Torej zadostuje, da delam, kar mi velevalo hišna pravila?« »Zadostuje. Če delaš tako, tedaj se tudi igraje, če te smrt najde ravno pri igri, lahko zveličaš. Bodi vesel, v nebesih boš našel toliko veselih svetnikov.« — Tako sta se pomenila Savio in don Bosco in po tem receptu je Savio res postal svetnik. Moralno oporo je pa dobival v sklepu, ki si ga je napisal v molitveno knjižico na dan prvega sv. obhajila: »Pogosto bom zahajal k sveti izpovedi in vselej, kadar bom prejel dovoljenje, bom pristopil k angelski mizi... Moja prijateljica bosta Jezus in Marija. — Rajši umreti, kakor grešiti.« In res, »boljših učencev, kakor je bil Dominik Savio, tako mirnih in krepstnih, nisem imel,« se je večkrat pohvalil njegov učitelj Bonzani-no. »Bil je vsem vzor,« piše don Bosco. »V obleki in laseh se je ogibal vsega posvetnega. A tudi v svoji preprosti obleki je bil vedno snažen. Bil je olikan in vljuden, da so njegovi tovariši iz meščanskih in višjih slojev, ki so v obilnem številu prihajali v ono šolo, kaj radi občevali z njim. Če je imel profesor v šoli nemirnega učenca, je zadostovalo, da ga je posadil tik Dominika, in ta se je potrudil, da ga je na nežen način prisilil k molčanju, k učenju in izvrševanju drugih dolžnosti.« Marsikdo je ubogal, ker je videl ubogati Dominika, in marsikdo se je učil, ker mu je ugajala marljivost Dominikova.

Seveda, brez ponižanja in samozataje tudi pri Saviu ni šlo. »V zavodih je mnogo takih« — piše don Bosco — »ki jih ne zadovolji nobena stvar. Zdaj se pritožujejo nad božjo službo, zdaj nad hišnimi pravili, zdaj nad počitkom in hrano; povsod najdejo pogršek. — Dominikovo obnašanje je bilo popolnoma drugače. Iz njegovih ust ni nikdar izšla najmanjša pritožba. Njegovega veselja ni izpremenila ne vročina, ne mrz, ne lepo, ne grdo vreme. Povsod je znal najti sredstvo, da se je zatajeval.« V ponižnih delih je našel Dominik nebesa.

15 let star je umrl pri svojih stariših v sluhu svetosti. Zdaj počiva njegovo truplo v svetišču Marije Pomočnice kristjanov v Turinu in morebiti ni več daleč čas, ko bo Dominik povišan na oltar.

»Bil je luč, ki je svetila slabejšim učencem. Lenim v učenju, načajivim v cerkvi, ne-

ubogljivim doma, v govorjenju nespodobnim, surovim v obnašanju« — povsod krasen zgled, savio (t. j. moder) ne samo po imenu, tudi v življenju, vreden, da najde tudi med slovenskim dijaštvom, kakor je to dosegel pri drugih narodih, gorečih slediteljev.

**Češki kvartet.** L. 1892. so se združili štirje sošolci-umetniki v takozvani češki kvartet. Bili so to: Hoffmann Kar. (prve gosli), Suk Jos. (druge gosli), Nedbal Oskar (vijola) in Berger O. (violoncello). Ko je l. 1894. Berger umrl, vstopil je namesto njega kot čelist profesor na praškem konservatoriju H. Wihan.

Kvartet je prirejal koncerte po vsej Evropi in Ameriki z najboljšimi uspehi. Koncem sezone 1905/06 je izstopil Nedbal iz kvarteta in postal dirigent »Tonkünstlerorchestra« na



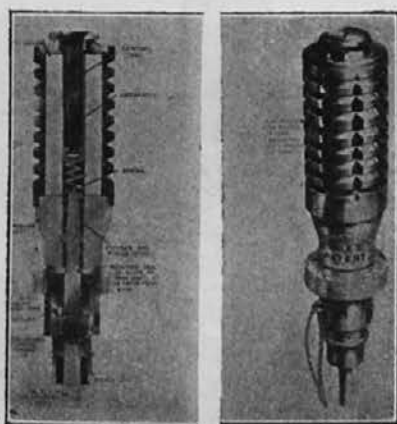
**Češki kvartet.**

Dunaju. Kot skladatelj ljubi zlasti glasbeno pantomimo in je napisal na tem polju več del, ki so postala doma in v tujini popularna. Kot dirigent skrbi, da pride češka glasba tudi med Nemci v program. Nedbalovo mesto je zavzel J. Herold, tako da je še dandanes češki kvartet na višku. Izmed drugih je zlasti Suk izboren skladatelj.

V. H.

**Beseda o razgaljeni umetnosti.** O razgaljenosti v umetnosti se je že veliko pisalo: pro in contra. Celo boljši so jo včasih tako zagovarjali, da se je zdelo, da je tisti, ki jo je pobijal, sovražnik umetnosti sploh. Vendar mora te-le misli podpisati tudi največji prijatelj razgaljene umetnosti: 1. Naloga umetnosti je, predstavljati ideje, duha v snovi, materiji. Čim bolj proseva iz umotvora duh, tem bolje je iz-

vršil umetnik svojo nalogo. Zato je človek kakor nalašč, *κατ' ἐξοχήν*, predmet umetnosti. A če mu vzamete obleko, snov takorekoč zastre duha. Razgaljeni človek izraža le materijo človekovo. Resnični umetnik pa stremi že z zakritjem telesa za tem, da človeka opravičeno dvigne nad samo naravnost (W. Foerster, *Lebensführung*). Razgaljeni udje pač lahko zanimajo anatom, a še ta bo menda dejal, da ni našel duha. 2. Pri prvi točki si je kdo mislil: Umetnost se mora opirati na naravo. Ravno to sem mislil navesti kot drugo točko. Da, umetnost ne sme zatajiti narave! Iz tega vzroka ji ni dovoljeno človeka predstavljati brez obleke. Bog je sicer človeka ustvaril brez obleke, toda kakor je ptice in druge živali po svoje oblekel, tako da je razumnemu človeku dal na prosto voljo, kako da se odene ter s



Modél ročne granate.

tem svojo zunanost izpopolni. Obleka se takorekoč harmonično vraste v človeka. Jean Paul pravi, da obleka nedavno umrlega na njegove znance napravi vtis, kakor da je del njega samega. Isto sem čital pri Jörgensenu: Umetniku Nielsu Graffu je obleka, ki mu je bila postala nerazdružljiva spremljevalka, obnovila v spominu vse preteklo življenje (*Der jüngste Tag*). Iz tega je razumljivo, zakaj mrtvim pušče obleke in zakaj da mednarodno pravo obsoja slačenje padlih vojniki. Marsikje mrtvemu še po več oblačil dajo v grob. V Atenah n. pr. je moral Solon prepovedati dati mrtvemu več nego tri obleke (*Plut., Solon, 21*). Če je vseeno, ali se slika razgaljeno ali ne, zakaj bi vsak najizdatneje protestiral, če bi našel razgaljen portret samega sebe v izložbenem oknu! Da, obleka izpopolni telo, ki je sicer kakor ptič. Bogata obleka krasi vladarja, ko nastopi v svoji moči, razkošen ornat odeva sve-

čenika, ko stopi pred božji oltar: oblačila povišajo dostojanstvo, izrazijo ideje, poduhovnjijo. Zato je bilo tudi Jezusovo poveljano telo oblečeno, in ko se je Zveličar izpremenil na gori Tabor, so se ž njim poveljčala tudi njegova oblačila. 3. Izgovarjati se na Grke ne kaže, kajti znano je, da je skoraj vsa mykenška umetnost oblečena. A manj znano je morda, da je grška umetnost ravno na svojem višku, ki je n. pr. izražen v prekrasnem parthenonskem pročelju, vseskozi dala prednost nerazgaljenemu telesu. Če je bilo pozneje precej drugače, jim je pa sv. Pavel v pismu do Rimljanov povedal bridko resnico.

Tako, mislim, bi ne bilo napačno, če bi se umetniki vselej spomnili, da je oropanje obleke po mednarodnem pravu prepovedano. J. Š.

**Nov dokaz za to, da je zemlja okrogla.** Na vprašanje, kako se dokaže, da je zemlja okrogla, je odgovoril nadebuden geografek: »Ta resnica se opira na dejstvo, da večina ljudi hodi v pošvepanih čevljih.«

#### Pet prav lahkih matematičnih nalog.

1. Steklenica z vinom (oboje skupaj) stane 1 K 10 vin. Koliko stane steklenica sama, če stane vino eno krono več nego steklenica? Povej to hitro na pamet! Stavi to vprašanje v družbi pa boš videl, da bo večina napačno odgovorila.

2. Misli si, da bi okrog zemlje položili vrvi, ki bi pa bila 10 metrov predolga. Zato bi jo zrahljali, da bi se konca vendarle stikala. Ali bi mogla muha vrvi v tem slučaju spodlesti?

3. Modrijana Pythagora so vprašali, koliko učencev ima. Je pa takole odgovoril: »Polovica jih študira matematiko, četrtnina fiziko, sedmina jih molči. Potem imam pa še tri prav majhne dečke.« Koliko je torej bilo vseh skupaj?

4. Nekega poštarja so vprašali, koliko konj je naročil cesar Jožef II. na pošti. Odgovor se je takole glasil: »S polovico naročenih konj in z enim polovičnim se pelje cesar sam. S polovico ostanka in z enim polovičnim se pelje minister. S polovico še ostalih in z enim polovičnim konjem se peljejo služabniki. Zadnjega konja, ki še preostane, porabi predjedec. Koliko konj je bilo naročenih?«

5. Umirajoč Arabec je zapustil svojim trem sinovom 17 velblodov, in sicer prvemu polovico, drugemu tretjino, tretjemu devetino. Kaj mislite, kaj so storili sinovi, da so mogli v naznačenem razmerju razdeliti?

(Rešitev v prihodnji številki)



# K. A. KREGAR

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23

Trgovina z usnjem  
na debelo in drobno

Bogata zaloga raznovrstnega  
usnja in črevljarskih potrebščin

Glavna zaloga

## Sava-kreme

v korist obmejnim Slovincem!

Trgovina oljnatih barv, fir-  
nežev in lakov ter vseh v to  
stroko spadajočih  
predmetov

## Brata Eberl

silkarja napisov, pleskarska mojstra

Miklošičeva cesta št. 4

nasproti „Uniona“

Priporoča se preč. duhovščini  
in p. n. občinstvu  
v vsakem oziru  
kot priznana solidna tvrdka

## Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavb-  
nega odbora za zidanje nove cerkve  
v Smihelu pri Žužemberku, da je gosp.

## Rajko Sušnik

umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst  
novih oken, krasno in umetno v got-  
skem slogu, v splošno zadovoljnost in  
po zmerni ceni ter je zato v svoji  
stroki vreden najboljšega priporočila.

V Smihelu, 12. avgusta 1909.

Za stavbni odbor:

**Frančišek Gabršek,**  
župni upravitelj.

## Prodajalna Katol. tisk. društva (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo bogato zalogo

: šolskih :  
in pisarniških  
potrebščin

kakor: raznovrstni papir, zvezke, no-  
teze, razne zapisnike, kopirne knjige,  
šolske in pisarniške mape, radirke,  
pisala, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,  
trikote, šestila, barve, čopiče, razno-  
vrstne razglednice in devocionalije.

## LUKA VILHAR

urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 4

priporoča prečastiti duhovščini in slav. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo

### priložnostnih daril

kot ure, verižice, uhane, zapestnice itd. po najnižjih cenah.

Za solidno in točno postrežbo se jamči.

## I. KETTE

Ljubljana, Franca Jožeta c. 3.

Klobuki, čepice, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd. Vsi predmeti za telovadbo, turistiko in drug šport.

## Knjigoveznica ,Kat. tisk. društva' v Ljubljani

se priporoča :

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam znaten popust. Solidno delo, zmerne cene.

## Kupujte edino ,Sava'-kremo (čistilo).

Dobiva se povsod.



Fr. P. Zajec, izprašani Ljubljana, Stari trg 9  
optik, optik, Ljubljana, Stari  
priporoča svoj dobro urejeni **optični zavod**  
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipal-  
cev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravila  
očal, ščipalcev itd. Izvršuje dobro in cenol



## G. F. Jurásek

uglaševalec glasovirjev in  
trgovec glasbil

Ljubljana, Poljanska c. 13.

Velika zaloga prvovrstnih glasovirjev, pianin, harmonijev, gosli, tamburic, kitar, citer in vsega glasbenega orodja. Najboljše strune (Wachold in druge). Zavod za uglaševanje ter popravila vseh glasbil, jamčim pisмено 10 let. Posojevalnica glasovirjev in harmonijev po najnižjih cenah. — Dobro blago se samo hvall.



Telovadne priprave in orodje, vsakovrstne gospodinske in gospodarske predmete, kuhinjsko opravo, železno pohištvo, orodje, raznovrstno železnino, nagrobne križe in prvovrstne poljedelske stroje priporoča prva domača tverdka te stroke

**Fr. Stupica v Ljubljani**  
Marije Terezije cesta šte. 1  
veletrgovina z železnino in razpošiljalnica poljedelskih strojev.

